Analizy statystyczne
Statistical analyses

GUS

Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020

National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2017–2020

Warszawa, Warsaw 2022

Analizy statystyczne
Statistical analyses

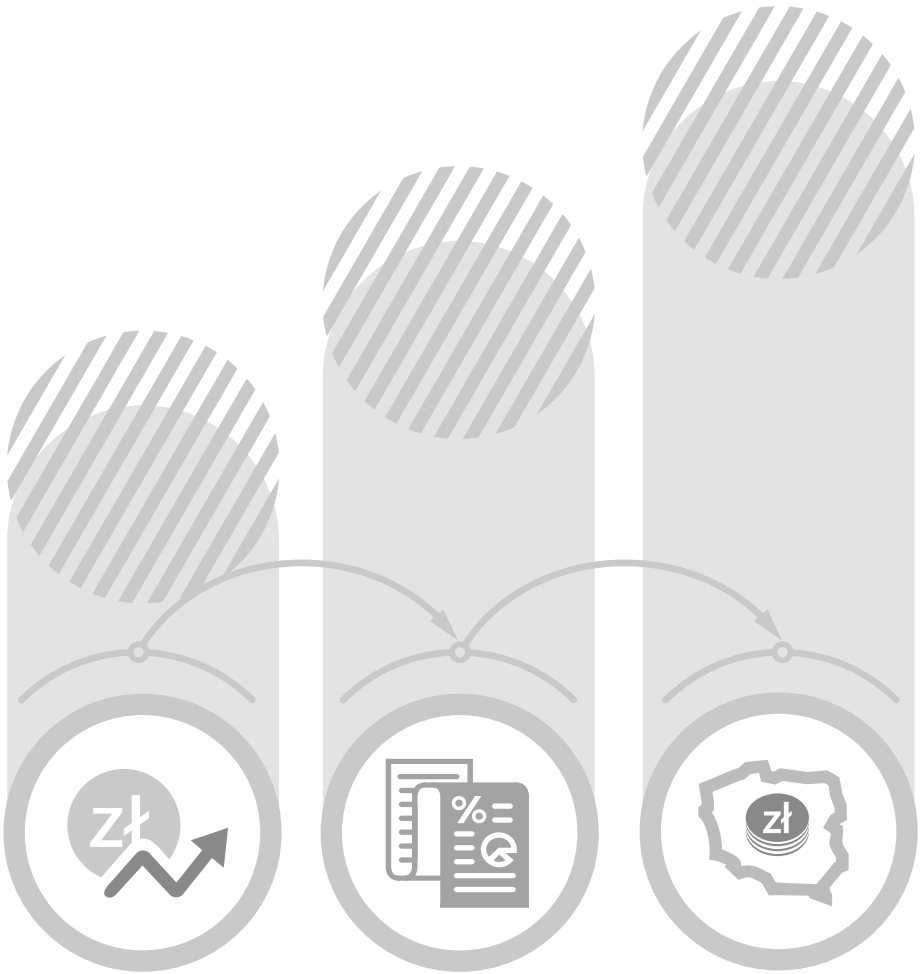

Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020

National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2017–2020

Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland

Warszawa Warsaw 2022

Opracowanie merytoryczne
Content-related works

Główny Urząd Statystyczny, Departament Rachunków Narodowych
Statistics Poland, National Accounts Department

Pod kierunkiem
Supervised by

Alicja Truszyńska

Zespół autorski
Editorial team

Katarzyna Bąkowska, Małgorzata Buba, Monika Burdzicka, Irmina Cerling, Tomasz Czeleko, Monika Grabani, Joanna Jaroszewska, Piotr Krawczyk, Patryk Majczak, Daniel Michalik, Anna Milewska, Michał Morawski, Katarzyna Szustek, Piotr Rymarczyk, Karol Sawicki, Ewa Szczerbińska, Piotr Tkaczyk, Zofia Wnuk

Skład i opracowanie graficzne
Typesetting and graphics

Renata Kolińska, Aleksandra Paprocka

Publikacja dostępna na stronie internetowej
Publication available on website
stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła
When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw Statystycznych

00-925 WARSZAWA, Al. NIEPODLEGŁOŚCI 208
Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel. (22) 608 32 10, 608 38 10
Zam. 193/2022

Przedmowa

Niniejsze opracowanie jest trzecią edycją publikacji analitycznej, w której przedstawiony został szeroki zakres informacji i danych dotyczących rachunków narodowych według sektorów instytucjonalnych oraz według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007). Po raz pierwszy w analitycznej wersji publikacji, dane na temat sektorów instytucjonalnych wzbogacone zostały informacjami o podsektorach instytucjonalnych. Dane zostały zestawione zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010), wprowadzonego Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r.

W publikacji przedstawiona została analiza danych makroekonomicznych w zakresie niefinansowych rachunków narodowych w latach 2017–2020, zarówno dla gospodarki ogółem jak i dla sektorów i podsektorów instytucjonalnych.

Prezentowane w publikacji rozdziały zawierają dane dotyczące m.in. produktu krajowego brutto, dochodu narodowego brutto, spożycia sektora gospodarstw domowych, oszczędności, zadłużenia lub wierzytelności sektorów instytucjonalnych, w tym sektora instytucji rządowych i samorządowych. W niniejszej publikacji przedstawiono również informacje na temat szarej gospodarki i działalności nielegalnej ujętych w rachunkach narodowych oraz produktu krajowego brutto według parytetu siły nabywczej.

Uzupełnieniem części analitycznej są uwagi metodologiczne zawierające podstawowe informacje dotyczące koncepcji i zasad przyjętych w ESA 2010 oraz źródła danych wykorzystywanych do kompilacji rachunków narodowych. Szczegółowe dane liczbowe zawarte zostały w aneksie tabelarycznym dostępnym w pliku Excel.

Przekazując Państwu publikację Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020 wyrażamy nadzieję, że zawarte w niej informacje okażą się istotnym źródłem wiedzy na temat zmian zachodzących w polskiej gospodarce narodowej. Jednocześnie uprzejmie prosimy o przekazanie wszelkich uwag, które przyczyniłyby się do udoskonalenia metod i zakresu informacji prezentowanych w niniejszej publikacji.

Dyrektor
Departamentu Rachunków Narodowych

Anita Perzyna

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Warszawa, lipiec 2022 r.

Preface

This study is the third edition of an analytical publication which presents a wide range of information and data on national accounts by institutional sector according to the Polish Classification of Activities (PKD 2007). For the first time in the analytical version of the publication, data on institutional sectors was enriched with information on institutional sub-sectors. The data were compiled in accordance with the principles of the European System of National and Regional Accounts in the European Union (ESA 2010), introduced by Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) of 21 May 2013.

The publication presents an analysis of macroeconomic data on non-financial national accounts for the years 2017–2020, both for the total economy and for institutional sectors and sub-sectors. The chapters presented in the publication contain data on, i.a. gross domestic product, gross national income, household final consumption expenditure, saving, net lending or net borrowing of institutional sectors, including general government sector. This publication presents also information on the hiddden economy and illegal activities in national accounts and gross domestic product in purchasing power parity.

The analytical part is complemented by methodological notes containing basic information on the concepts and principles adopted in ESA 2010 and the data sources used for the compilation of national accounts. Detailed data are contained in a table annex available in an Excel file.

By providing you with the publication National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2017–2020, we hope that the information contained in this publication will prove to be an important source of knowledge on the changes taking place in the Polish national economy in the years 2017–2020. At the same time, we ask you to provide any comments and proposals that will contribute to improvements of the methods and scope of information presented in this publication.

Director
Department of National Accounts

Anita Perzyna

President
Statistics Poland

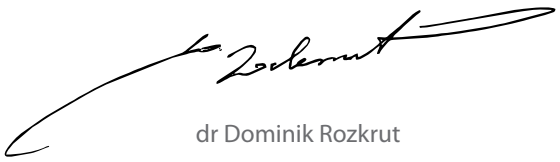

dr Dominik Rozkrut

Warsaw, July 2022

Spis treści
Contents

Przedmowa ... 3
Preface ... 4

Spis treści ... 5
Contents ... 5

Spis tablic ... 7
List of tables ... 7

Spis wykresów ... 9
List of charts ... 9

Ważniejsze skróty ... 11
Major abbreviations ... 11

I. Synteza ... 13
I. Executive summary ... 15

II. Analiza gospodarki w latach 2017–2020 ... 17
II. Analysis of the economy in the years 2017–2020 ... 17

Rozdział 1. Gospodarka narodowa ogółem ... 17
Chapter 1. Total national economy ... 17

Rozdział 2. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych ... 29
Chapter 2. Non-financial corporations sector ... 29

Rozdział 3. Sektor instytucji finansowych ... 35
Chapter 3. Financial corporations sector ... 35

Rozdział 4. Sektor instytucji rządowych i samorządowych ... 41
Chapter 4. General government sector ... 41

Rozdział 5. Sektor gospodarstw domowych ... 47
Chapter 5. Households sector ... 47

Rozdział 6. Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych ... 53
Chapter 6. Non-profit institutions serving households sector ... 53

Rozdział 7. Sektor zagranica ... 57
Chapter 7. Rest of the world sector ... 57

III. Uwagi metodologiczne ... 59
III. Methodological notes ... 73

IV. Źródła danych i ich wykorzystanie ... 85
IV. Sources and use of data ... 91

Aneksy
Annexes

1. Zakres podmiotowy sektorów instytucjonalnych w rachunkach narodowych ... 95
1. Subjective scope of institutional sectors and in the national accounts ... 113

2. Produkt krajowy brutto wg parytetu siły nabywczej ... 101
2. Gross domestic product at purchasing power parity ... 117

3. Szara gospodarka i działalność nielegalna w rachunkach narodowych ... 109
3. Hidden and illegal economy in national accounts ... 125

Spis tablic
List of tables

Tablica 1. Dynamika podstawowych kategorii makroekonomicznych (ceny stałe) 18
Table 1. Indices of main macroeconomic categories (constant prices) 18

Tablica 2. Udział poszczególnych elemenów w tworzeniu PKB od strony dochodowej 20
Table 2. Share of main components in generating of GDP from income approach 20

Tablica 3. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto 25
Table 3. Share of institutional sectors in generating of income account measured by gross operating surplus 25

Tablica 4. Relacja oszczędności w sektorach instytucjonalnych do PKB 26
Table 4. Relation of saving in institutional sectors to GDP 26

Tablica 5. Relacja nakładów brutto na środki trwałe w sektorach instytucjonalnych do PKB 27
Table 5. Relation of gross fixed capital formation in institutional sectors to GDP 27

Tablica 6. Relacja podstawowych kategorii ekonomicznych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych do PKB 33
Table 6. Relation of main economic categories in non-financial corporations sector to GDP 33

Tablica 7. Relacja nakładów brutto na środki trwałe do wybranych kategorii rachunków narodowych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych 33
Table 7. Relation of gross fixed capital formation to selected categories of national accounts in non-financial corporations sector 33

Tablica 8. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto pozostałych banków i SKOK (bez NBP) 36
Table 8. Output, intermediate consumption, gross value added of other monetary institutions (without NBP) 36

Tablica 9. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto zakładów ubezpieczeń 36
Table 9. Output, intermediate consumption, gross value added of insurance companies 36

Tablica 10. Relacja wybranych kategorii rachunków narodowych do PKB w sektorze instytucji rządowych i samorządowych 44
Table 10. Relation of selected categories of national accounts to GDP in general government sector 44

Tablica 11. Relacje wybranych kategorii rachunku wykorzystania dochodów oraz rachunku kapitałowego do dochodów do dyspozycji brutto 50
Table 11. Relation of selected categories of use of disposable income account and capital account to gross disposable income 50

Tablica 12. Struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych według klasyfikacji COPNI 55
Table 12. Consumption structure of non-profit institution serving households sector according to COPNI classification 55

Tablica 13. Proces przejścia od PKB do DNB 58
Table 13. The transition process from GDP to GNI 58

Tablica 14. Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) w zakresie PKB w krajach UE 103
Table 14. Indices of Purchasing Power Parity (PPP) for GDP in EU countries 119

Tablica 15. Produkt krajowy brutto w krajach UE według parytetu siły nabywczej 104
Table 15. Gross domestic product of EU countries at purchasing power parity 120

Tablica 16. Udział krajów w produkcie krajowym brutto UE według parytetu siły nabywczej 105
Table 16. Share of countries in gross domestic product of EU at purchasing power parity 121

Tablica 17. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej ... 106
Table 17. Gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity 122

Tablica 18. Indeksy wolumenu produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej 107
Table 18. Volume indices of gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity 123
Tablica 19. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w tworzeniu PKB (ceny bieżące) 112
Table 19. The estimates of the size of hidden economy in creating GDP (current prices) 128
Tablica 20. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w PKB od strony rozdysponowania (ceny bieżące) 112
Table 20. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach 128

Spis wykresów
List of charts

Wykres 1. Skala wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na wzrost realny PKB 19
Chart 1. The scale of impacts of macroeconomic categories on real GDP 19

Wykres 2. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące) 21
Chart 2. Structure of gross value added by kind of activity (current prices) 21

Wykres 3. Udział sekcji PKD 2007 w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące) 22
Chart 3. The share of NACE Rev. 2 sections in generating of GDP in 2020 (current prices) 22

Wykres 4. Skala wpływu poszczególnych grup sekcji PKD 2007 na wzrost realny PKB 23
Chart 4. The scale of impact of individual groups of NACE Rev. 2 sections on real GDP 23

Wykres 5. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące) 24
Chart 5. The share of institutional sectors in generating of GDP in 2020 (current prices) 24

Wykres. 6. Podstawowe kategorie ekonomiczne w gospodarce narodowej (ceny bieżące) 28
Chart 6. Main economic categories in national economy (current prices) 28

Wykres 7. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według rodzajów działalności (ceny bieżące) 30
Chart 7. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by kind of activity (current prices) 30

Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) 31
Chart 8. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices) 31

Wykres 9. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) 32
Chart 9. Main economic categories in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices) 32

Wykres 10. Struktura wartości dodanej brutto sektora instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące) 37
Chart 10. Structure of gross value added in financial corporations sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices) 37

Wykres 11. Dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto dla podmiotów sektora instytucji finansowych 38
Chart 11. Income measured by gross operating surplus for entities of financial corporations sector 38

Wykres 12. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) 39
Chart 12. Main economic categories in financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices) 39

Wykres 13. Relacja dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB 41
Chart 13. Relation of revenue and expenditure of general government sector to GDP 41

Wykres 14. Struktura dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych 42
Chart 14. The structure of general government revenue 42

Wykres 15. Struktura wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych 43
Chart 15. The structure of general government expenditure 43

Wykres 16. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według rodzajów działalności (ceny bieżące) 45
Chart 16. Structure of gross value added in general government by kind of activity (current prices) 45

Wykres 17. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorzadowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące) 45
Chart 17. Structure of gross value added in general government sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices) 45

Wykres 18. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze instytucji rządowych i samorzadowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) 46
Chart 18. Main economic categories in general government sector by institutional sub-sectors (current prices) 46

Wykres 19. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych według rodzajów działalności (ceny bieżące) 47
Chart 19. Structure of gross value added in households sector by kind of activity (current prices) 47

Wykres 20. Struktura wartości dodanej brutto sektora gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące) 48
Chart 20. Structure of gross value added in households sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices) 48

Wykres 21. odstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) 49
Chart 21. Main economic categories in households sector by institutional sub-sectors (current prices) 49

Wykres 22. Struktura spożycia indywidualnego wyrobów i usług w grupowaniu zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP) (ceny nominalne) 51
Chart 22. Structure of households' final consumption expenditure according to COICOP classification (nominal prices) 51

Wykres 23. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące) 54
Chart 23. Structure of gross value added by kind of activity (current prices) 54

Ważniejsze skróty
Major abbreviations

Skrót Abbreviation	**Znaczenie** Meaning
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności Polish Classification of Activities
DNB GNI	Dochód narodowy brutto Gross national income
ESA	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej European System of National and Regional Accounts in the European Union
NBP	Narodowy Bank Polski
PKB GDP	Produkt krajowy brutto Gross domestic product
FISIM	Usługi Pośrednictwa Finansowego Mierzone Pośrednio Financial Itermediation Services Indirectly Measured
COICOP	Klasyfikacja spożycia indywidualnego według celu Classification of individual consumption by purpose
Eurostat	Europejski Urząd Statystyczny European Statistical Office
PPPs	Parytet siły nabywczej Purchasing Power Parity
PPS	Standard siły nabywczej Purchasing Power Standard

I. Synteza

W 2020 r. wartość nominalna wytworzonego **produktu krajowego brutto** (PKB) w polskiej gospodarce wyniosła 2 339,0 mld zł i była wyższa od wartości w 2019 r. o 45,8 mld zł. Natomiast w ujęciu realnym, tj. w cenach stałych roku poprzedniego, zaobserwowano spadek wartości PKB (97,8%). Przyczyną spadku PKB była niekorzystna sytuacja gospodarcza w Polsce, wywołana wybuchem pandemii koronawirusa COVID-19. Podobne spadki dynamiki odnotowano również w przypadku innych wskaźników makroekonomicznych. W latach poprzedzających pandemię odnotowano wzrost gospodarczy, przy czym w roku 2019 odnotowano wzrost PKB na poziomie 4,8% w stosunku do roku poprzedniego.

Wartość nominalna **PKB na jednego mieszkańca** w 2020 r. wyniosła 60 984 zł i była niższa w ujęciu realnym o 2,1% w stosunku do 2019 r.

W 2020 r. realny PKB na 1 mieszkańca w Polsce wyniósł 76% średniego poziomu w UE-27 (o 3 p. proc. więcej w porównaniu z 2019 r.). Tym samym Polska znalazła się w grupie ośmiu krajów (obok Portugalii, Węgier, Rumunii, Łotwy, Słowacji Chorwacji i Grecji), w których poziom realnego PKB na 1 mieszkańca znajdował się w przedziale 60–80% średniego poziomu unijnego. PKB na 1 mieszkańca wyrażony w PPS wyniósł w 2020 r. dla Polski 22 800 PPS przy średniej dla 27 krajów UE wynoszącej 29 900 PPS. W 2017 r. wskaźnik ten wyniósł dla Polski 20 800 PPS, co stanowiło 69% średniego poziomu realnego PKB na osobę w UE-28, wynoszącego 30 200 PPS.

Na spadek PKB w Polsce w 2020 r. w ujęciu realnym od strony produkcji wpłynęło obniżenie **produkcji globalnej** (97,8%). Identyczny spadek odnotowano również w przypadku zużycia pośredniego. W ujęciu nominalnym dla roku 2020, obie te kategorie osiągnęły wartości odpowiednio: 4 632,9 mld zł i 2 572,5 mld zł. W okresie 2017–2019 zużycie pośrednie charakteryzowało się szybszym tempem wzrostu niż produkcja globalna. Dla porównania w roku poprzedzającym pandemię COVID-19, czyli w 2019 r., realny wzrost produkcji globalnej i zużycia pośredniego wyniósł odpowiednio 5,5% i 6,1%.

Efektem zmian produkcji globalnej i zużycia pośredniego w 2020 r. był spadek **wartości dodanej brutto** w ujęciu realnym (97,8%). Z kolei w ujęciu nominalnym wartość dodana brutto wzrosła o 2,2%.

Od strony rozdysponowania PKB, na ujemne tempo wzrostu gospodarczego w Polsce wpłynął **popyt krajowy**, którego realne tempo wzrostu w 2020 r., w porównaniu do roku poprzedniego, wyniosło 97,1%. Polska odnotowała również spadek składowych popytu krajowego, tj. **popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego.** W porównaniu z rokiem 2019 popyt inwestycyjny w ujęciu realnym był niższy o 4,9%, zaś popyt konsumpcyjny o 3%.

W całym analizowanym okresie odnotowano dodatnie **saldo handlu zagranicznego**. Saldo obrotów zagranicznych wyniosło 157,9 mld zł w 2020 r. i było wyższe o 48,8 mld zł od salda w 2019 r. (wzrost o 44,8% w ujęciu nominalnym). W ujęciu realnym nastąpił wzrost salda handlu zagranicznego w stosunku do roku poprzedniego o 12,2%.

Największy **udział w tworzeniu PKB** w 2020 r. (w cenach bieżących) miały dwie grupy sekcji, tj.: przemysł oraz usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację (odpowiednio 21,5% i 26,1%).

W ujęciu sektorowym, największy **udział w tworzeniu PKB** (w cenach bieżących) w 2020 r. miał sektor przedsiębiorstw niefinansowych (47,4%) oraz sektor gospodarstw domowych (23,2%).

W okresie 2017–2020 głównym przeznaczeniem **dochodów do dyspozycji brutto** było spożycie. Udział spożycia i oszczędności w dochodach do dyspozycji brutto ulegał nieznacznym zmianom z tendencją do zwiększania udziału **oszczędności.** Ostatecznie w 2020 r. spożycie stanowiło 78,2%, a oszczędności 21,8% dochodów do dyspozycji brutto. Oszczędności ogółem w relacji do PKB w 2020 r. wyniosły 21,1%. W tym samym czasie stopa inwestycji ukształtowała się na poziomie 17,2%. W każdym analizowanym roku relacja oszczędności ogółem do PKB była wyższa od stopy inwestycji.

W badanym okresie 2017–2020 Polska odnotowała wierzytelności netto. **Wskaźnik prezentujący relację wierzytelności netto do PKB** zmalał z 0,5% w 2017 r. do 0,1% w 2018 r., a następnie wzrósł do 2,1% w 2019 r. i do 4,8% w 2020 r. W sektorze instytucji rządowych i samorządowych odnotowano spadek tego wskaźnika w całym okresie 2017–2020, co świadczy o występowaniu deficytu w tym sektorze. W 2017 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł 1,5% (wartość 29,6 mld zł), w 2018 r. zmniejszył się do 0,2% (wartość 5,2 mld zł), a następnie ponownie wzrósł osiągając w 2020 r. poziom 6,9% PKB (wartość 161,7 mld zł).

W latach 2017–2020 odnotowano wzrost poziomu **długu sektora instytucji rządowych i samorządowych** w ujęciu nominalnym. W 2020 r. nominalny dług sektora zwiększył się o 32,7% w porównaniu do 2017 r., a największy wzrost długu zaobserwowano w 2020 r. w stosunku do 2019 r. (wzrost o 27,8%).

I. Executive summary

In 2020, the nominal value of generated **gross domestic product** (GDP) in the polish economy amounted to PLN 2 339.0 billion higher than in 2019 by PLN 45.8 billion. However, in real terms, i.e. in constant prices of the previous year, a decline in the value of GDP was observed (97.8%). The reason for the decline in GDP was the unfavorable economic situation in Poland, caused by the outbreak of the COVID-19 coronavirus pandemic. Similar declines in dynamics were also recorded for other macroeconomic indicators for 2020. In the years leading up to the pandemic, economic growth was observed. In year-on-year comparison GDP growth rate increased by 4.8% in 2019.

The nominal value of **GDP per capita** in 2020 was PLN 60 984 and was lower by 2.1% in real terms compared to 2019.

In 2020, real GDP per capita in Poland amounted to 76% of the average level in the EU-27 (3 p.p. more than in 2019). Thus Poland was in the group of eight countries (next to Portugal, Hungary, Romania, Latvia, Slovakia Croatia and Greece) where the level of real GDP per capita was in the range of 60–80% of the average EU level. GDP per capita expressed in PPS amounted to 22 800 PPS for Poland in 2020, with an average of 29 900 PPS for the 27 EU countries. In 2017, this indicator amounted to 20 800 PPS for Poland, which was 69% of the EU-28 average level of real GDP per capita of 30 200 PPS.

The decline in Poland's GDP in 2020 in real terms on the production side was influenced by a decrease in **output** (97.8%). An identical decline was also recorded in intermediate consumption. In nominal terms for 2020, these two categories reached values of respectively: PLN 4 632.9 billion and PLN 2 572.5 billion. In the 2017–2019 period, intermediate consumption was characterized by a faster growth rate than global production. In comparison, in the year prior to the COVID-19 pandemic, i.e. in 2019, the real growth in output and intermediate consumption was 5.5% and 6.1%, respectively.

Changes in output and intermediate consumption caused a decrease in **gross value added** in real terms in 2020 (97.8%). In nominal terms, gross value added increased by 2.2%.

From the expenditure approach of GDP, Poland's negative economic growth rate was influenced by **domestic demand,** whose real growth rate in 2020, compared to the previous year, was 97.1%. Poland also recorded a decline in the components of domestic demand, i.e. **investment demand and consumption demand**. Compared to 2019, investment demand in real terms was 4.9% lower, and consumer demand was 3% lower.

A positive **foreign trade balance** was recorded in the entire analyzed period. The foreign trade balance amounted to PLN 157.9 billion in 2020 and was higher by PLN 48.8 billion than the balance in 2019 (an increase of 44.8% in nominal terms). In real terms, there was a 12.2% year-on-year increase in the foreign trade balance.

The largest **share in the generation of GDP** in 2020 (in current prices) recorded two groups of sections, i.e.: industry and services including trade, repair of motor vehicles, transport and storage, accommodation and catering as well as information and communication (21.5% and 26.1%, respectively).

In terms of institutional sectors, the non-financial corporations sector (47.4%) and the household sector (23.2%) had the largest **share in generation of GDP** (in current prices) in 2020.

In the period 2017–2020, the main destination of **disposable income** was consumption expenditure. The share of consumption and **savings** in gross disposable income fluctuated slightly with a tendency to increase the share of savings. Ultimately, in 2020, consumption expenditure accounted for 78.2% and savings for 21.8% of gross disposable income. Total savings as a proportion of GDP in 2020 amounted to 21.1%. At the same time, the investment rate stood at 17.2%. In every year analyzed, the ratio of total savings to GDP was higher than the investment rate.

In the period 2017-2020, Poland recorded net lending. However, the **indicator showing the relations of net lending to GDP** decreased from 0.5% in 2017 to 0.1% in 2018, and then rising to 2.1% in 2019 and to

4.8% in 2020. The general government sector saw a decline in this indicator throughout the 2017–2020 period, which indicates the existence of a deficit in this sector. In 2017, the general government deficit was 1.5% (value of PLN 29.6 billion), in 2018 it decreased to 0.2% (value of PLN 5.2 billion), and then increased again reaching 6.9% of GDP in 2020 (value of PLN 161.7 billion).

In the years 2017–2020, an increase in the level of **debt of general government** in nominal terms was recorded. In 2020, the nominal debt of this sector increased by 32.7% compared to 2017, and the largest increase in debt was observed in 2020 compared to 2019. (an increase of 27.8%).

II. Analiza gospodarki w latach 2017–2020
II. Analysis of the economy in the years 2017–2020

Rachunki narodowe dostarczają szeregu danych na temat wszystkich podmiotów grupowanych według określonych kryteriów w sektory i podsektory instytucjonalne oraz gałęzie gospodarki. Działalność tych podmiotów przedstawiana jest w postaci pełnej sekwencji rachunków narodowych, według ściśle określonych zasad, które obowiązują wszystkie kraje Unii Europejskiej. Stosowanie jednolitej metodologii oraz spójnych procesów kompilacji umożliwia prowadzenie analiz zmian zachodzących w gospodarce w długich szeregach czasowych.

Rachunki narodowe Polski są opracowane zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) dla okresu od 1995 r., natomiast przedstawiona w tej publikacji analiza koncentruje się na danych dotyczących lat 2017–2020. Opracowanie ostatecznych danych rocznych o produkcie krajowym brutto następuje w drugim roku po okresie sprawozdawczym (t+2 lata), dlatego też w niniejszej publikacji ostatnim analizowanym okresem jest rok 2020.

Rozdział 1
Chapter 1

Gospodarka narodowa ogółem
Total national economy

W analizowanym okresie 2017–2020, tylko w trzech pierwszych latach obserwowano dodatnią dynamikę produktu krajowego brutto (PKB), przy czym w 2019 r. nastąpiło jej spowolnienie z 5,4% do 4,7%. W przypadku 2020 r. zaobserwowano spadek dynamiki wzrostu gospodarczego (-2,2%), którego przyczyną był kryzys gospodarczy wywołany wybuchem pandemii COVID-19. Podobnie ukształtował się realny wzrost PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca, który spadł z 4,8% w 2019 r. do -2,1% w 2020 r.

W ujęciu realnym, wzrost podstawowych kategorii makroekonomicznych (poza eksportem i importem), odnotowano w okresie 2017–2019. Z kolei w 2020 r., w skutek pandemii COVID-19, prawie we wszystkich kategoriach odnotowano spadek ich wartości w ujęciu realnym. Wyjątkiem był eksport, którego wartość w ujęciu ilościowym pozostała na poziomie z roku 2019. Wartość PKB w cenach bieżących wzrosła z 1 989,8 mld zł w 2017 r. do 2 339,0 mld zł w 2020 r., a wartość PKB na jednego mieszkańca z 51 789 zł w 2017 r. do 60 984 zł w 2020 r.

Na realny spadek PKB Polski w 2020 r. od strony produkcji wpłynęło przede wszystkim zahamowanie dynamiki wzrostu **produkcji globalnej**, której pozytywne tempo wzrostu zaobserwowane było w poprzednich latach, odpowiednio 5,2% w 2017 r., 5,9% w 2018 r. i 5,5% w 2019 r.

Zużycie pośrednie w latach 2017–2019 charakteryzowało się szybszym tempem wzrostu niż wytwarzana produkcja globalna. W 2020 r. obie te kategorie odnotowały spadek dynamiki realnej w stosunku do roku poprzedniego na poziomie 2,2%, przy czym produkcja globalna zmalała o 7,7 p. proc., a zużycie pośrednie aż o 8,9 p. proc. Wartość zużycia pośredniego wyniosła 2 572,5 mld zł w 2020 r. natomiast w latach poprzednich odpowiednio 2 250,1 mld zł w 2017 r., 2 452,1 mld zł w 2018 r. i 2 636,7 mld zł w 2019 r.

Efektem zmian produkcji globalnej i zużycia pośredniego jest wzrost lub spadek dynamiki **wartości dodanej brutto.** Podobnie jak pozostałe kategorie makroekonomiczne wartość dodana brutto wzrastała realnie do 2019 r. nieco spowalniając w 2019 do 4,6%. Rok 2020 przyniósł spadek wartości w ujęciu realnym tej kategorii o 2,2% i jest to zmiana o 6,8 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego. W ujęciu nominalnym w badanym okresie obserwowano stopniowy wzrost wartości dodanej brutto z 1 747,5 mld zł do 2 060,4 mld zł.

Tablica 1. Dynamika podstawowych kategorii makroekonomicznych (ceny stałe)
Table 1. Indices of main macroeconomic categories (constant prices)

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020	
	rok poprzedni =100 previous year = 100				2015=100
Produkcja globalna Output	105,2	105,9	105,5	97,8	119,4
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	105,6	106,3	106,1	97,8	121,9
Wartość dodana brutto Value added, gross	104,7	105,3	104,6	97,8	116,2
Produkt krajowy brutto Gross domestic product	104,8	105,4	104,7	97,8	116,5
Popyt krajowy Domestic demand	104,9	105,6	103,6	97,1	114,0
Spożycie Final consumption expenditure	104,2	104,3	104,5	99,0	116,3
Akumulacja brutto Gross capital formation	107,6	110,5	100,3	89,8	104,9
Eksport towarów i usług Exports of goods and services	109,6	106,9	105,2	100	134,8
Import towarów i usług Imports of goods and services	110,2	107,4	103,0	98,9	130,1
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca Gross domestic product per capita	104,8	105,4	104,8	97,9	114,0

Od strony rozdysponowania PKB, na tempo wzrostu gospodarczego w Polsce wpłynął m.in. **popyt krajowy**, którego udział w PKB wzrósł z 96,2% w 2017 r. do 96,9% w 2018 r., natomiast w latach 2019 i 2020 odnotowano spadek jego udziału, odpowiednio do 95,2% i do 93,2% PKB. Realne tempo wzrostu popytu krajowego, podobnie jak w przypadku innych kategorii makroekonomicznych w porównaniu do roku poprzedniego uległo spowolnieniu w 2019 r. i wyniosło 3,6%. Spadek popytu w ujęciu realnym został odnotowany w 2020 r. (97,1%). Dla porównania tempo wzrostu popytu krajowego w latach 2017–2018 wyniosło odpowiednio 4,9% i 5,6%.

Polska odnotowała również zmiany w składowych popytu krajowego, tj. **popytu konsumpcyjnego i popytu inwestycyjnego**. Dynamika popytu konsumpcyjnego odpowiadającego spożyciu indywidualnemu gospodarstw domowych stopniowo ulegała zmniejszeniu z 4,8% w 2017 r. do 4,0% w 2019 r. Z kolei tempo wzrostu popytu inwestycyjnego odpowiadającego nakładom brutto na środki trwałe ukształtowało się na poziomie 4,0% w 2017 r., 9,4% w 2018 r. oraz 6,1% w 2019 r. W roku 2020 odnotowano spadek zarówno wartości popytu konsumpcyjnego jak i popytu inwestycyjnego w ujęciu realnym, co przełożyło się na ich dynamiki wzrostu, odpowiednio 97,0% i 95,1%.

W okresie objętym analizą odnotowano dodatnie **saldo handlu zagranicznego**, przy czym w 2018 r. zaobserwowano jego spadek o 10 mld zł w porównaniu z rokiem poprzednim (z 75,0 mld zł w 2017 r. do 65,0 mld zł w 2018 r.). Natomiast w dwóch kolejnych latach 2019 i 2020 nastąpił wzrost salda wymiany handlowej odpowiednio o 44 mld zł i o 48 mld zł. W 2020 r. eksport ogółem wyniósł 1 307,1 mld zł i w ujęciu realnym utrzymał się na tym samym poziomie co w 2019 r., z kolei import ogółem w 2020 r. wyniósł 1 149,1 mld zł i ukształtował się w ujęciu realnym na poziomie niższym niż w roku poprzednim (98,9%). W strukturze polskiego importu jak i eksportu największy udział miały towary, które w 2020 r. stanowiły odpowiednio 86,4% i 80,2%.

Oprócz struktury oraz tempa wzrostu, analizie poddano także **skalę wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na dynamikę produktu krajowego brutto**. W 2017 r. na wzrost dynamiki PKB pozytywny wpływ miało spożycie prywatne (2,7 p. proc.) oraz popyt inwestycyjny (0,7 p. proc.). W 2018 r. na dalszy wzrost PKB wpłynął przede wszystkim utrzymujący się duży wpływ spożycia prywatnego (2,7 p. proc.) oraz mocniejszy niż w okresach poprzednich wpływ popytu inwestycyjnego (1,7 p. proc.), który jest głównym czynnikiem zapewniającym trwały wzrost gospodarczy. W tym samym roku osłabieniu uległa rola zapasów (0,4 p. proc.), natomiast eksport netto miał neutralny wpływ na wzrost PKB.

Na spowolnienie tempa wzrostu PKB w 2019 r. w porównaniu z 2018 r. wpływ miało zmniejszenie roli popytu inwestycyjnego (1,1 p. proc.), spożycia prywatnego (2,2 p. proc.) oraz ujemny wpływ zapasów (-1,0 p. proc.). Pozytywny wpływ natomiast na PKB miało spożycie publiczne (1,1 p. proc.) i eksport netto (1,3 p. proc.). W 2020 r. na ujemną dynamikę realnego PKB wpłynęło głównie spożycie indywidualne gospodarstw domowych (-1,6 p. proc.). Ujemny wpływ na PKB w tym roku miała również zmiana stanu zapasów (-1,1 p. proc.) oraz popyt inwestycyjny (-0,9 p. proc.). Dodatni wpływ na PKB w roku 2020 odnotowano jedynie w eksporcie netto (0,6 p. proc.) i w spożyciu publicznym (0,9 p. proc.). Zmiany jakie zaszły w 2020 r. w porównaniu do 2017 r., to przede wszystkim odwrócenie kierunku wpływu na wzrost PKB (z pozytywnego na negatywny) w przypadku następujących kategorii: spożycia indywidualnego w gospodarstwach domowych (z 2,7 p. proc. do -1,7 p. proc.), zmiany stanu zapasów (z 0,8 p. proc. do -1,1 p. proc.) i popytu inwestycyjnego (z 0,7 p. proc. do -1,6 p. proc.).

Wykres 1. Skala wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na wzrost realny PKB
Chart 1. The scale of impacts of macroeconomic categories on real GDP

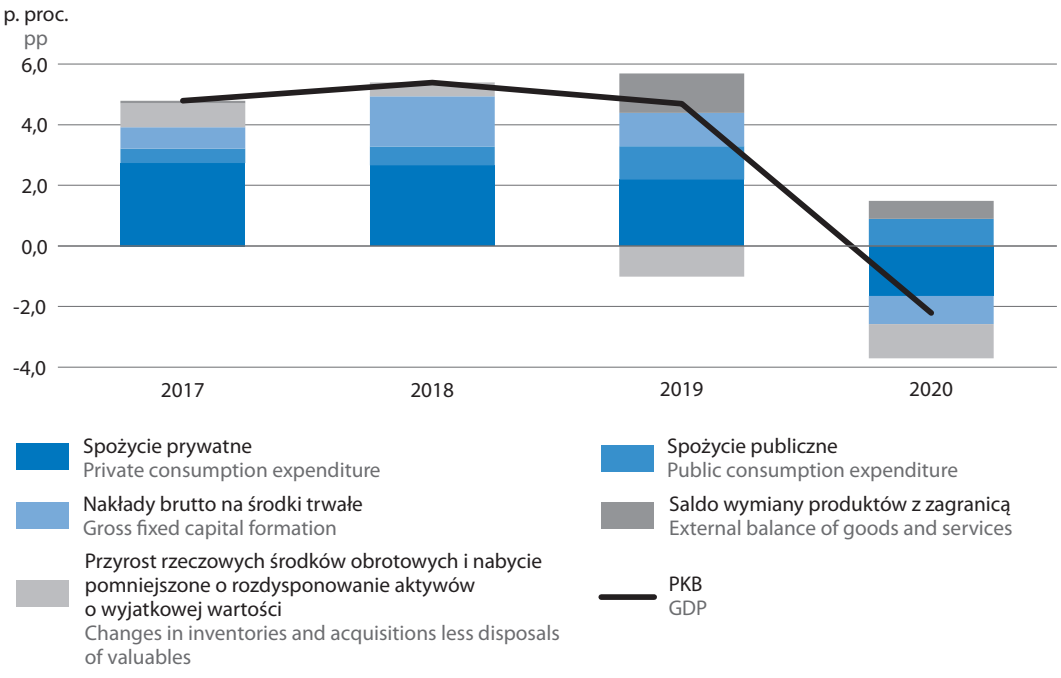

Wyniki analizy od strony dochodowej PKB w 2020 r. wskazują, że podstawowe dochody wynikające z procesu produkcji były tworzone przez **nadwyżkę operacyjną brutto i dochód mieszany brutto** (50,2%) oraz **koszty związane z zatrudnieniem** (40,3%). Udział podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje stanowił 9,5% PKB. W 2020 r. w porównaniu z 2017 r. zaobserwowano zwiększenie udziału w PKB kosztów związanych z zatrudnieniem o 1,8 p. proc. oraz nadwyżki operacyjnej brutto i dochodu mieszanego brutto o 1,4 p. proc. Z kolei udział podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje zmniejszył się o 3,1 p. proc.

Tablica 2. Udział poszczególnych elementów w tworzeniu PKB od strony dochodowej
Table 2. Share of main components in generating of GDP from income approach

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Koszty związane z zatrudnieniem Compensation of employees	38,5	39,3	39,2	40,3
Podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje Taxes on production and imports less subsidies	12,6	13,0	12,7	9,5
Nadwyżka operacyjna brutto i dochód mieszany Operating surplus, goss and mixed income, gross	48,8	47,7	48,1	50,2

Z analizy strukturalnej gospodarki w latach 2017–2020 wynika, że największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto miał przemysł oraz usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację. W 2020 r. usługi stanowiły 29,7% wartości dodanej brutto, co odpowiadało w ujęciu nominalnym 611,0 mld zł, natomiast przemysł stanowił 24,4% wartości dodanej brutto, co odpowiadało 502,4 mld zł. Wśród sekcji zaliczanych do przemysłu, największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2020 r. miało przetwórstwo przemysłowe (18,3%), natomiast najmniejszy udział odnotowano dla sekcji dostawy wody, gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją (1,4%). W przedziale czasowym 2017–2020 udział przetwórstwa przemysłowego zmniejszył się z 19,1% do 18,3% (w ujęciu wartościowym z 334,8 mld zł do 377,3 mld zł), jak również sekcji dotyczącej górnictwa i wydobywania z 1,8% do 1,5%. Odnotowano natomiast wzrost udziału działalności związanych z wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną i gaz z 2,9% do 3,2% (w ujęciu wartościowym z 50,4 mld zł do 64,8 mld zł). Jak już wskazano powyżej wartość dodana brutto generowana była głównie przez podmioty zaangażowane w działalność przemysłową oraz usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację. Jednakże w latach 2017–2020 zaobserwowano, iż udział samego przemysłu w tworzeniu wartości dodanej brutto stopniowo malał z 25,1% w 2017 r. do 24,4% w 2020 r. (o 0,7 p. proc.). Pomimo, iż w latach 2018–2019 odnotowano wzrost udziału usług w wartości dodanej brutto w stosunku do roku 2017 (o 0,5 p. proc. w 2018 i o 0,4 p. proc. w 2019 r.) (Wykres 2), to w roku 2020 ich rola uległa zmniejszeniu. Ostatecznie udział usług w wartości dodanej brutto ukształtował się na poziomie porównywalnym do roku 2017 (spadek z 29,9% w 2017 r. do 29,7% w 2020 r.)[1].

[1] Szczegółowa struktura wartości dodanej według rodzajów działalności, w ujęciu wartościowym, przedstawiona została w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020 w formacie Excel.

Wykres 2. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 2. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)

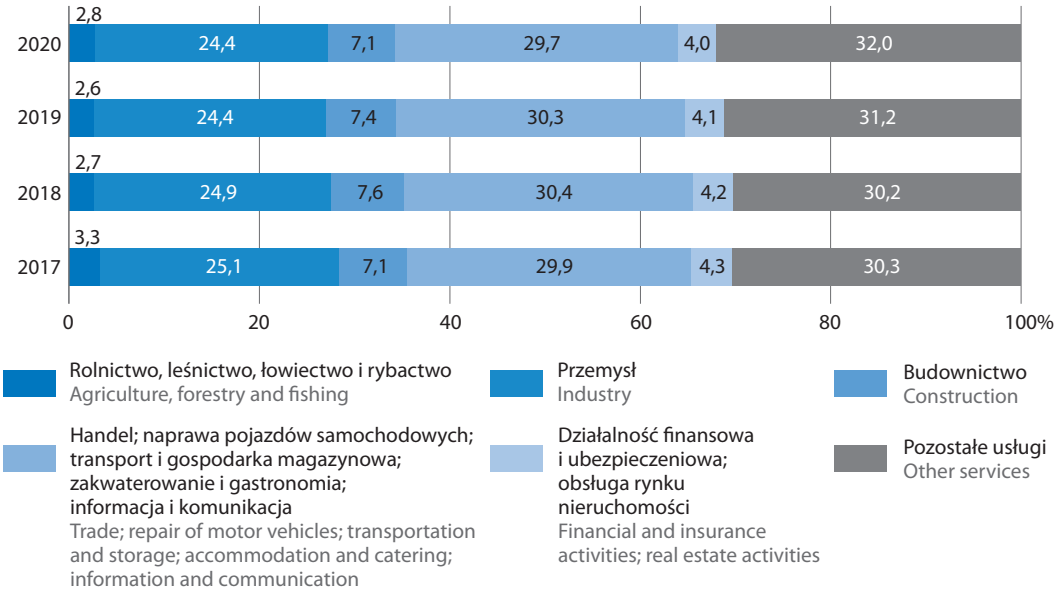

Całkowita wartość PKB, poza wartością dodaną brutto obejmuje również podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów. W 2020 r. wartość dodana brutto wytworzona przez dwie grupy sekcji: usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację oraz przemysł miała największy wkład w PKB (odpowiednio 26,1% i 21,5%). W 2020 r. w porównaniu do 2017 r. rola wyżej wymienionych usług oraz przemysłu w tworzeniu PKB uległa niewielkiemu zmniejszeniu, odpowiednio o 0,1 i 0,7 p. proc. (Wykres 3).

Wykres 3. Udział sekcji PKD 2007 w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące)
Chart 3. The share of NACE Rev. 2 sections in generating of GDP in 2020 (current prices)

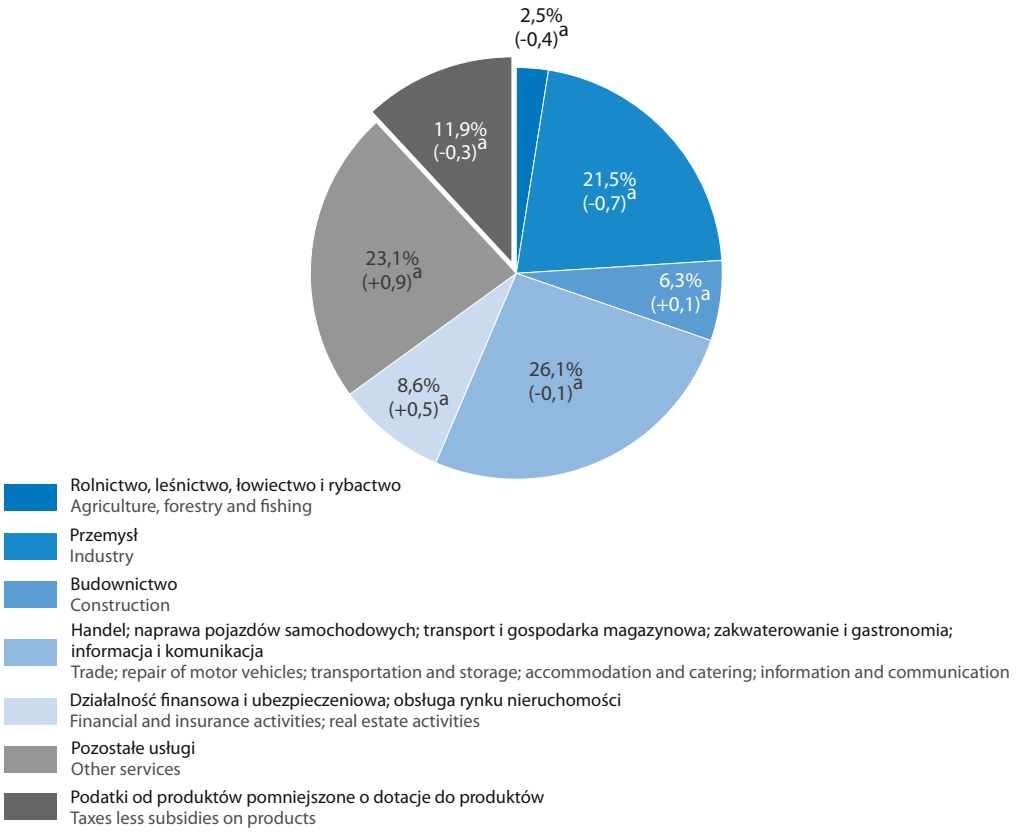

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

Odzwierciedleniem skutków gospodarczych wywołanych przez pandemię COVID-19 są zmiany dynamik wartości dodanej brutto poszczególnych gałęzi polskiej gospodarki. Na ich podstawie można zaobserwować, na które obszary gospodarki wpłynęła w największym stopniu pandemia. W 2020 r., w większości działów polskiej gospodarki zaobserwowany został realny spadek wartości dodanej brutto. Największe zmiany odnotowano w gałęzi obejmującej zakwaterowanie i gastronomię (71,2%), w gałęzi związanej z działalnością finansową i ubezpieczeniową (86,0%), jak również w górnictwie i wydobywaniu (80,2%), transporcie i gospodarce magazynowej (91,9%) oraz w budownictwie (92,2%). Jednocześnie w 2020 r. zauważono wzrost tempa dynamiki niektórych gałęzi polskiej gospodarki m.in. związanej z rolnictwem, leśnictwem (13,9%) oraz związanej z wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz (...) (11,4%) oraz dotyczącej dostaw wody; gospodarowania ściekami i odpadami (...) (12,2%).

Spadek wartości dodanej w ujęciu realnym w 2020 r. w cenach z 2017 r. odnotowano w dwóch obszarach gospodarki, tj. w zakwaterowaniu i gastronomii (72,0%) oraz w górnictwie i wydobyciu (86,0%). Natomiast w dwóch innych obszarach gospodarki odnotowano znaczący wzrost wartości dodanej tj. w działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości o 26,1% oraz informacji i komunikacji o 25,5%.

Z przeprowadzonej analizy skali wpływu wynika, że na ujemną dynamikę PKB w 2020 r., największy wpływ miały usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię, informację i komunikację oraz przemysł (odpowiednio -1,1 p. proc. i -0,7 p. proc.). W stosunku do roku 2017 wpływ tych dwóch obszarów gospodarki uległ zmniejszeniu odpowiednio o 3,3 p. proc. i 1,3 p. proc. Między rokiem 2017 a 2020 wpływ pozostałych usług uległ również zmniejszeniu, odnotowano ich spadek o 0,8 p. proc.

Wykres 4. Skala wpływu poszczególnych grup sekcji PKD 2007 na wzrost realny PKB
Chart 4. The scale of impact of individual groups of NACE Rev. 2 sections on real GDP

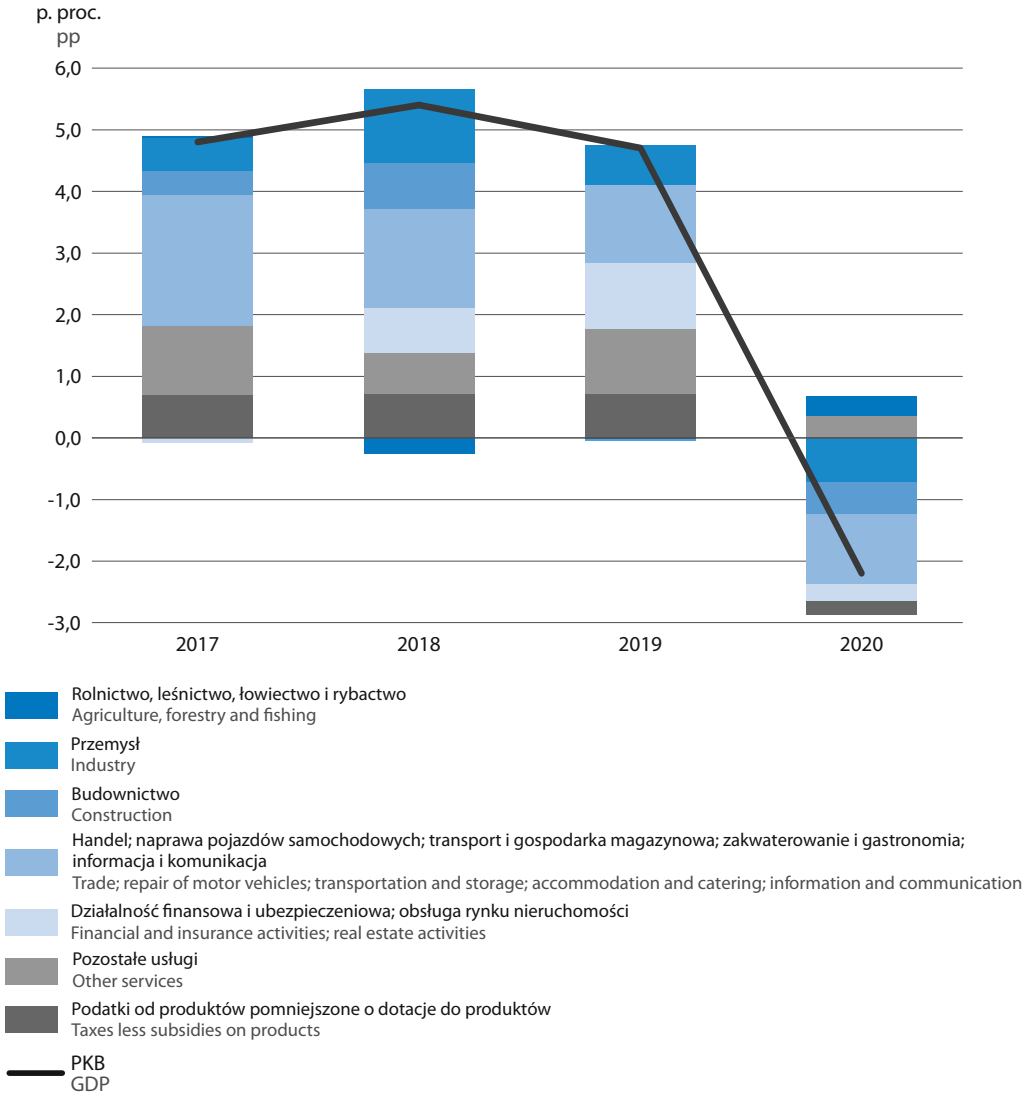

Wyniki analizy danych według sektorów instytucjonalnych wskazują, że sektory charakteryzujące się najwyższym udziałem w tworzeniu PKB, tj. sektor przedsiębiorstw niefinansowych oraz sektor gospodarstw domowych (w cenach bieżących) w 2020 r. odpowiadały za odpowiednio 47,4% i 23,2% PKB. W porównaniu z 2017 r. ich udziały uległy nieznacznej zmianie. Zwiększył się udział w PKB sektora przedsiębiorstw niefinansowych o 1,8 p. proc., a zmniejszeniu uległ udział sektora gospodarstw domowych o 2,2 p. proc. Najmniejszy udział w PKB nadal miał sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych (0,6%) i udział ten nieznacznie się zwiększył w porównaniu z 2017 r. (Wykres 5.)[2].

[2] Szczegółowa struktura wartości dodanej brutto w latach 2017–2020 według sektorów instytucjonalnych zamieszczona została w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020, w formacie Excel.

Wykres 5. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące)
Chart 5. The share of institutional sectors in generating of GDP in 2020 (current prices)

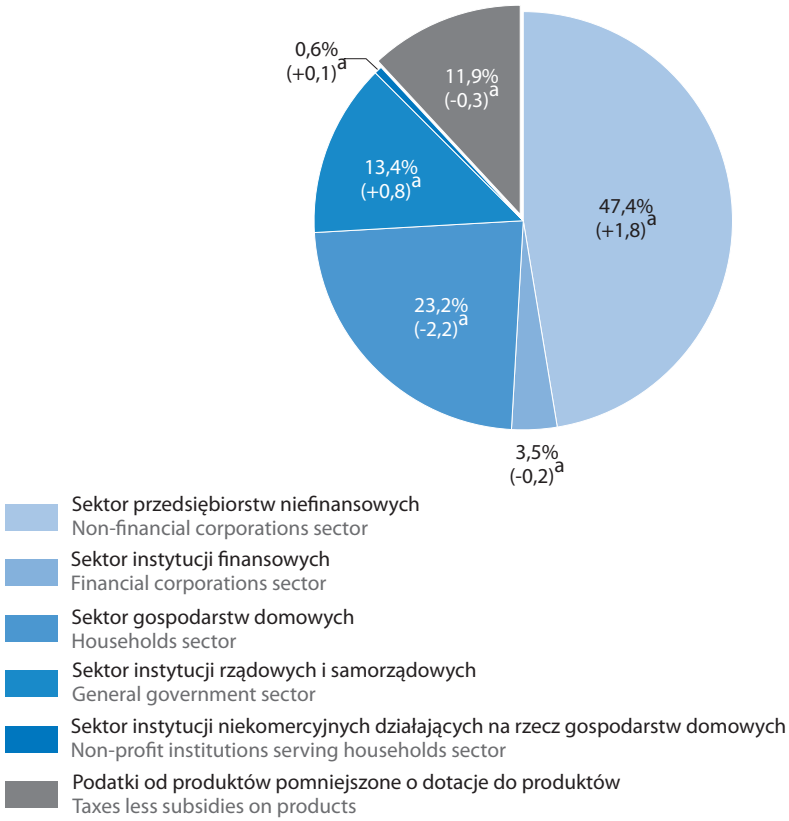

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

Jednym ze sposobów mierzenia poziomu wielkości dochodów z działalności podmiotów zaliczanych do danego sektora instytucjonalnego jest ich udział w tworzeniu nadwyżki operacyjnej brutto dla gospodarki ogółem. Największym udziałem w kształtowaniu wielkości dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto niezmienne charakteryzowały się dwa sektory: sektor przedsiębiorstw niefinansowych oraz sektor gospodarstw domowych. W latach 2017–2018 największy udział (46,7%) miał sektor gospodarstw domowych. W 2019 r., wraz ze wzrostem wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych wzrósł jego udział w tworzeniu nadwyżki operacyjnej brutto, tym samym stał się on sektorem z największym udziałem w nadwyżce operacyjnej brutto. W 2020 r. na skutek spadku wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych, przewaga sektora przedsiębiorstw niefinansowych została również utrzymana. Sektorem, który miał niezmiennie najmniejszy udział w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto w całym badanym okresie był sektor instytucji niekomercyjnych (0,1%). Sektor instytucji finansowych między rokiem 2017 a 2020 zmniejszył swój udział z 4,0% do 3,5%, natomiast sektor instytucji rządowych i samorządowych zwiększył swój udział o 0,1 p. proc.[3]

[3] Szczegółowe dane prezentujące pełną sekwencje rachunków narodowych w ujęciu wartościowym przedstawione zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020, w formacie Excel.

Tablica 3. Udział poszczególnych sektorów instytucjonalnych w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto

Table 3. Share of institutional sectors in generating of income account measured by gross operating surplus

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	44,5	44,5	45,9	46,2
Sektor gospodarstw domowych Households sector	46,7	46,7	45,2	45,4
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	4,7	4,9	4,9	4,8
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	4,0	3,8	3,9	3,5
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	0,1	0,1	0,1	0,1

Dochody do dyspozycji brutto stanowiące pozycję bilansującą rachunku podziału wtórnego dochodów, przeznaczone są na **spożycie** oraz na **oszczędności**. **Spożycie** rejestrowane jest w trzech sektorach instytucjonalnych (spożycie prywatne, tj. spożycie sektora gospodarstw domowych i spożycie sektora instytucji niekomercyjnych oraz spożycie publiczne sektora instytucji rządowych i samorządowych). Natomiast **oszczędności** rejestrowane są we wszystkich sektorach instytucjonalnych. W latach 2017–2020 głównym przeznaczeniem dochodów do dyspozycji brutto było spożycie, które w 2020 r. stanowiło 78,2%, natomiast udział oszczędności wyniósł 21,8%. W analizowanym okresie udziały te podlegały nieznacznym zmianom z tendencją do zwiększania udziału oszczędności kosztem spożycia.

Analizując dane dotyczące spożycia można zauważyć, że w ujęciu realnym rosły one w latach 2017–2019 osiągając odpowiednio dynamiki 4,2%, 4,3% i 4,5%, a następnie, zmniejszyły się w 2020 r. o 1,0 p. proc. W 2020 r. spożycie w ujęciu nominalnym w porównaniu z 2017 r. wzrosło o 16,6%. Największy udział w wydatkach konsumpcyjnych miały dwa sektory: sektor gospodarstw domowych oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych. Ich udział w 2020 r. wyniósł odpowiednio 73,6% i 25,2%. W analizowanych latach zaobserwowano stopniowe zwiększenie roli spożycia sektora instytucji rządowych i samorządowych, kosztem roli sektora gospodarstw domowych. W 2020 r. w porównaniu z 2017 r. nastąpił wzrost udziału sektora instytucji rządowych i samorządowych o 2,0 p. proc, a w przypadku sektora gospodarstw domowych spadek o 2,3 p. proc. W tym samym roku udział spożycia sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych zwiększył się o 0,3 p. proc. w porównaniu z 2017 r. i wyniósł 1,2%.

Oszczędności w ujęciu nominalnym w 2020 r. wzrosły o 4,9% w stosunku do 2019 r., a w porównaniu z 2017 r. o 26,7%. Największy udział w generowaniu oszczędności w 2020 r. miał sektor przedsiębiorstw niefinansowych oraz sektor gospodarstw domowych, odpowiednio 75,5% i 30,4% oszczędności ogółem. Struktura udziałów sektorów instytucjonalnych w generowaniu oszczędności brutto zmieniała się w analizowanym okresie. W 2017 r. sektor przedsiębiorstw niefinansowych miał najwyższy udział w oszczędnościach (73,7%), natomiast drugim co do wielkości udziału był sektor instytucji rządowych i samorządowych (12,2%). W 2018 r. udział oszczędności sektora instytucji rządowych i samorządowych wzrósł do 18,5%, natomiast pozostałych sektorów uległ zmniejszeniu. W kolejnych latach dwa sektory odnotowały spadek oszczędności, tj.: sektor instytucji rządowych i samorządowych i sektor instytucji finansowych. W 2020 r., tj. roku pandemii COVID-19, w sektorze gospodarstw domowych odnotowano duży wzrost oszczędności (o 97,9 mld zł w stosunku do roku 2019), natomiast w sektorze instytucji rządowych i samorządowych udział oszczędności osiągnął wartości ujemne, co wynikało głównie z działań dotyczących przeciwdziałaniu skutkom COVID-19.

Niedostateczny poziom oszczędności krajowych może hamować procesy inwestycyjne i powodować konieczność korzystania z oszczędności zagranicznych napływających do kraju w postaci bezpośrednich inwestycji zagranicznych i innych źródeł kapitału zagranicznego. Ponadto oszczędności krajowe stanowią czynnik stabilizujący wzrost gospodarczy w długim okresie. W 2020 r. oszczędności ogółem w relacji do PKB wyniosły 21,1%.

Tablica 4. Relacja oszczędności w sektorach instytucjonalnych do PKB
Table 4. Relation of saving in institutional sectors to GDP

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Ogółem Total	19,6	19,8	20,6	21,1
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	14,5	14,2	15,0	16,0
Sektor gospodarstw domowych Households sector	2,2	1,6	2,3	6,4
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	2,4	3,6	2,9	–2,4
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	1,0	1,0	1,0	1,8
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	–0,6	–0,6	–0,6	–0,7

Stopa inwestycji mierzona relacją nakładów brutto na środki trwałe do produktu krajowego brutto w latach 2017–2020 zmniejszyła się z 17,5% w 2017 r. do 17,2% w roku 2020, przy czym w latach 2018 i 2019 była wyższa i wyniosła ponad 18%.

Oszczędności, które są istotnym źródłem finansowania inwestycji w Polsce, generuje głównie sektor przedsiębiorstw niefinansowych. Relacja oszczędności w przypadku tego sektora do PKB w latach 2017–2020 wykazała tendencję rosnącą, wzrosła z poziomu 14,5% w 2017 do 16% PKB w 2020 r. Natomiast relacje nakładów brutto na środki trwałe do PKB w tym sektorze, nie uległy zmianie między 2017 r. a 2020 r. i wyniosły 9,3% PKB, przy czym w latach 2018 i 2019 były wyższe i wyniosły odpowiednio 9,8% i 10,3% PKB.

Najwyższy poziom relacji oszczędności w sektorze gospodarstw domowych do PKB zanotowano w 2020 r. (6,4%), przy czym w 2017 r. relacja ta osiągnęła poziom 2,2% PKB. Natomiast w 2018 r. zaobserwowano zmniejszenie poziomu relacji oszczędności do PKB (1,6%), a w roku 2019 wzrost do poziomu 2,3% PKB. W przypadku sektora gospodarstw domowych zmianom relacji oszczędności do PKB towarzyszył spadek relacji inwestycji do PKB. Relacja inwestycji do PKB w tym sektorze obniżyła się z poziomu 3,9 % w 2017 r. do 3,0% w 2020 r.

Odmiennie natomiast przedstawiała się sytuacja w sektorze instytucji rządowych i samorządowych, w którym to zarówno oszczędności jak i inwestycje wzrosły do 2018 r. W 2020 r., oszczędności osiągnęły wartość ujemną, zaś stopa inwestycji wzrosła do 4,5% PKB. Ostatecznie w analizowanym okresie relacja oszczędności do PKB zmniejszyła się z 2,4% w 2017 r. do -2,4% w 2020 r., a relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB zwiększyła się z 3,8% w 2017 r. do 4,5% w 2020 r.

Tablica 5. Relacja nakładów brutto na środki trwałe w sektorach instytucjonalnych do PKB
Table 5. Relation of gross fixed capital formation in institutional sectors to GDP

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Ogółem Total	17,5	18,2	18,3	17,2
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	9,3	9,8	10,3	9,3
Sektor gospodarstw domowych Households sector	3,9	3,3	3,3	3,0
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	3,8	4,6	4,3	4,5
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	0,5	0,5	0,4	0,4
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	0,0	0,0	0,0	0,0

Oszczędności wykorzystywane są do finansowania nakładów inwestycyjnych, umożliwiając transfery kapitałowe pomiędzy sektorami instytucjonalnymi. Jeżeli środki wydatkowane na nabycie aktywów rzeczowych są za małe lub za duże, to pozycją bilansującą są wówczas wierzytelności netto lub zadłużenie netto. Wierzytelności netto odpowiadają kwocie dostępnej w jednostce czy sektorze na cele finansowania, bezpośrednio lub pośrednio do innych jednostek czy sektorów. Z kolei zadłużenie netto odpowiada kwocie, którą jednostka czy sektor zmuszone są pożyczyć od innych jednostek instytucjonalnych.

W badanym okresie 2017–2020 wskaźnik wierzytelności netto/zadłużenie netto do produktu krajowego brutto dla gospodarki ogółem był dodatni. Wskaźnik ten jednak stopniowo malał z 0,5% w 2017 r. do 0,1% w 2018 r., by następnie wzrosnąć odpowiednio do 2,1% oraz 4,8% w 2019 i 2020 r. Ujemna wartość tego wskaźnika w sektorze instytucji rządowych i samorządowych wskazuje na występowanie deficytu. W całym analizowanym okresie jego wielkość ulegała zmianie. W 2017 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł 1,5%, w 2018 r. zmniejszył się do 0,2%, a następnie ponownie wzrastał osiągając w 2020 r. poziom 6,9% PKB (wynikający głównie z działań mających na celu przeciwdziałanie skutkom pandemii COVID-19). W całym analizowanym okresie 2017–2020 wskaźnik deficytu w sektorze instytucji rządowych i samorządowych wzrósł o 5,4 p. proc.

Wykres 6. Podstawowe kategorie ekonomiczne w gospodarce narodowej (ceny bieżące)
Chart 6. Main economic categories in national economy (current prices)

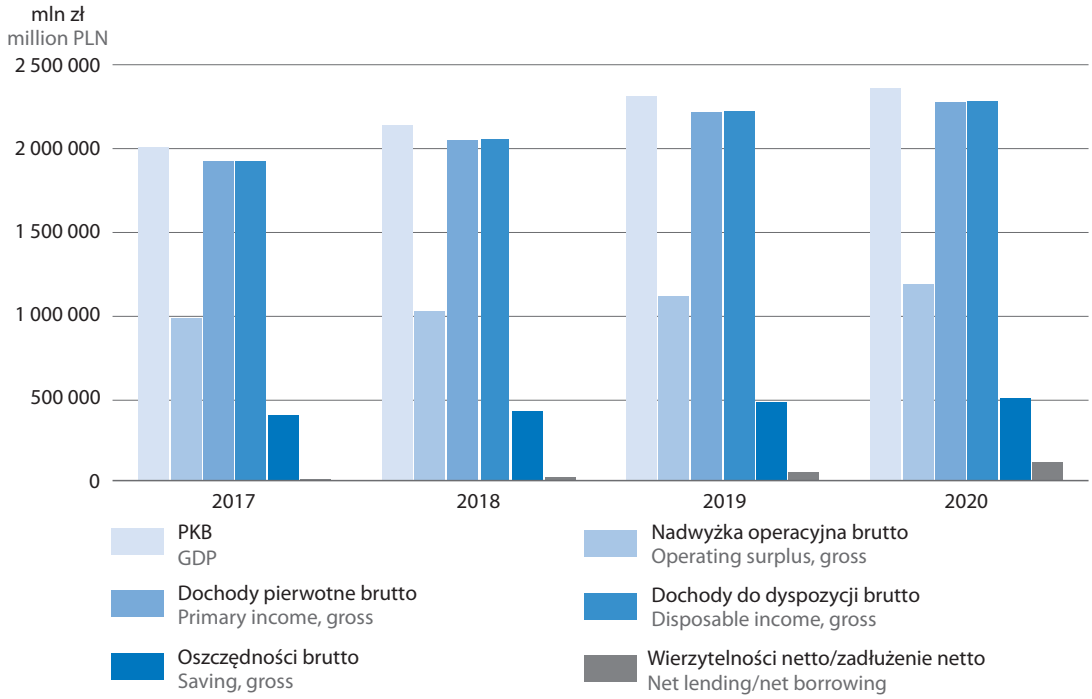

W latach 2017–2020 odnotowano wzrost wartości nominalnych kluczowych kategorii bilansujących. Główne agregaty makroekonomiczne w statystyce rachunków narodowych, tj. PKB, nadwyżka operacyjna brutto, dochody pierwotne brutto oraz dochody do dyspozycji brutto w 2020 r. wzrosły w ujęciu nominalnym w porównaniu z 2017 r. odpowiednio o 17,5%, 20,9%, 18,5%, 18,7%.

Rozdział 2
Chapter 2

Sektor przedsiębiorstw niefinansowych
Non-financial corporations sector

W prezentowanych rachunkach narodowych, do sektora przedsiębiorstw niefinansowych zaliczone są samodzielne jednostki instytucjonalne, posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową funkcją jest produkcja wyrobów i usług niefinansowych celem ich sprzedaży na rynku. Przychody ze sprzedaży produkcji są głównym źródłem przychodów jednostek tego sektora. Szczegółowe kryteria dotyczące sektoryzacji jednostek instytucjonalnych przedstawiono w Aneksie 1.

W latach 2017–2020 udział **wartości dodanej brutto** sektora przedsiębiorstw niefinansowych w tworzeniu produktu krajowego brutto wzrósł z 45,6% w roku 2017 do 47,4% w roku 2020.

W latach 2017–2020 zaobserwowano systematyczny wzrost **wartości dodanej brutto** w sektorze. W okresie tym **produkcja globalna** zwiększyła się o 467 776 mln zł, co stanowiło wzrost o 17,5%, natomiast **zużycie pośrednie** zwiększyło się o 264 858 mln zł, co stanowiło wzrost o 15,0%. Wzrost produkcji globalnej i zużycia pośredniego nastąpił we wszystkich sekcjach sektora przedsiębiorstw niefinansowych, jednak największy odnotowano w przetwórstwie przemysłowym. Wartość dodana brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych w 2020 r. zwiększyła się w stosunku do 2017 r. o 202 918 mln zł (22,4%).

W latach 2017–2020 dominującą działalnością w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych był **przemysł** (ponad 40% wartości dodanej brutto), w którym przetwórstwo przemysłowe wygenerowało około 75%, a wytwarzanie i zaopatrywanie w energię ok. 13% wartości dodanej brutto. Największy udział w przetwórstwie przemysłowym miała produkcja artykułów spożywczych oraz produkcja części i akcesoriów do pojazdów silnikowych. W okresie 2017–2019 w generowanej wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych nastąpił wzrost usług obejmujących: handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację (o 0,4 p. proc.) i budownictwo (o 0,4 p. proc.). Jednocześnie odnotowano zmniejszenie udziału przemysłu (o 2,4 p. proc.). Udział pozostałych usług zwiększył się o 1,8 p. proc., natomiast rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo utrzymały się na podobnym poziomie przez wszystkie lata. Sytuacja zmieniła się w roku 2020 w związku z pandemią COVID-19. Zmniejszyło się znaczenie przemysłu, budownictwa i handlu w generowanej wartości dodanej brutto, natomiast nastąpił wzrost pozostałych usług (w porównaniu do roku 2017 wzrost o 2,5 p. proc.).

W grupie sekcji obejmujących handel, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię, informację i komunikację największe znaczenie miał handel, który stanowił ponad 50% wartości dodanej brutto całej grupy (wykres 7). Z kolei transport oraz informacja i komunikacja generowały średnio powyżej 20% wartości dodanej brutto. Pandemia COVID-19 w związku z ograniczeniami dotyczącymi przemieszczania się wprowadzonymi w całym kraju negatywnie wpłynęła na sekcję związaną z zakwaterowaniem i gastronomią, a wszczególności na samo zakwaterowanie. Zauważalny jest również wzrost sprzedaży internetowej, w stosunku do sprzedaży tradycyjnej. Przychody ze sprzedaży firm prowadzących działalność pocztową i kurierską (PKD 53.20) wzrosły w 2019 r. w stosunku do 2017 r. o 71,6%, a w roku 2020 w stosunku do 2019 wzrosły o kolejne 29,3%. Przedsiębiorstwa prowadzące sprzedaż detaliczną w sklepach z przewagą żywności, artykułów budowlanych itd., tzw. sklepy sieciowe, miały największy udział w handlu w Polsce, a generowana przez nie marża handlowa rosła w całym analizowanym okresie. W 2020 r. była o ponad 30% większa niż w 2017r.

Wykres 7. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)

Chart 7. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by kind of activity (current prices)

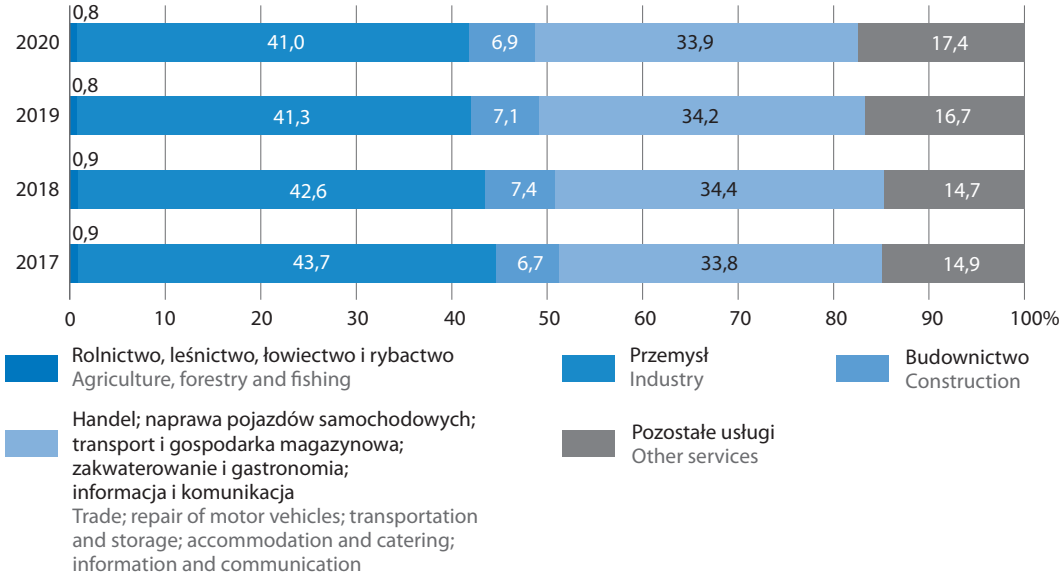

W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych wyróżniane są trzy podsektory: przedsiębiorstwa publiczne, przedsiębiorstwa prywatne krajowe oraz przedsiębiorstwa pod kontrolą zagraniczną (szczegółowy opis w Aneksie 1). Do przedsiębiorstw publicznych zaliczane są jednostki instytucjonalne charakteryzujące się następującymi rodzajami własności: własność Skarbu Państwa, własność państwowych osób prawnych, własność samorządowa oraz własność mieszana w sektorze publicznym, a także własność mieszana między sektorami z przewagą własności sektora publicznego. Do przedsiębiorstw pod kontrolą zagraniczną zaliczane są przedsiębiorstwa z własnością zagraniczną oraz z własnością mieszaną w sektorze prywatnym z przewagą własności zagranicznej. Pozostałe przedsiębiorstwa stanowią podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych.

W latach 2017–2020 udziały wartości dodanej brutto poszczególnych podsektorów w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych ulegały wahaniom. Podsektor przedsiębiorstw publicznych stanowił między 8,4% a 9,3% wartości dodanej brutto sektora, podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych stanowił między 60,6% a 61,9%, a podsektor przedsiębiorstw pod kontrolą zagraniczną stanowił między 29,2% a 30,1%. Strukturę wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych zaprezentowano na poniższym wykresie[4].

[4] Szczegółowe dane w podziale na podsektory instytucjonalne przedstawiono w załączniku Excel „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020".

Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 8. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)

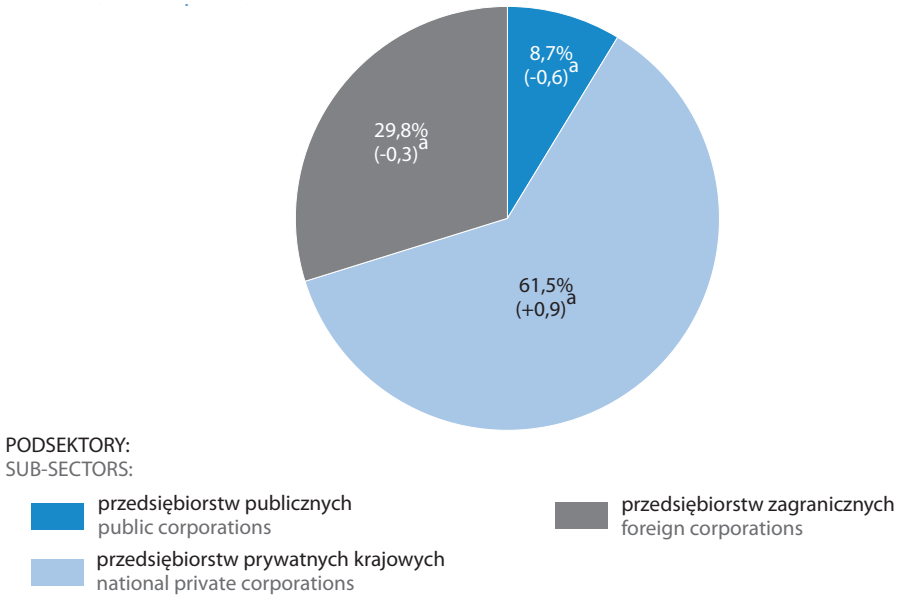

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

Zmiany w przedsiębiorstwach prywatnych krajowych mają istotny wpływ na produkt krajowy brutto (PKB). W latach 2017–2020 udział tego podsektora w tworzeniu PKB systematycznie wzrastał z 27,6% w roku 2017 do 29,2% w roku 2020. Udział podsektora publicznego nie miał tak dużego znaczenia i kształtował się na poziomie od 4.0% do 4.3%. W latach 2017–2019 udział podsektora publicznego w całym sektorze przedsiębiorstw niefinansowych systematycznie spadał z 9,3% do 8,4%. Największy spadek (o 0,5 p. proc.) zanotowano między rokiem 2018 a 2019. Miało to bezpośredni związek ze zmianami w sektoryzacji jednostek instytucjonalnych, wynikających ze stosowania odpowiednich kryteriów przynależności jednostek do poszczególnych sektorów instytucjonalnych wg ESA2010.

W latach 2017–2020 udział kosztów związanych z zatrudnieniem w wartości dodanej brutto wytworzonej przez przedsiębiorstwa wzrósł z 51,3% w 2017 r. do 52,3% w 2020 r. Koszty związane z zatrudnieniem w ujęciu nominalnym również rosły, przy czym największy wzrost nastąpił między 2017 r. a 2018 r. i wyniósł 52 343 mln zł (11,3%). Zwiększenie kosztów związanych z zatrudnieniem w badanym okresie wynikało zarówno ze wzrostu płac jak i ze zwiększenia liczby osób zatrudnionych, szczególnie w przedsiębiorstwach średnich, zatrudniających od 10 do 49 osób. W latach 2017–2020 wzrastała również wartość nadwyżki operacyjnej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych z 432 134 mln zł w roku 2017 do 542 753 mln zł w roku 2020. Wzrost kosztów związanych z zatrudnieniem rozłożył się równomiernie na wszystkie podsektory sektora przedsiębiorstw niefinansowych.

W analizowanym okresie udział odsetek otrzymanych w przychodach z tytułu własności w przedsiębiorstwach niefinansowych wzrósł z 57,4% w roku 2019 do 65,4% w roku 2020. Największy udział w rozchodach z tytułu własności miał dochód podzielony przedsiębiorstw (wypłacone dywidendy i dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo), który stanowił ponad 50% tej kategorii rozchodów.

Największy wpływ na poziom dochodów do dyspozycji brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych miały **podatki dochodowe**, które w 2020 r. wyniosły 56 740 mln zł i były wyższe o ok. 50% od podatków zapłaconych przez przedsiębiorstwa w 2017 r. Udziały podsektora publicznego i podsektora pod kontrolą zagraniczną w płaceniu podatków od dochodu systematycznie malały w analizowanym okresie, natomiast udział podsektora prywatnego krajowego wzrósł z poziomu 51,0% w roku 2017 do 61,9% w roku

2020. Saldo pozostałych transferów bieżących w całym analizowanym okresie było dodatnie, a zatem pozytywnie wpływało na poziom dochodów do dyspozycji. Wartość **dochodów do dyspozycji brutto** w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych zwiększyła się z 287 522 mln zł w 2017 r. do 373 283 mln zł w 2020 r. i stanowiła ponad 30% wygenerowanej przez przedsiębiorstwa wartości dodanej brutto. W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych dochody do dyspozycji brutto są równe oszczędnościom brutto. W latach 2017–2020 udział w dochodach do dyspozycji brutto podsektora publicznego i pod kontrolą zagraniczną miał tendencję spadkową, natomiast udział podsektora prywatnego krajowego miał tendencję wzrostową z poziomu 58,5% w roku 2017 do 62,4% w roku 2020.

Wierzytelności netto w 2020 r. wzrosły ponad dwukrotnie w stosunku do 2017 r. (217,7%), natomiast w stosunku do roku 2018 nastąpił ponad trzykrotny wzrost (368,2%) do wartości 168 362 mln zł.

Wykres 9. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 9. Main economic categories in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)

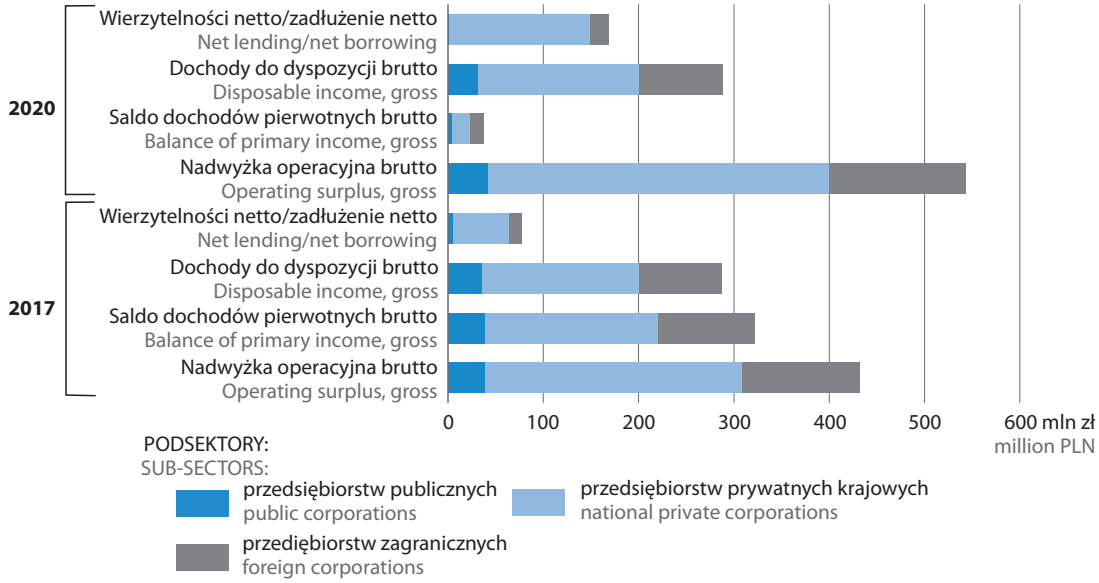

Tablica 6. Relacja podstawowych kategorii ekonomicznych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych do PKB

Table 6. Relation of main economic categories in non-financial corporations sector to GDP

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Wartość dodana brutto Value added, gross	45,6	46,2	47,0	47,4
Nadwyżka operacyjna brutto Operating surplus, gross	21,7	21,2	22,1	23,2
Saldo dochodów pierwotnych brutto Balance of primary income, gross	16,2	15,9	17,1	18,2
Dochody do dyspozycji brutto Disposable income, gross	14,4	14,2	15,0	16,0
Wierzytelności/zadłużenie netto Net lending/net borrowing	3,9	2,2	3,9	7,2

Nakłady brutto na środki trwałe zwiększające wartość majątku trwałego, w tym nakłady ponoszone na remonty środków trwałych i wzrost wartości niematerialnych i prawnych stanowiły około 20% wartości dodanej brutto wygenerowanej przez przedsiębiorstwa niefinansowe. W roku 2020 stosunek ten obniżył się do poziomu 19,6%. Nakłady brutto na środki trwałe w podziale na podsektory ulegały wahaniom. Udział poszczególnych podsektorów średnio stanowił: podsektor publiczny 17,4%, prywatny krajowy 40,2%, pod kontrolą zagraniczną 42,4%.

Tablica 7. Relacja nakładów brutto na środki trwałe do wybranych kategorii rachunków narodowych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych

Table 7. Relation of gross fixed capital formation to selected categories of national accounts in non-financial corporations sector

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Nakłady brutto na środki trwałe / wartość dodana brutto Gross fixed capital formation / value added, gross	20,4	21,2	21,8	19,6
Nakłady brutto na środki trwałe / nadwyżka operacyjna brutto Gross fixed capital formation / operating surplus, gross	42,7	46,1	46,4	40,0
Nakłady brutto na środki trwałe / dochody do dyspozycji brutto Gross fixed capital formation / disposable income, gross	64,1	68,9	68,0	58,1

Rozdział 3
Chapter 3

Sektor instytucji finansowych
Financial corporations sector

W prezentowanych rachunkach narodowych, do sektora instytucji finansowych zaliczone są samodzielne jednostki instytucjonalne posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową działalnością jest świadczenie usług finansowych. Do tych jednostek instytucjonalnych należą wszystkie instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, które angażują się głównie w:
- pośrednictwo finansowe (instytucje pośrednictwa finansowego),
- pomocniczą działalność finansową (pomocnicze instytucje finansowe).

W 2020 r. udział sektora instytucji finansowych w tworzeniu produktu krajowego brutto wyniósł 3,5% i był niższy o 0,2 p. proc. w porównaniu z 2017 r.

Sektor instytucji finansowych dzieli się na podsektory, które grupują instytucje finansowe w następujący sposób: bank centralny (podsektor S.121), pozostałe monetarne instytucje finansowe (podsektor S.122 i podsektor S.123, który nie występuje w Polsce), fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (podsektor S.124), pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego (podsektor S.125), pomocnicze instytucje finansowe (podsektor S.126), instytucje finansowe typu captive i udzielające pożyczek (podsektor S.127), instytucje ubezpieczeniowe (podsektor S.128), fundusze emerytalno-rentowe (S.129). Podsektory obejmują instytucje finansowe sensu stricte tj. banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, zakłady ubezpieczeń i reasekuracji, towarzystwa i fundusze inwestycyjne, towarzystwa i fundusze emerytalne, domy maklerskie oraz pozostałe jednostki finansowe prowadzące działalność w zakresie sekcji K według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007[5].

W latach 2017-2020 w sektorze instytucji finansowych zaobserwowano wzrost **wartości dodanej brutto** z poziomu 74 320 mln zł w 2017 r. do 82 031 mln zł w roku 2020. W tym okresie **produkcja globalna** wzrosła o 9,0%, natomiast **zużycie pośrednie** wzrosło o 7,3%. Największy nominalny wzrost produkcji globalnej odnotowano w segmencie banków oraz w dużych przedsiębiorstwach finansowych (liczba pracujących 50 i więcej) zaklasyfikowanych do sekcji K według PKD 2007. Istotną rolę w kalkulacji produkcji banków odgrywają usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM). W latach 2017–2019 produkcja FISIM systematycznie rosła, natomiast w 2020 r. odnotowano spadek FISIM o 6,6% w stosunku do roku poprzedniego m.in. na skutek obniżki stóp procentowych jako instrumentu przeciwdziałania pandemii COVID-19. Obniżenie produkcji globalnej nastąpiło w funduszach inwestycyjnych i spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych. Wzrost zużycia pośredniego w największym stopniu dotyczył zakładów ubezpieczeń, natomiast największy spadek zużycia pośredniego odnotowano w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

[5] W załączniku Excel „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020" zostały zamieszczone szczegółowe dane sektora instytucji finansowych według podsektorów.

Tablica 8. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto pozostałych banków i SKOK (bez NBP)

Table 8. Output, intermediate consumption, gross value added of other monetary institutions (without NBP)

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w mln zł in million PLN			
Produkcja globalna ogółem Output	61 502	61 711	67 064	65 864
Usługi Pośrednictwa Finansowego Mierzone Pośrednio (FISIM) Financial Intermediation Services Indirectly Measured (FISIM)	38 689	38 999	43 083	40 221
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	18 043	17 911	18 511	18 049
Wartość dodana brutto Value added, gross	43 459	43 800	48 553	47 815

Produkcja globalna zakładów ubezpieczeń prezentowana jest w podziale na działy ubezpieczeń, a w ramach działów na działalność bezpośrednią i reasekurację.

Tablica 9. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto zakładów ubezpieczeń

Table 9. Output, intermediate consumptions, gross value added of insurance companies

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w mln zł in mln PLN			
Produkcja globalna ogółem Output	24 983	26 926	27 813	27 890
Krajowe zakłady ubezpieczeń: Domestic insurance companies:				
Zakłady ubezpieczeń na życie (Dział I) Life insurance companies (Division I)	8 475	8 564	8 618	8 331
Działalność bezpośrednia Direct activity	8 462	8 563	8 618	8 331
Reasekuracja Reinsurance	13	1	0	0
Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe (Dział II) Non-life insurance (Division II)	14 310	16 142	17 212	17 444
Działalność bezpośrednia Direct activity	13 672	15 445	16 301	16 326
Reasekuracja Reinsurance	638	697	911	1 118
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	14 289	15 033	15 953	16 522
Wartość dodana brutto Value added, gross	10 694	11 893	11 860	11 368

W analizowanym okresie dominującą działalnością w sektorze instytucji finansowych była działalność banków, które wygenerowały 58% wartości dodanej brutto. Instytucje ubezpieczeniowe wygenerowały w tym czasie ponad 14% wartości dodanej brutto. Udział pozostałych usług finansowych kształtował się na poziomie 28% wartości dodanej brutto.

Wykres 10. Struktura wartości dodanej brutto sektora instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące)

Chart 10. Structure of gross value added in financial corporations sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices)

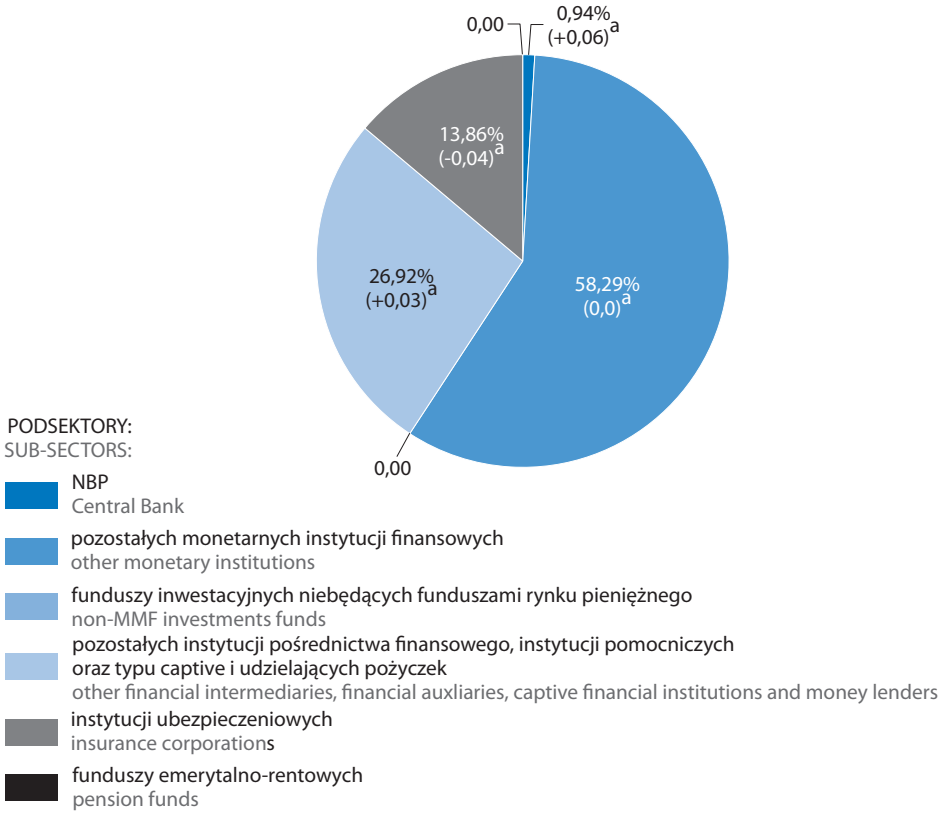

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

W analizowanym okresie **koszty związane z zatrudnieniem** w sektorze instytucji finansowych systematycznie rosły. W 2017 r. koszty te wynosiły 28 469 mln zł, a w 2020 r. osiągnęły poziom 32 108 mln zł, przy czym dynamika wzrostu rok do roku ulegała zmniejszeniu. W 2017 r. koszty związane z zatrudnieniem wzrosły o 8,1% w stosunku do roku poprzedniego, a w kolejnych latach odnotowano wzrost o 6,7% w 2018 r., 3,8% w 2019 r. i 1,9% w 2020 r. Koszty pracy w największym stopniu wzrosły w podsektorach: pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego i pomocniczych instytucji finansowych.

W 2020 r. w sektorze instytucji finansowych odnotowano znaczący wzrost dotacji w stosunku do lat ubiegłych, w szczególności z uwagi na subwencje dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w celu **poprawy ich sytuacji finansowej, która pogorszyła się w związku z pandemią COVID-19**. W latach 2017–2019 dotacje kształtowały się średnio na poziomie 22 mln zł, natomiast w 2020 r. wzrosły do poziomu 606 mln zł.

Dynamika **nadwyżki operacyjnej brutto** w latach 2017–2020 kształtowała się na poziomie: 109,5% w 2017 r., 100,9% w 2018 r., 109,6% w 2019 r. i 97,4% w 2020 r. Największy dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto osiągnęły monetarne instytucje finansowe, co ilustruje Wykres 11.

Wykres 11. Dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto dla podmiotów sektora instytucji finansowych
Chart 11. Income measured by gross operating surplus for entities of financial corporations sector

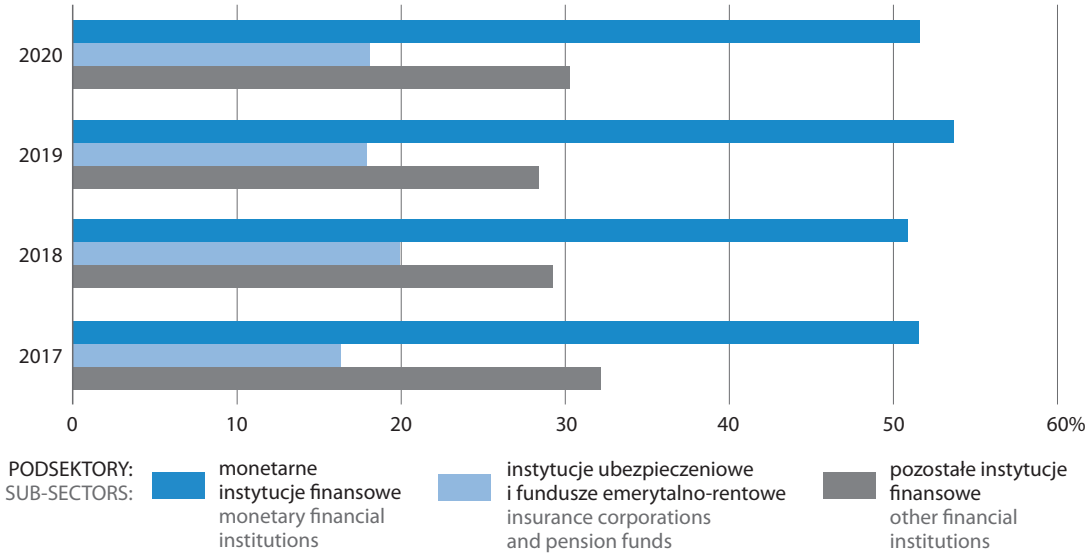

Dochody z tytułu własności w sektorze, mierzone głównie sumą dywidend i odsetek otrzymanych, osiągnęły odpowiednio wartość: 57 763 mln zł w 2017 r., 74 536 mln zł w 2018 r., 70 272 mln zł w 2019 r. i 50 954 mln zł w 2020 r. Główną pozycję przychodów stanowiły odsetki (ok. 80%). W analizowanym okresie dochody z tytułu własności po stronie rozchodów kształtowały się na poziomie: 68 281 mln zł w 2017 r., 84 599 mln zł w 2018 r., 82 326 mln zł w 2019 r. i 44 058 mln w 2020 r. Również tu największy udział stanowiły odsetki (ok. 56%). **Saldo dochodów pierwotnych brutto** w 2020 r. wynosiło 48 462 mln zł, co stanowi wzrost o 72,5% w stosunku do 2017 r. i 58,2% w porównaniu z rokiem 2019. W ujęciu procentowym największe zmiany w 2020 r. w odniesieniu do 2017 r. odnotowano w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych oraz banku centralnym.

Wartość **dochodów do dyspozycji brutto**, uwzględniających m.in. składki netto na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (II i III filar systemu emerytalnego), podatki dochodowe, saldo świadczeń społecznych oraz saldo pozostałych transferów bieżących, kształtowała się odpowiednio na poziomie: 29 897 mln zł w 2017 r., 30 012 mln zł w 2018 r., 33 039 mln zł w 2019 r. i 51 432 mln zł w 2020 r. Największy wzrost dochodów do dyspozycji brutto w ujęciu nominalnym w 2020 r. w porównaniu do roku 2017 nastąpił w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych oraz podsektorze pozostałych monetarnych instytucjach finansowych.

Pozycją bilansującą w rachunku kapitałowym sektora instytucji finansowych są wierzytelności netto, odpowiadające kwocie dostępnej w sektorze na cele finansowania innych jednostek lub sektorów. W latach 2017–2020 sektor osiągnął dodatni wynik netto. W ostatnim roku odnotowano istotny wzrost wartości dla tej kategorii. W 2020 r. wierzytelności wzrosły o 19 060 mln zł w porównaniu z rokiem 2019 i o 20 469 mln zł w stosunku do 2017 r. Największy wzrost wierzytelności w 2020 r. w odniesieniu do 2017 r., w ujęciu nominalnym, odnotowano w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych oraz pozostałych monetarnych instytucjach finansowych.

Wykres 12. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 12. Main economic categories in financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)

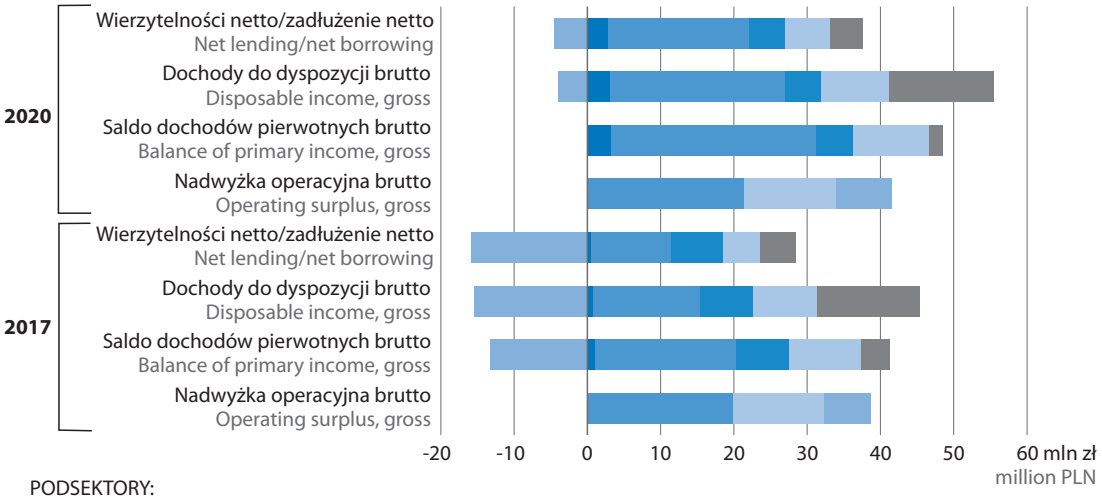

Na funkcjonowanie instytucji finansowych będzie miało wpływ wdrażanie do polskiego systemu emerytalnego Pracowniczych Planów Kapitałowych. Przedmiotem obserwacji będzie również dalsze oddziaływanie pandemii COVID-19 na rozwój sektora instytucji finansowych.

Rozdział 4
Chapter 4

Sektor instytucji rządowych i samorządowych
General government sector

Sektor instytucji rządowych i samorządowych pełniąc funkcje polityczne i funkcje w zakresie regulacji gospodarczej zajmuje się także produkcją nierynkowych usług przeznaczonych na cele spożycia (indywidualnego i ogólnospołecznego) oraz prowadzi transakcje związane z redystrybucją dochodu i majątku narodowego. Do pełnienia swoich funkcji sektor instytucji rządowych i samorządowych potrzebuje funduszy pieniężnych, które uzyskuje w sposób bezpośredni lub pośredni poprzez obowiązkowe płatności, takie jak podatki i składki na ubezpieczenia społeczne, nałożone na jednostki z innych sektorów instytucjonalnych.

W 2020 r. **relacja dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB** osiągnęła 41,3%. Poziom ten porównywalny jest do lat poprzednich, przy czym w latach 2018 i 2020 relacja dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB osiągnęła najwyższy poziom. W porównaniu do 2017 r. relacja ta wzrosła o 1,5 p. proc. Natomiast **relacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB** wyniosła 48,2%. Poziom ten istotnie wzrósł w porównaniu do lat poprzednich. O ile w latach 2017–2019 relacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB charakteryzowała się nieznaczną tendencją rosnącą, to w roku 2020, w porównaniu do 2017 roku, relacja ta wzrosła o 6,9 p. proc. Na wysoki wzrost tej relacji bezpośredni wpływ miała realizacja w 2020 roku wydatków związanych z działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Jednocześnie, w 2020 roku zanotowano spowolnienie wzrostu PKB.

Wykres 13. Relacja dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem w relacji do PKB
Chart 13. Relation of revenue and expenditure of general government sector to GDP

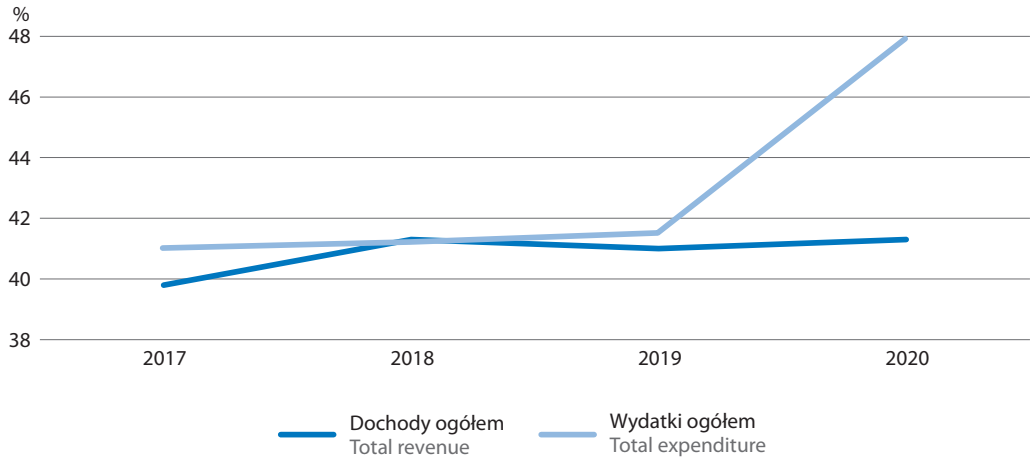

W strukturze dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych dominują podatki i składki na ubezpieczenia społeczne. W 2020 r. składki na ubezpieczenia społeczne stanowiły 35,1% dochodów ogółem, natomiast podatki 52,9%. Składki na ubezpieczenia społeczne w latach 2017–2020 charakteryzowały się tendencją rosnącą. W porównaniu do 2017 r., udział składek w dochodach ogółem w 2020 r. wzrósł

o 0,3 p. proc. Największy wzrost dochodów z tytułu składek rokrocznie odnotowywano w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego. Udział podatków w dochodach ogółem w stosunku do 2017 r. spadł natomiast o 0,1 p. proc. Na spadek udziału podatków w dochodach sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2020 roku w stosunku do roku 2019 największy wpływ miał spadek dochodów z tytułu podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje w podsektorze instytucji rządowych oraz w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego. Główny wpływ na spadek tej wartości miał gwałtowny wzrost wydatków podsektora rządowego na szczeblu centralnym oraz funduszy zabezpieczenia społecznego z tytułu pozostałych dotacji związanych z produkcją, spowodowany realizacją wydatków związanych z działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Na spadek udziału podatków w dochodach ogółem wpływ miała także zahamowana tendencja wzrostowa podatków bieżących od dochodów, majątku itd. ogółem w roku 2020 w stosunku do lat ubiegłych, zarówno w podektorze rządowym jak i w podsektorze samorządowym na szczeblu lokalnym.

Wykres 14. Struktura dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych
Chart 14. The structure of general government revenue

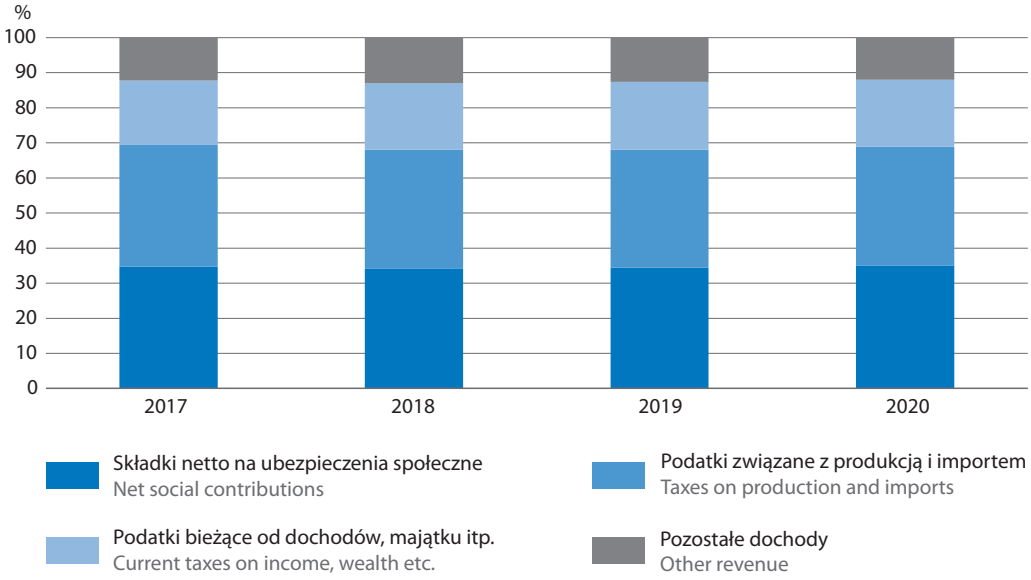

W **strukturze wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych** w analizowanym okresie największy udział miały świadczenia społeczne, stanowiące 34,6% wszystkich wydatków w 2020 r. (spadek o 1,9 p. proc. w porównaniu do 2017 r.). Wydatki na świadczenia społecznie nie rosły proporcjonalnie do rosnących wydatków ogółem. Najmniejszy wzrost świadczeń społecznych w roku 2020 w stosunku do lat ubiegłych odnotowano w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego, który jednocześnie realizuje największe wydatki z tego tytułu w stosunku do całego sektora. Kolejną istotną pozycję w wydatkach stanowiły koszty związane z zatrudnieniem, których udział w 2020 r. wyniósł 22,5%, co oznacza spadek o 2,2 p. proc. w porównaniu do 2017 r. Tendencja wzrostowa wydatków z tytułu kosztów związanych z zatrudnieniem widocznie wyhamowała w roku 2020 w stosunku do lat ubiegłych, co w szczególności zauważalne było w podsektorze instytucji rządowych. W latach 2017–2019 udział zużycia pośredniego w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych kształtował się na porównywalnym poziomie i stanowił około 14%. W roku 2020 odnotowano natomiast spadek udziału zużycia pośredniego we wszystkich wydatkach do poziomu około 12%. Największy spadek zarejestrowano w podsektorze instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym.

Wykres 15. Struktura wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych
Chart 15. The structure of general government expenditure

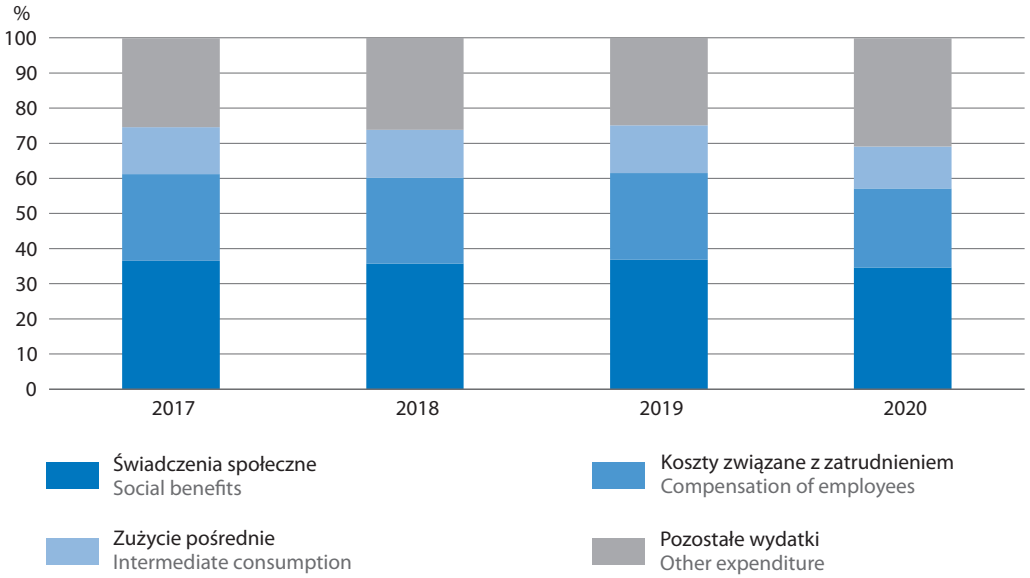

W 2020 r. zaobserwowano wzrost **produkcji globalnej** w ujęciu nominalnym o 24,2% w stosunku do 2017 r. Jednakże, w stosunku do lat poprzednich, w 2020 roku zaobserwowano zahamowanie tendencji rosnącej produkcji globalnej we wszystkich podsektorach. Relacja produkcji globalnej do PKB w porównaniu do 2017 roku wzrosła natomiast o 1,0 p. proc.

W **strukturze spożycia** sektora instytucji rządowych i samorządowych przeważało spożycie indywidualne, czyli wydatki przeznaczone na zaspokojenie indywidulanych potrzeb gospodarstw domowych. W analizowanym okresie stanowiły one około 10% produktu krajowego brutto.

W latach 2017–2020 odnotowano wzrost poziomu **długu sektora instytucji rządowych i samorządowych** w ujęciu nominalnym. W 2020 r. nominalny dług sektora zwiększył się o 32,7% w porównaniu do 2017 r. Największy wzrost długu zaobserowowano w 2020 r. w stosunku do 2019 r. (wzrost o 27,8%). Pogorszeniu uległa także relacja generowanego przez sektor długu w stosunku do PKB (w 2020 r. zanotowano wzrost o 5,4 p. proc. w porównaniu do 2017 r.). W analizowanym szeregu czasowym zauważalne jest również pogorszenie wyniku sektora instytucji rządowych i samorządowych, zarówno w wartościach nominalnych jak i w relacji do PKB. Gwałtowny wzrost deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych zanotowano w 2020 roku w stosunku do 2019 roku. Główny wpływ na istotny wzrost deficytu sektora miały zwiększone wydatki z tytułu pozostałych dotacji związanych z produkcją, realizowane w podsektorze instytucji rządowych oraz w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego w związku z koniecznością przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19.

Tablica 10. Relacja wybranych kategorii rachunków narodowych do PKB w sektorze instytucji rządowych i samorządowych

Table 10. Relation of selected catrgories of national accounts to GDP in general government

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Produkcja globalna Output	18,2	18,3	18,5	19,2
Spożycie Final consuption expenditure	17,7	17,7	18,0	19,1
Spożycie indywidualne Individual final consumption expenditure	9,7	9,7	9,9	10,5
Spożycie ogólnospołeczne Collective final consumption expenditure	8,0	8,0	8,1	8,6
Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych Deficit of the general government sector	–1,5	–0,2	–0,7	–6,9
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government consolidated gross debt	50,6	48,8	45,6	57,1

W 2020 r., w porównaniu z rokiem 2017, **wartość dodana brutto** sektora instytucji rządowych i samorządowych wzrosła nominalnie o 24,5%. Największy udział w wartości dodanej brutto generowanej przez sektor instytucji rządowych i samorządowych miały pozostałe usługi, które nieznacznie spadły z 85,5% w 2017 r. do 85,2% w 2020 r. Największe znaczenie w pozostałych usługach miała działalność dotycząca administracji publicznej, obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (sekcja O), której udział stanowił 38,7% w 2017 r. i 63,6% w 2020 r. W strukturze wartości dodanej brutto przeważał udział sektora instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz instytucji samorządowych na szczebu lokalnym. W analizowanym okresie struktura wartości dodanej brutto według podsektorów instytucjonalnych pozostawała na stałym poziomie.

W 2020 r., w porównaniu z 2017 r., zaobserwowano natomiast spadek salda dochodów pierwotnych brutto o 3,4% oraz dochodów do dyspozycji brutto o 2,1%. Spadek salda dochodów pierwotnych brutto ma związek z wyższymi wydatkami na dotacje związane z produkcją w podsekotrze instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego. Spadek dochodów do dyspozycji brutto należy natomiast identyfikować z wyższymi wydatkami z tytułu świadczeń społecznych w podsektorze instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz w podsektorze zabezpieczenia społecznego.

Wykres 16 Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)

Chart 16. Structure of gross value added in general government by kind of activity (current prices)

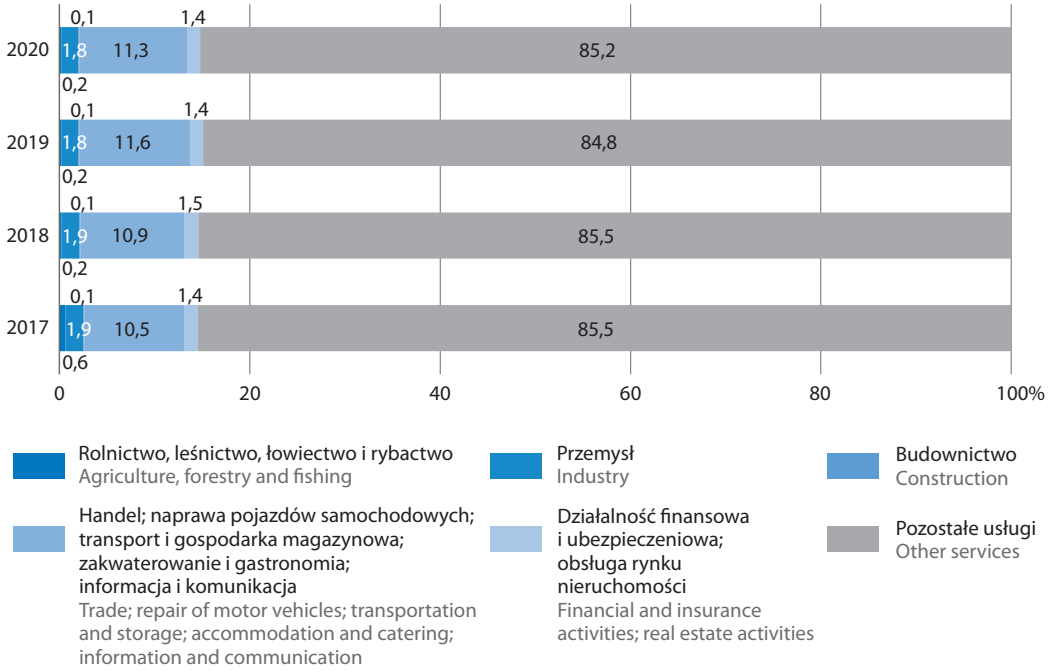

Wykres 17. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące)

Chart 17. Structure of gross value added in general government by institutional sub-sectors in 2020 (current prices)

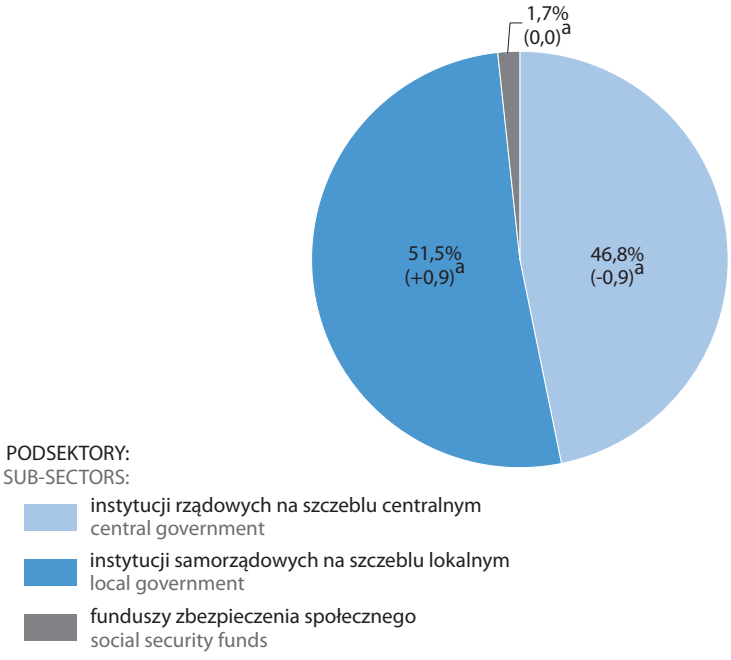

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

Wykres 18. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 18. Main economic categories in general government sector by institutional sub-sectors (current prices)

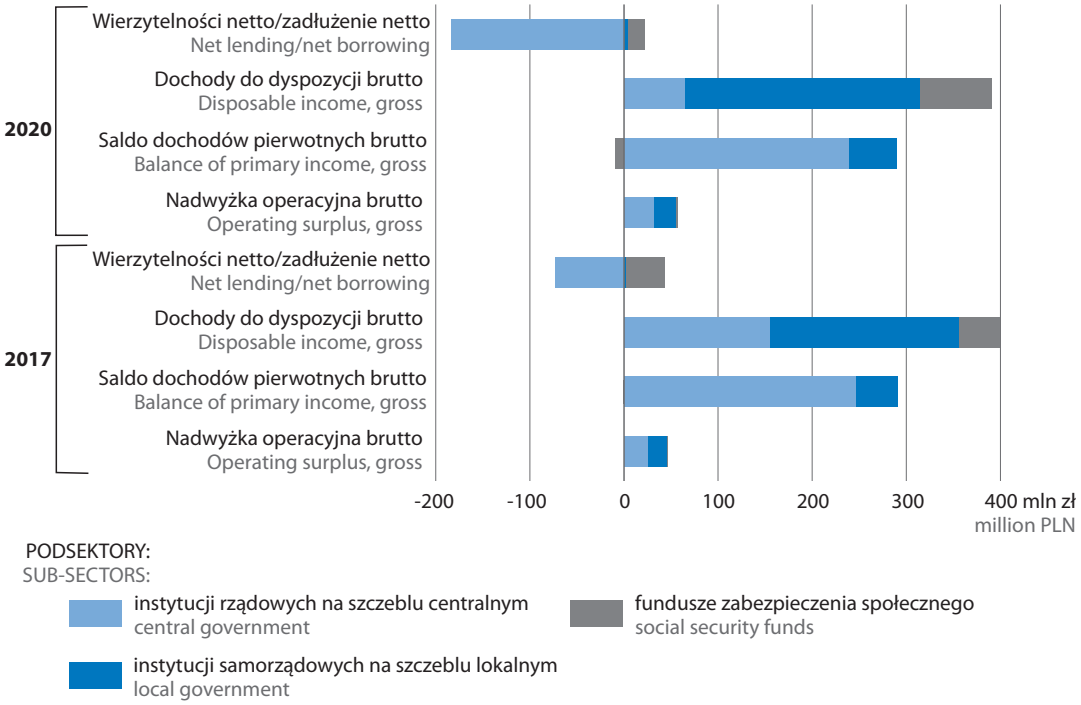

Dane dla sektora instytucji rządowych i samorządowych uległy nieznacznym zmianom w stosunku do opublikowanych w poprzedniej edycji publikacji w związku z przeklasyfikowaniem kolejnych jednostek publicznych do sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz wdrożeniem nowych wytycznych zawartych w zaktualizowanym podręczniku deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych (Manual on Government Deficit and Debt (MGDD), edycja 2019)[6].

[6] Szczegółowe dane dotyczące dochodów, wydatków oraz deficytu/nadwyżki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz jego podsektorów zaprezentowane zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020, dostępnym w formacie Excel.

Rozdział 5
Chapter 5

Sektor gospodarstw domowych
Households sector

Sektor gospodarstw domowych obejmuje osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się, tj. łączące dochody, wydatki i majątek oraz osoby fizyczne przebywające na stałe w instytucjach zbiorowego zamieszkania (np. mieszkańcy domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, klasztorów, więzień), tzw. gospodarstwach zbiorowych, z których każde stanowi pojedynczą jednostkę instytucjonalną. Szczegółowy opis jednostek instytucjonalnych zaliczonych do sektora gospodarstw domowych zgodnie z przyjętym w rachunkach narodowych kryterium klasyfikowania przedstawiono w Aneksie 1.

Podstawowymi funkcjami jednostek instytucjonalnych tworzących sektor gospodarstw domowych są: konsumpcja, dostarczanie siły roboczej oraz wytwarzanie produktów (wyrobów i usług niefinansowych) – w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej.

W sektorze gospodarstw domowych nie jest możliwe oddzielenie funkcji produkcyjnej od konsumpcyjnej, nie można bowiem wyraźnie wydzielić środków i decyzji podejmowanych przez konsumenta. Wypracowana więc przez ten sektor nadwyżka operacyjna, tj. część wartości dodanej brutto jaka pozostaje do dyspozycji gospodarstw domowych, jest dochodem mieszanym. Dochód mieszany zawiera w sobie elementy wynagrodzenia za pracę wykonywaną przez właściciela oraz innych członków gospodarstwa domowego, które nie mogą być w sposób rzetelny określone i odszacowane od zysku właściciela lub przedsiębiorcy.

Wykres 19. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 19. Structure of gross value added in households sector by kind of activity (current prices)

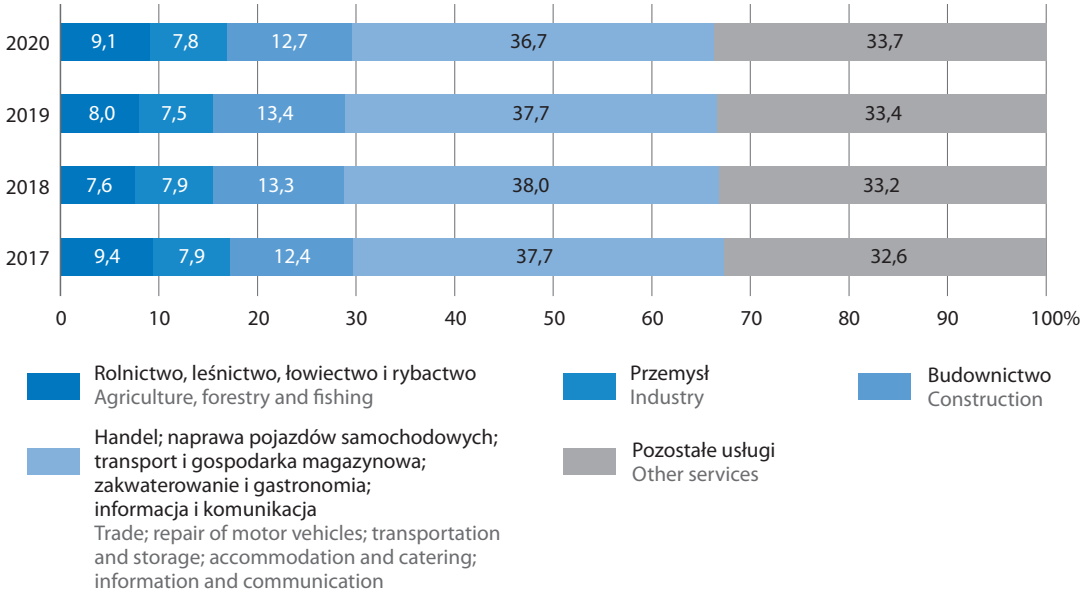

Największy udział w tworzeniu wartości dodanej sektora miała grupa następujących sekcji: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia oraz informacja i komunikacja. Łączny udział tej grupy sekcji zmniejszył się z 37,7% w 2017 r. do 36,7% w 2020 r. Z kolei udział budownictwa (sekcja F), które jest drugim istotnym obszarem działalności w sektorze gospodarstw domowych, wzrósł w analizowanych okresie z 12,4% w 2017 r. do 12,7% w 2020 r. Najniższy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2020 r. miały jednostki instytucjonalne zaangażowane w działalność przemysłową (sekcje B, C, D i E), których udział zmalał z 7,9% w 2017 r. do 7,8% w 2020 r.

Wykres 20. Struktura wartości dodanej brutto sektora gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące)

Chart 20. Structure of gross value added in households sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices)

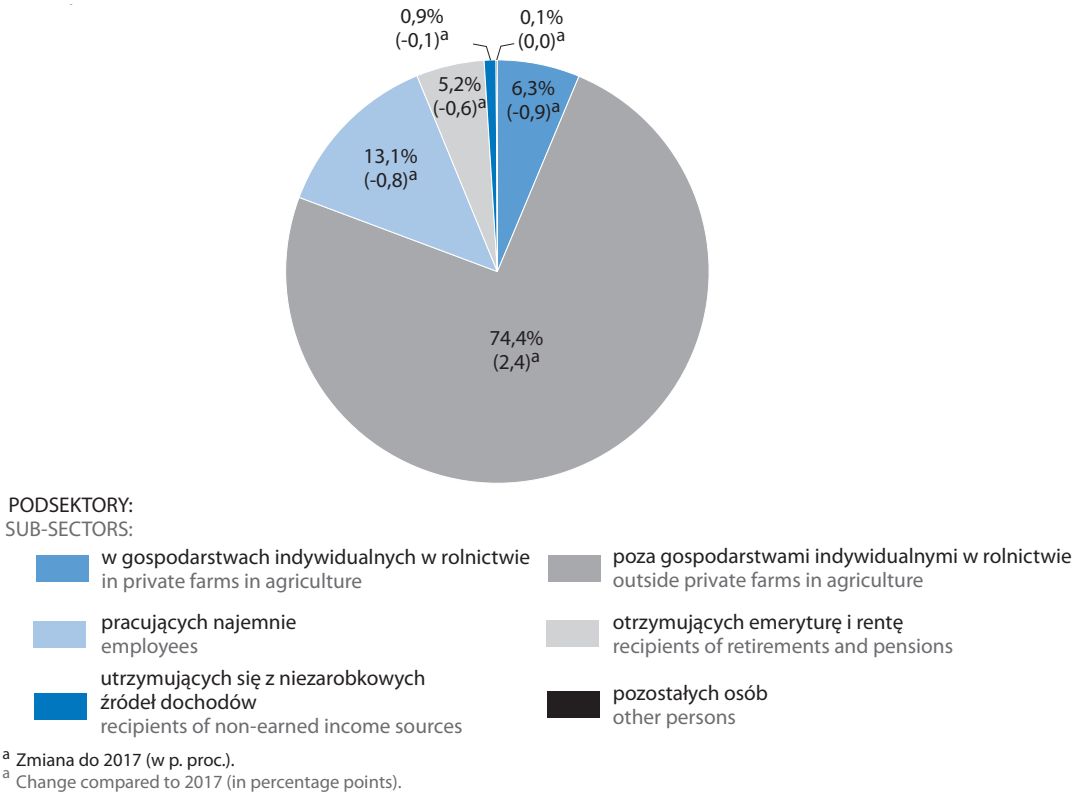

[a] Zmiana do 2017 (w p. proc.).
[a] Change compared to 2017 (in percentage points).

W latach 2017–2020 do dyspozycji gospodarstw domowych pozostawało około 68% wartości dodanej brutto (odpowiednio: 67,9% w 2017 r., 67,1% w 2018 r., 66,5% w 2019 r. i 70,1% w 2020 r.). W 2020 r. udział dochodów do dyspozycji brutto względem wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej wykazał wyraźny wzrost, co oznacza, że dynamika dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych była wyższa niż dynamika wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej.

Znaczącą kategorią w tworzeniu dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych jest **nadwyżka operacyjna** brutto. W latach 2017–2020 kształtowała się w trendzie spadkowym: 38,3% **dochodów do dyspozycji brutto** w 2017 r., 37,9% w 2018 r., 37,2% w 2019 r. i 36,9% w 2020 r. W całym analizowanym okresie największy wpływ na poziom dochodów do dyspozycji miały **koszty związane z zatrudnieniem** – wynagrodzenia brutto wraz ze składkami płaconymi przez pracodawców. Ich udział na przestrzeni lat 2017–2020 kształtował się następująco: 63,8% dochodów do dyspozycji brutto w 2017 r., 66,1% w 2018 r., 65,9% w 2019 r. i 64,2% w 2020 r. Głównymi czynnikami wpływającymi na koszty związane z zatrudnieniem jest poziom zatrudnienia oraz poziom średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W analizowanym okresie nastąpił nominalny wzrost kosztów związanych z zatrudnieniem w wyniku wzrostu poziomu średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Jednakże pomimo wzrostu kosztów

związanych z zatrudnieniem ich udział w dochodach do dyspozycji w latach 2018–2020, z roku na rok nieznacznie malał. W analizowanym okresie zanotowano wyraźny wzrost udziału świadczeń społecznych w relacji do dochodów do dyspozycji – odpowiednio: 25,9%, 26,9%, 27,7%.

Największy udział wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych występuje w podsektorze pracujących na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie – w 2020 r. udział ten stanowił 74,4%. W latach 2017–2020 zanotowano wzrost tego udziału o 2,4 p.p., natomiast w pozostałych podsektorach zanotowano zmiejszenie udziałów, w granicach od -0,1 p. proc. do -0,9 p. proc.

Wykres 21. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 21. Main economic categories in households sector by institutional sub-sectors (current prices)

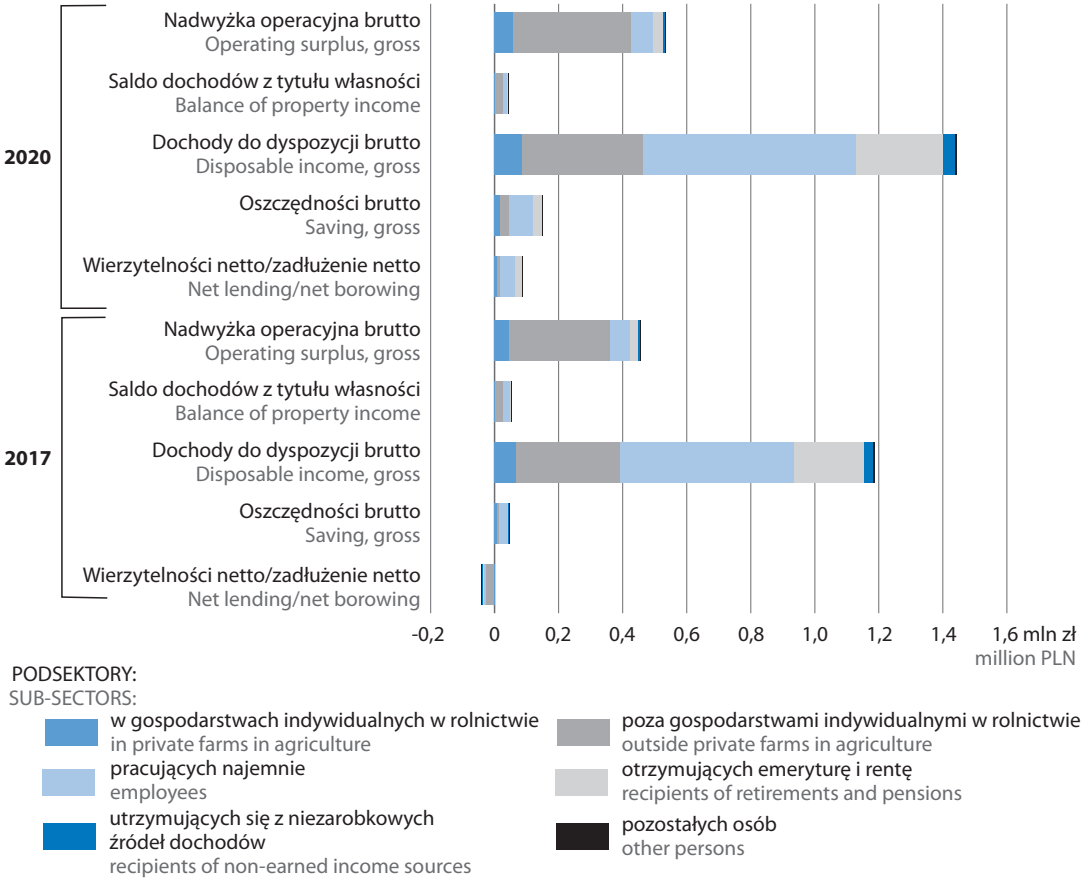

Największy udział wartości dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych odnotowano w podsektorze pracujących najemnie, na poziomie 46%. Drugim znaczącym podsektorem pod względem dochodów do dyspozycji brutto jest podsektor pracujących na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie. Udział tego podsektora zmniejszył się na przestrzeni lat 2017–2020 o 1,0 p. proc. (z 27,3% do 26,3%). W pozostałych podsektorach zanotowano wzrost udziałów w granicach od 0,1 p. proc. do 0,7 p. proc.

Dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych są wynikiem skorygowania **dochodów pierwotnych brutto** o podatki bieżące od dochodów i majątku, składki netto na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne oraz transfery bieżące. Wartość dochodów do dyspozycji brutto ma wpływ na poziom wydatków konsumpcyjnych (spożycie gospodarstw domowych), oszczędności i wydatki inwestycyjne gospodarstw domowych (nakłady brutto na środki trwałe).

Tablica 11. Relacje wybranych kategorii rachunku wykorzystania dochodów oraz rachunku kapitałowego do dochodów do dyspozycji brutto

Table 11. Relation of selected categories of use of disposable income account and capital account to gross disposable income

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	w % in %			
Spożycie indywidualne/dochód do dyspozycji brutto Final consumption expenditure/disposable income, gross	97,0	98,0	96,9	90,3
Oszczędności brutto [1]/dochód do dyspozycji brutto Saving gross/disposable income, gross	3,8	2,7	3,9	10,4
Nakłady brutto na środki trwałe/dochód do dyspozycji brutto Gross fixed capital formation/disposable income, gross	6,6	5,6	5,7	4,9
Wierzytelności netto/zadłużenie netto/dochód do dyspozycji brutto Net lending/net borrowing/disposable income, gross	–3,3	–2,9	–1,9	6,1

[1] łącznie z korektą z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych, która nie jest uwzględniona w dochodach do dyspozycji brutto.

Oszczędności brutto stanowią tę część dochodu do dyspozycji brutto, która nie została przeznaczona na zaspokojenie bezpośrednich, indywidualnych potrzeb gospodarstw domowych. Oszczędności wykorzystywane są do finansowania nakładów inwestycyjnych lub na spłatę zobowiązań. W latach 2017–2019, w sektorze gospodarstw domowych odnotowano zadłużenie netto, jednak poziom tego zadłużenia zarówno w ujęciu nominalnym, jak i w relacji do dochodów do dyspozycji, uległ zmniejszeniu. W 2020 roku zanotowano wierzytelności netto co oznacza, że oszczędności były większe niż wydatki poniesione na nakłady.

Istotnym wskaźnikiem dla sektora gospodarstw domowych jest **wskaźnik stopy oszczędności**. Stopa oszczędności określa, w jaki sposób gospodarstwa domowe rozdysponowały swoje dochody pomiędzy konsumpcję i oszczędności. Wskaźnik ten ustalany jest na podstawie relacji oszczędności brutto do dochodów do dyspozycji brutto powiększonych o korektę z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych. Stopa oszczędności w Polsce do roku 2019 była relatywnie niska na tle innych krajów UE, poprawa wskaźnika nastąpiła w 2020 r. W latach 2017–2020 wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 3,8%, 2,7%, 3,9% i 10,4%.

Wykres 22. Struktura spożycia indywidualnego wyrobów i usług w grupowaniu zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP) (ceny nominalne)

Chart 22. Structure of households' final consumption expenditure according to COICOP classification (nominal prices)

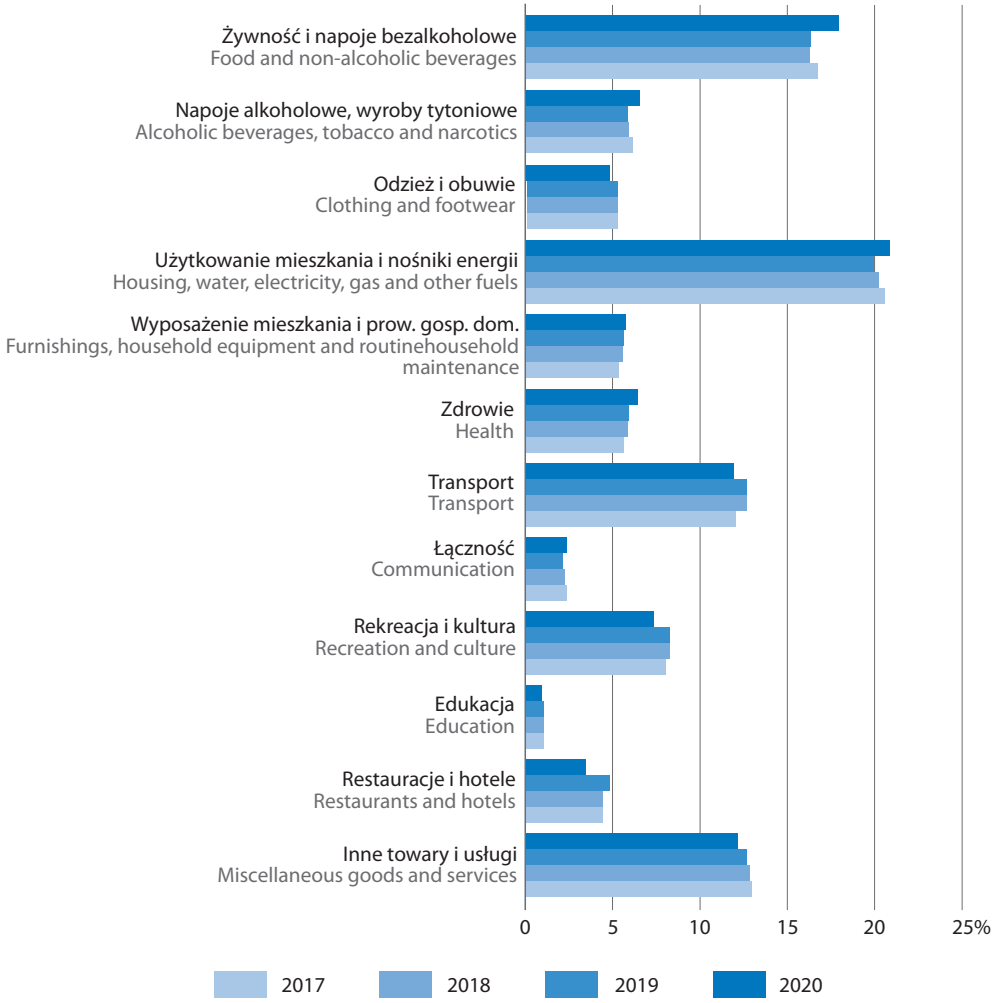

W 2020 roku struktura wydatków gospodarstw domowych znacząco różniła się od tej, jaka kształtowała się w latach 2017–2019. Wystąpienie pandemii COVID-19 miało istotny wpływ na zmniejszenie się udziału wydatków gospodarstw domowych związanych z konsumpcją w tych obszarach gospodarki, które zostały szczególnie dotknięte wystąpieniem stanu epidemii, jak również miało to wpływ na wzrost udziału wybranych kategorii wydatków, które były efektem zmiany preferencji i nawyków konsumpcyjnych gospodarstw domowych. Największy spadek udziału wystąpił w przypadku wydatków związanych z „Restauracjami i hotelami", który wyniósł w 2020 roku 3,4% spożycia gospodarstw domowych ogółem. Jest to spadek o 1,4 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego i spadek o 1,0 p. proc. w stosunku do udziału z roku 2017. Kolejnymi co do wielkości spadku udziału procentowego były kategorie wydatkowe związane z „Rekreacją i kulturą" oraz z „Transportem". Spadek udziału wydatków na te kategorie względem roku 2019 wyniósł kolejno: 0,9 p. proc. oraz 0,7 p. proc. i tym samym ukształtował się na poziomie 7,3% wydatków ogółem w przypadku „Rekreacji i kultury" oraz 11,9% w przypadku „Transportu". Spadek udziału zanotowały także kategorie związane z wydatkami na: „Inne towary i usługi", których udział wyniósł 12,1% (spadek o 0,5 p. proc. względem roku 2019), „Odzież i obuwie", których udział wyniósł 4,8% (spadek o 0,4 p. proc. względem roku 2019), a także na „Edukację", której

udział wyniósł 0,9% (spadek o 0,1 p. proc. względem roku 2019). Podobnie jak w latach 2017–2019, największy udział w strukturze spożycia gospodarstw domowych w 2020 roku stanowiły wydatki związane z „Użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii", których udział stanowił 20,8%, co oznacza wzrost o 0,9 p. proc. względem roku 2019 i wzrost o 0,3 p. proc. względem roku 2017. Udział wydatków na „Żywność i napoje bezalkoholowe" wyniósł 17,9% w 2020 roku, co oznacza wzrost o 1,6 p. proc. względem roku 2019 i wzrost o 1,2 p. proc. względem roku 2017. Tym samym ta kategoria wydatków cechowała się największym wzrostem udziału w 2020 roku. Wyraźnym wzrostem udziału charakteryzowały się także wydatki na „Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe", a także wydatki związne ze „Zdrowiem", których udział stanowił odpowiednio: 6,5% (wzrost udziału o 0,7 p. proc. względem roku 2019) oraz 6,4% (wzrost udziału o 0,5 p. proc. względem roku 2019).

Rozdział 6
Chapter 6

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
Non-profit institutions serving households sector

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmuje jednostki niekomercyjne nierynkowe spełniające kryterium klasyfikowania zgodnie z ESA 2010, w tym podmioty wyznaniowe i podmioty, które prowadzą np. działalność edukacyjną, wydawniczą lub społeczną. Jednostki te służą gospodarstwom domowym dostarczając im wyrobów lub świadcząc na ich rzecz usługi niefinansowe. Źródło finansowania ich działalności stanowią głównie składki członkowskie oraz darowizny gospodarstw domowych. Jednostki te mogą też otrzymywać dotacje od sektora instytucji rządowych i samorządowych, transfery z sektora przedsiębiorstw i sektora instytucji finansowych oraz darowizny, zarówno z kraju, jak i z zagranicy.
Produkcja sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych ma głównie charakter nierynkowy i równa się sumie oszacowanych kosztów bieżącej działalności jednostek zaklasyfikowanych do sektora, tj.:
- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem,
- podatków od producentów pomniejszonych o dotacje dla producentów,
- amortyzacji środków trwałych.

W prezentowanych latach 2017–2020 działalność sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych znajduje odzwierciedlenie zarówno po stronie tworzenia jak i rozdysponowania produktu krajowego brutto. Sektor stanowi ok. 0,7% wartości dodanej brutto całej gospodarki narodowej, natomiast spożycie sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych odpowiada za ok. 1,0% PKB.

Szczegółowe dane dotyczące sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych prezentowane są dla wybranych działów w następujących sekcjach PKD 2007: sekcja J (Informacja i komunikacja), sekcja N (Administrowanie i działalność wspierająca), sekcja P (Edukacja), sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna), sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) oraz sekcja S (Pozostała działalność usługowa). W tworzeniu wartości dodanej brutto sektora największy udział miały jednostki instytucjonalne prowadzące działalność związaną z edukacją, pozostałą działalnością usługową oraz opieką zdrowotną i pomocą społeczną. Stosunkowo duży spadek zanotowano między latami 2017 i 2018 w działalności związanej z edukacją (o 2,7 p. proc.). Udział tej sekcji w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2018 r. wyniósł 30,3%, natomiast w kolejnych latach 2019–2020 kształtował się na zbliżonym poziomie (odpowiednio 30,2% oraz 32,7%). Najniższy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto, wynoszący od 0,6 do 0,9%, w latach 2017–2020, zarejestrowano w jednostkach zaangażowanych w administrowanie i działalność wspierającą oraz informację i komunikację.

Wykres 23. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 23. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)

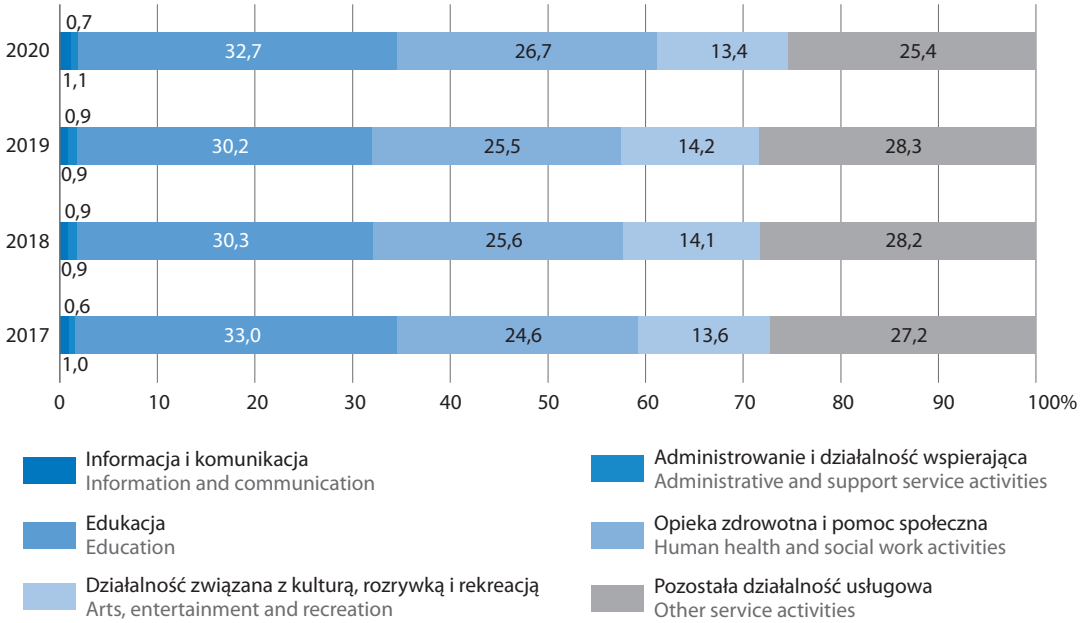

Spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych jest równe sumie pozostałej produkcji nierynkowej powiększonej o transfery socjalne w naturze od producentów rynkowych. Przedstawione zestawienie oparte jest na klasyfikacji COPNI (Klasyfikacja Wydatków Instytucji Niekomercyjnych Działających na Rzecz Gospodarstw Domowych według Celu), złożonej z dziewięciu głównych kategorii wydatkowych. Szczegółowa struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych opracowywana jest na podstawie wyników badań statystycznych prowadzonych wśród jednostek niekomercyjnych na formularzach SOF. Zaprezentowane dane oparte są na badaniach prowadzonych w latach 2016 i 2020.

Tablica 12. Struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych według klasyfikacji COPNI
Table 12. Consumption structure of non-profit institution serving households sector according to COPNI classification

Wyszczególnienie Specification	2017	2018
	w %	in %
Użytkowanie mieszkania lub domu Housing	0,08	0,02
Zdrowie Health	9,84	11,90
Rekreacja i kultura Recreation and culture	26,46	21,77
Edukacja Education	24,30	22,13
Opieka społeczna Social protection	18,49	22,11
Religia Religion	1,53	1,03
Partie polityczne, organizacje pracownicze i zawodowe Political parties, labour and professional organisations	2,14	0,93
Ochona środowiska Environment	2,80	2,94
Usługi gdzie indziej nie sklasyfikowane Services n.e.c.	14,36	17,19

Struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych nie uległa istotnym zmianom. Największe przesunięcia nastąpiły w rekreacji i kulturze oraz usługach, gdzie indziej niesklasyfikowanych. Wydatki na rekreację i kulturę spadły o 2,2 p. proc., natomiast znacznie wzrosły wydatki na usług, gdzie indziej niesklasyfikowane (o 2,8 p. proc.).

Rozdział 7
Chapter 7

Sektor zagranica
Rest of the world sector

Sektor zagranica stanowią jednostki instytucjonalne (nierezydenci), które realizują transakcje lub uczestniczą w innych powiązaniach ekonomicznych z krajowymi jednostkami (rezydentami) przedsiębiorstwami niefinansowymi, instytucjami finansowymi, instytucjami niekomercyjnymi, gospodarstwami domowymi oraz sektorem instytucji rządowych i samorządowych. Rachunek zagranicy przedstawia ogólny przegląd relacji ekonomicznych łączących gospodarkę narodową z zagranicą.

W prezentowanym rachunku podmioty zagraniczne mają powiązania z jednostkami gospodarki narodowej poprzez następujące transakcje: saldo wymiany produktów z zagranicą, koszty związane z zatrudnieniem, dochody z tytułu własności, podatki bieżące od dochodów, majątku itp., składki netto na ubezpieczenia społeczne oraz świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze, dochody od inwestycji, transfery bieżące oraz transfery kapitałowe.

Zgodnie z metodologią ESA 2010, saldo wymiany produktów (wyrobów i usług) z zagranicą uwzględnia szacunki dotyczące zakupów dokonywanych przez mieszkańców Polski za granicą oraz zakupów dokonywanych przez cudzoziemców w Polsce.

W wymianie towarowej i usługowej z zagranicą, Polska stale odnotowuje nadwyżkę. Również w latach 2017–2020 wartość **eksportu** przekraczała wartość importu, a zatem odnotowywano dodatnie salda wymiany produktów i usług z zagranicą, które wynosiły kolejno 75,0 mld zł, 65,0 mld zł, 109,1 mld zł i 157,9 mld zł. W 2020 r. zarówno w strukturze polskiego eksportu jak i importu największy udział miały towary, które stanowiły odpowiednio 80,2% i 86,4%.

Obok salda wymiany produktów, ważną transakcją łączącą gospodarkę narodową z jednostkami zagranicznymi są **dochody z tytułu własności**. W transakcji tej główne kategorie to odsetki, dywidendy oraz reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich. W latach 2017–2020 dochody z tytułu własności płacone za granicę znacznie przewyższały dochody otrzymywane z zagranicy. Saldo dochodów z tytułu własności, które ma największy wpływ na poziom DNB, wyniosło w analizowanym okresie odpowiednio: -86,6 mld zł, -89,5 mld zł, -91,5 mld zł oraz -84,5 mld zł.

Koszty związane z zatrudnieniem w sektorze zagranica obejmują wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców. Saldo kosztów związanych z zatrudnieniem sektora zagranica w poszczególnych latach objętych analizą wyniosło: -8,5 mld zł w 2017 r., -10,8 mld zł w 2018 r., -14,9 mld zł w 2019 r. i -14,3 mld zł w 2020 r.[7]

W latach 2017–2020 wartość DNB (dochodu narodowego brutto) kształtowała się na poziomie niższym niż wartość PKB, co wynikało z ujemnego salda dochodów z tytułu własności i ujemnego salda kosztów związanych z zatrudnieniem.

Dochód narodowy brutto jest jednym z podstawowych wskaźników ekonomicznych, który uwzględnia produkcję, jaka została wytworzona w danym czasie, przy pomocy czynników produkcji będących w posiadaniu rezydentów danego kraju, niezależnie od miejsca ich wykorzystania. Wyliczany jest jako suma produktu krajowego brutto oraz salda dochodu z zagranicy, na które składają się saldo kosztów związanych z zatrudnieniem, saldo dochodów z tytułu własności, dotacje otrzymywane z zagranicy oraz podatki od

[7] Szczegółowe dane prezentujące pełną sekwencje rachunków narodowych w ujęciu wartościowym przedstawione zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2017–2020, w tablicach w formacie Excel.

produkcji i importu płacone za granicę. Dochód narodowy brutto jest podstawą do wyliczenia jednego z czterech elementów składki państw członkowskich płaconych do budżetu UE (tzw. czwarta część zasobów własnych opartych na dochodzie narodowym brutto).

Tablica 13. Proces przejścia od PKB do DNB
Table 13. The transition process from GDP to GNI

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019	2020
	ceny bieżące w mln zł current prices in million PLN			
1. Produkt krajowy brutto 1. Gross domestic product	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
2. Koszty związane z zatrudnieniem otrzymywane z zagranicy 2. Compensation of employees received from the rest of the world	14 299	14 727	13 636	13 604
3. Dotacje otrzymywane z zagranicy 3. Subsidies received from the serving households sector	16 076	16 516	16 811	24 864
4. Dochody z tytułu własności otrzymywane z zagranicy 4. Property income received from the rest of the world	20 240	21 397	24 117	18 386
5. Koszty związane z zatrudnieniem płacone za granicę 5. Compensation of employees paid to the rest of the world	22 767	25 480	28 483	27 902
6. Podatki od produkcji i importu płacone za granicę 6. Taxes on production and imports paid to the rest of the world	3 557	3 911	4 463	4 394
7. Dochody z tytułu własności płacone za granicę 7. Property income paid to the rest of the world	106 851	110 932	115 646	102 929
8. Dochód narodowy brutto (8=1+2+3+4-5-6-7) 8. Gross national income (8=1+2+3+4-5-6-7)	1 907 275	2 033 872	2 199 171	2 260 625
	w % in %			
Udział DNB w PKB Share of GNI in GDP	95,9	95,9	95,9	96,6

Dane dla sektora zagranica zmieniły się w stosunku do opublikowanych w poprzedniej edycji publikacji z tytułu zmian w bilansie płatniczym, który jest głównym źródłem danych tego sektora.

III. Uwagi metodologiczne

1. Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) i polskie rachunki narodowe

Prezentowane w publikacji dane opracowano zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010), wprowadzonego Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r.

System rachunków narodowych jest uporządkowanym wewnętrznie zbiorem spójnych, logicznych i zintegrowanych rachunków makroekonomicznych, bilansów i tablic opracowanych według obowiązujących norm i reguł statystycznych. ESA 2010 jest systemem zbudowanym w oparciu o uzgodnione międzynarodowe pojęcia, definicje, klasyfikacje i zasady rachunkowości. Tworzy go zbiór wzajemnie ze sobą powiązanych rachunków sporządzonych w określonym porządku. Każdy z nich odzwierciedla inny rodzaj działalności gospodarczej, prowadzonej przez przedmioty klasyfikowane do różnych sektorów instytucjonalnych i prowadzące działalność w kolejnych okresach czasowych.

W systemie rachunków narodowych wyróżniono:
- rachunki bieżące,
- rachunki akumulacji,
- bilanse (rachunki stanów).

Na **rachunki bieżące** składają się następujące rachunki:
- produkcji,
- tworzenia dochodów,
- podziału pierwotnego dochodów,
- wykorzystania dochodów do dyspozycji,
- wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji.

Rachunki akumulacji zawierają transakcje oraz inne zmiany odziaływujące na różnice między wielkościami występującymi w bilansie otwarcia i bilansie zamknięcia.

Na rachunki akumulacji składają się:
- rachunek kapitałowy prezentujący, w jaki sposób z oszczędności finansowane są inwestycje dotyczące różnego rodzaju aktywów niefinansowych,
- rachunek finansowy pokazujący pozyskiwanie oraz rozdysponowanie finansowych aktywów i pasywów,
- rachunek innych zmian wolumenu aktywów obejmujący wszystkie inne zmiany, jakie miały miejsce w bilansie otwarcia i zamknięcia a nie zostały wykazane jako transakcje w wyżej wymienionych rachunkach,
- rachunek przeszacowań ujmujący zyski/straty z tytułu posiadania majątku związane z poziomem i strukturą cen.

Na **bilanse** składają się:
- bilans otwarcia,
- zmiany w bilansie,
- bilans zamknięcia.

W systemie rachunków narodowych gospodarka narodowa opisywana jest poprzez działalność krajowych jednostek instytucjonalnych. Gospodarka ogółem opisywana jest przez jednostki krajowe i jednostki zagraniczne.

Jednostką krajową jest instytucjonalna jednostka zaangażowana (lub zamierzająca się zaangażować) w działalność gospodarczą lub transakcje o znaczącej skali ekonomicznej przez okres minimum jednego roku na terytorium ekonomicznym kraju.

W prezentowanych rachunkach narodowych ujęto wyniki działalności jednostek krajowych (rezydentów) oraz **jednostek zagranicznych** (nierezydentów) ale wyłącznie w zakresie transakcji z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

Transakcje ekonomiczne kolejnych rachunków, opracowane w ustalony sposób, pozwalają na prowadzenie obserwacji, dokonywanie analiz oraz oceny gospodarki narodowej, z myślą o dostarczeniu odbiorcom systematycznego, a zarazem kompletnego obrazu gospodarki narodowej.

Rachunki narodowe sporządzane są w dużej agregacji, tj. dla całej gospodarki narodowej oraz na niższych poziomach agregacji, tj. w układzie sektorów instytucjonalnych i według rodzajów działalności. Transakcje według rodzajów działalności zestawiane są w rachunku produkcji i rachunku tworzenia dochodów, natomiast transakcje według sektorów instytucjonalnych opracowywane są dla całej sekwencji rachunków narodowych.

Przy opracowywaniu poszczególnych transakcji w zestawianych rachunkach wykorzystano informacje zawarte w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON oraz klasyfikacje budżetowe obowiązujące w poszczególnych latach, Polską Klasyfikację Działalności (PKD 2007) i Bilanse Płatnicze na bazie transakcji.

W systemie rachunków narodowych ESA 2010, w dezagregacji gospodarki narodowej na sektory instytucjonalne, jednostką klasyfikacyjną jest jednostka instytucjonalna, tj. podmiot prowadzący działalność produkcyjną, posiadający autonomię decyzji w zakresie swojej działalności oraz prowadzący pełny zestaw rachunków.

Jednostką instytucjonalną jest:
- podmiot gospodarczy wytwarzający wyroby i niefinansowe usługi rynkowe i prowadzący księgi rachunkowe,
- podmiot gospodarczy zajmujący się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz działalnością ubezpieczeniową,
- podmiot gospodarki narodowej działający na zasadach określonych w prawie budżetowym oraz podmiot, którego system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a którego podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa,
- instytucja niekomercyjna (organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia i fundacje, jednostki organizacji wyznaniowych),
- osoba fizyczna.

W rachunkach narodowych w dezagregacji gospodarki narodowej według rodzajów działalności jednostką klasyfikacyjną jest przedsiębiorstwo, tj. podmiot jak wyżej. W praktyce większość jednostek produkcyjnych prowadzi różnorodną działalność. Suma działalności pojedynczych jednostek tworzy działalność społeczno -ekonomiczną gospodarki narodowej. Prezentowane rachunki zestawione są według **przeważającego rodzaju działalności.**

Podmioty, których funkcją jest produkcja wyrobów i usług na rynek są tzw. **jednostkami rynkowymi.** Zachowanie ich uzależnione jest od działania rynku – sprzedają i kupują towary po cenach kształtujących popyt i podaż. Cechą charakterystyczną tych jednostek jest zatrudnianie siły najemnej, rozdział jednostki organizacyjnej od fizycznej osoby właściciela oraz prowadzenie ksiąg rachunkowych.

Jednostki nierynkowe (niekomercyjne) to producenci nierynkowi dostarczający innym podmiotom całość lub większość swojej produkcji nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych. Ceny ekonomicznie uzasadnione są to ceny, które mają znaczący wpływ na ilość towarów, które producenci są gotowi dostarczyć, oraz na ilość towarów, które kupujący chcą nabyć.

Podmioty gospodarcze określane jako jednostki niekomercyjne powoływane są celem wytwarzania wyrobów oraz usług, lecz ich statut nie zezwala na transfer dochodów, zysków lub innych elementów nadwyżki produkcyjnej na rzecz jednostek, które je utworzyły, bądź które je kontrolują lub finansują. W przypadku, gdy jednostki nierynkowe sprzedają swoją produkcję po cenach, które są ekonomicznie uzasadnione (znaczące), powinny być traktowane jako jednostki rynkowe i zaliczane, bądź do sektora przedsiębiorstw niefinansowych, bądź też do sektora instytucji finansowych, w zależności od rodzaju ich działalności.

Jednostki nierynkowe mogą być finansowane oraz kontrolowane również przez przedsiębiorstwa. Przykładem są izby handlowe, instytucje zajmujące się promocją towarów i usług, ośrodki badań naukowych, itp. Jednostki tego typu zaliczone zostały do sektora przedsiębiorstw niefinansowych, bądź też do sektora instytucji finansowych.

Pozostałe jednostki niekomercyjne służą gospodarstwom domowym dostarczając im wyrobów lub świadcząc na ich rzecz usługi. Źródłem ich finansowania są głównie składki członkowskie, względnie darowizny gospodarstw domowych. Jednostki te mogą również otrzymywać dotacje od sektora instytucji rządowych i samorządowych, transfery z sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych oraz darowizny, zarówno z kraju jak i z zagranicy. Podmioty gospodarcze, o których mowa, określono jako jednostki niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych prowadzących działalność nierynkową.

Grupy krajowych jednostek instytucjonalnych charakteryzujące się wspólną funkcją pełnioną w procesie produkcji, celem ekonomicznym oraz rodzajem prowadzonej działalności tworzą sektory instytucjonalne.

System rachunków narodowych wyróżnia pięć krajowych **sektorów instytucjonalnych** utworzonych przez charakterystyczne jednostki instytucjonalne:
- sektor przedsiębiorstw niefinansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze wytwarzające wyroby i niefinansowe usługi rynkowe i prowadzące księgi rachunkowe,
- sektor instytucji finansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze zajmujące się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz działalnością ubezpieczeniową,
- sektor instytucji rządowych i samorządowych, do którego zaliczono jednostki będące producentami nierynkowymi, których produkcja przeznaczona jest na spożycie indywidualne i ogólnospołeczne, finansowane z obowiązkowych płatności dokonywanych przez jednostki należące do pozostałych sektorów, a także jednostki, których podstawową działalnością jest redystrybucja dochodu i bogactwa narodowego oraz jednostki kontrolowane przez sektor, które zgodnie z metodologią ESA 2010 spełniają kryteria zaliczenia do sektora,
- sektor gospodarstw domowych, który tworzą osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz osoby fizyczne pracujące na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową, a także osoby fizyczne uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł,
- sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, do którego zaliczono organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych.

Oprócz krajowych sektorów instytucjonalnych system rachunków narodowych wyróżnia sektor zagranica. Tworzą go podmioty gospodarcze będące własnością jednostek zagranicznych.

Szczegółowe zasady klasyfikowania jednostek instytucjonalnych do poszczególnych sektorów przedstawiono w Aneksie 1.

W prezentowanych rachunkach, grupy jednostek z przeważającym rodzajem działalności zestawiono w następujące sekcje PKD 2007:

A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
B. Górnictwo i wydobywanie;
C. Przetwórstwo przemysłowe;
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę powietrze do układów klimatyzacyjnych;
E. Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;
F. Budownictwo;
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H. Transport i gospodarka magazynowa;
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;
J. Informacja i komunikacja;
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa;
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne;
P. Edukacja;
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;

S. Pozostała działalność usługowa;
T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby świadczące usługi na własne potrzeby;
U. Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Dla celów praktycznych w tablicach nazwy sekcji zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji.

2. Rachunki i transakcje w rachunkach narodowych według sektorów instytucjonalnych

2.1. Transakcje rachunku produkcji

Rachunek produkcji obejmuje transakcje bezpośrednio związane z tworzeniem produktu krajowego brutto w gospodarce narodowej (wartości dodanej brutto w sektorach instytucjonalnych).

2.1.1. Produkcja globalna

Produkcja globalna – ogół produktów (wyrobów i usług) wytworzonych w ciągu okresu księgowego, równy sumie produktów wszystkich krajowych sektorów instytucjonalnych lub sumie produktów wszystkich rodzajów działalności.

Działalności, które zaliczane są do szeroko pojętej produkcji to:
– indywidualna oraz zbiorowa produkcja wyrobów i usług, które dostarczane są (lub mają być dostarczone) jednostkom innym niż ich producenci, łącznie z produkcją wyrobów i usług zużytych w procesie wytwarzania określonych produktów,
– produkcja na własny rachunek wszystkich wyrobów, które pozostają u producentów i stanowią wyroby przeznaczone na spożycie i na akumulację pod warunkiem, że ich wartość jest znacząca,
– produkcja na własny użytek usług świadczonych przez właścicieli mieszkań (tzw. czynsze umowne) oraz usług świadczonych przez opłacaną pomoc domową.

Według Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) produkcja zakładów i osób fizycznych, które wymykają się obserwacji statystycznej oraz kontroli organów władzy (w tym szara gospodarka i działalność nielegalna) powinna być zaliczona do produkcji rejestrowanej przez rachunki narodowe.

Zakres i metody zastosowane do oszacowania szarej gospodarki i działalności nielegalnej zostały zaprezentowane w Aneksie 3.

Pod pojęciem produkcji rozumie się działalność prowadzoną pod kontrolą i na odpowiedzialność jednostki ekonomicznej, która wykorzystuje wkład pracy, kapitał oraz zakupione materiały, surowce i usługi celem wytworzenia nowych produktów. Naturalne procesy wzrostu nie są traktowane jako produkcja. Teoretycznie, na produkcję składają się także usługi wytwarzane w ramach gospodarstw domowych, itp. W rachunkach narodowych nie uwzględnia się także usług wytwarzanych przez gospodarstwa domowe na własne potrzeby, takich jak pranie, sprzątanie, gotowanie.

W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych na produkcję globalną składa się produkcja, która została sprzedana lub w inny sposób dotarła na rynek, względnie jest przeznaczona na sprzedaż.

Produkcję globalną stanowi suma następujących pozycji:
– ogólna wartość sprzedanych wyrobów i usług niefinansowych,
– marża realizowana na sprzedaży towarów zakupionych z przeznaczeniem do odsprzedaży,
– ogólna wartość wyrobów bądź usług realizowanych w ramach wymiany barterowej,
– ogólna wartość wyrobów bądź usług w postaci rozliczeń w naturze,
– zmiany w stanie zapasów wyrobów gotowych oraz produkcji niezakończonej,
– wartość wyrobów lub usług przeznaczonych na powiększenie wartości własnych środków trwałych.

Produkcja globalna jednostek małych i średnich zaliczanych do podsektora przedsiębiorstw prywatnych krajowych (bez spółdzielni) powiększana jest o przychody z tytułu tzw. szarej gospodarki, tj. zaniżania efektów działalności przez zarejestrowane podmioty gospodarcze.

W sektorze instytucji finansowych produkcja globalna szacowana jest następująco:
- dla banków – suma przychodów z prowizji i opłat z działalności operacyjnej, marż na aktywach finansowych przeznaczonych do obrotu (od 2020 r.) oraz z usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM),
- dla spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – suma przychodów z tytułu prowizji,
- dla banku centralnego – suma kosztów poniesionych przez Narodowy Bank Polski,
- dla instytucji ubezpieczeniowych – saldo pobranych składek ubezpieczeniowych i wypłaconych odszkodowań, powiększone o uzupełnienia do składek i pomniejszone o zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- dla domów maklerskich – przychody z działalności maklerskiej oraz przychody z instrumentów finansowych przeznaczonych do obrotu i przychody z instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz z pozostałej działalności operacyjnej,
- dla jednostek pośrednictwa finansowego i wspomagających usługi finansowe – przychody z usług związanych m.in. z udzielaniem pożyczek pieniężnych poza systemem bankowym, z tytułu działalności leasingowej i factoringowej, prowadzenia działalności kantorowej, lombardowej, doradztwem finansowym i ubezpieczeniowym,
- dla towarzystw funduszy inwestycyjnych – przychody z działalności związanej z zarządzaniem funduszami inwestycyjnymi,
- dla powszechnych towarzystw emerytalnych – przychody z zarządzania otwartymi i dobrowolnymi funduszami emerytalnymi,
- dla pracowniczych towarzystw emerytalnych – przychody wynikające z zarządzania pracowniczymi funduszami emerytalnymi,
- dla funduszy emerytalnych – suma kosztów działalności funduszy emerytalnych,
- dla spółek holdingowych i centrali – suma kosztów poniesionych przez jednostki.

FISIM jest wyznaczany i alokowany w oparciu o stopę odniesienia definiowaną jako „czysta" stopa procentowa, która nie zawiera premii za ryzyko. FISIM obliczany jest wyłącznie od pożyczek udzielonych i depozytów przyjętych przez pośredników finansowych (bank centralny nie jest ujmowany w szacunkach FISIM).

Za producentów FISIM, poza bankami, uznawane są jednostki instytucjonalne prowadzące działalność leasingu finansowego oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.

W sektorze instytucji rządowych i samorządowych występuje produkcja globalna obliczana jako suma kosztów bieżącej działalności, tj.:
- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem (wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę),
- pozostałych podatków związanych z produkcją,
- amortyzacji środków trwałych.

Produkcja nierynkowa jest obliczana jako produkcja globalna pomniejszona o produkcję rynkową, produkcję na własne cele finalne oraz płatności za pozostałą produkcję nierynkową.

W sektorze gospodarstw domowych na produkcję globalną składają się:
- przychody ze sprzedaży wyrobów i usług wytworzonych przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową z uwzględnieniem produkcji przeznaczonej na własne inwestycje oraz przyrostu zapasów wyrobów gotowych i produkcji niezakończonej,
- wartość produkcji globalnej w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (w tym wartość wyrobów i usług wytworzonych celem spożycia naturalnego), powiększonej o wypłaty z funduszy unijnych

w ramach dopłat interwencyjnych Agencji Rynku Rolnego[8] i Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej oraz wypłaty dokonywane z budżetu państwa w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- wartość marży handlowej z tytułu sprzedaży produktów żywnościowych na targowiskach,
- wartość sprzedaży drewna z lasów będących własnością osób fizycznych oraz runa leśnego,
- wartość przychodów z wynajmu i dzierżawy,
- wartość napiwków za świadczone usługi,
- wartość usług świadczonych przez osoby zatrudnione do prac domowych w gospodarstwach domowych,
- wartość czynszów umownych w odniesieniu do mieszkań użytkowanych przez właścicieli i najemców oszacowana przy wykorzystaniu metody kosztów użytkownika; zgodnie z tą wyceną na wartość usług mieszkaniowych składają się odpowiednie koszty ponoszone na utrzymanie i remonty bieżące, łącznie z amortyzacją i zyskiem użytkownika mieszkania,
- szacunki szarej gospodarki i działalności nielegalnej,
- wartość usług związanych z korzystaniem z samochodów służbowych do celów prywatnych.

W sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych występuje produkcja globalna nierynkowa, która równa się sumie oszacowanych kosztów bieżącej działalności, tj.:
- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem, w tym wynagrodzeń w naturze,
- podatków od producentów pomniejszonych o dotacje dla producentów,
- amortyzacji środków trwałych.

2.1.2. Zużycie pośrednie

Zużycie pośrednie – obejmuje wartość zużytych materiałów netto (po odjęciu wartości odpadów użytkowych), surowców (łącznie z opakowaniami), paliw, energii, gazów technicznych, usług obcych (obróbka obca, usługi transportowe, najem sprzętu, usługi telekomunikacyjne i obliczeniowe, prowizje płacone za usługi bankowe), usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM), koszty podróży służbowych (bez diet), inne koszty (np. koszty reklamy, reprezentacji, dzierżawy i najmu), koszty biletów służbowych, koszty ryczałtów za używanie własnych pojazdów do celów służbowych, opłaty giełdowe i opłaty z tytułu uczestnictwa w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych. W zużyciu pośrednim ujmowane są wyroby i usługi, które są przekształcane albo wykorzystywane w procesie produkcji.

Sumą bilansującą rachunku produkcji jest **wartość dodana brutto,** a po uwzględnieniu podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów – **produkt krajowy brutto.**

Produkt krajowy brutto (PKB) – obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto wszystkich krajowych sektorów instytucjonalnych lub wszystkich sekcji gospodarki narodowej powiększoną o różne składniki w zależności od tego, w jakich cenach obliczana jest wartość dodana brutto. PKB definiowany i mierzony jest według trzech następujących sposobów:

a) podejście od strony produkcji: PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto poszczególnych sektorów instytucjonalnych lub poszczególnych gałęzi powiększoną o podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów;

b) podejście od strony rozdysponowania: PKB stanowi sumę końcowego wykorzystania wyrobów i usług przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami (spożycie i akumulacja brutto), powiększonego o saldo handlu zagranicznego;

c) podejście od strony dochodów: PKB stanowi sumę dochodów gospodarki ogółem, tj. koszty związane z zatrudnieniem, podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje, nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany brutto.

[8] Na podstawie ustawy z dnia 10 lutego 2017 o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. 2017 poz. 623) i ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624) Agencja Rynku Rolnego została połączona z Agencją Nieruchomości Rolnych 1 września 2017 r. i przekształcona w Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Jedyną agencją płatniczą UE w Polsce od tego momentu jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

2.2. Tworzenie wartości PKB w warunkach cen producenta i cen bazowych

Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim.

Produkt krajowy brutto liczony jest w cenach rynkowych bez względu na przyjętą zasadę wyceny wartości dodanej. Wycena produkcji globalnej jest zawsze identyczna z wyceną wartości dodanej brutto. W zależności od tego, w jakich cenach obliczana jest wartość dodana brutto – różne są składniki stanowiące różnicę między produktem krajowym brutto a wartością dodaną brutto ogółem w gospodarce narodowej.

W warunkach cen producenta: wartość dodana brutto ogółem gospodarki narodowej powiększana jest o cła i inne opłaty importowe oraz o podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i od importu).

W warunkach cen bazowych: wartość dodana brutto ogółem gospodarki narodowej brutto powiększana jest o podatki od produktów, tj. podatki płacone od jednostki dowolnego wyrobu lub usługi: podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i od importu), podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym), podatek akcyzowy od produktów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier liczbowych i loterii, zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób) oraz pomniejszana o dotacje do produktów.

Cena producenta definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywana przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o należny podatek od towarów i usług – VAT w przypadku płatnika tego podatku oraz o ewentualne rabaty i opusty.

Cena bazowa definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywana przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o podatki od produktu oraz o ewentualne rabaty i opusty, powiększona o dotacje otrzymywane do danego produktu.

2.3. Transakcje rachunku tworzenia dochodów

Rachunek tworzenia dochodów obejmuje transakcje bezpośrednio związane z procesem produkcji i procesem tworzenia dochodów.

2.3.1. Koszty związane z zatrudnieniem

Na koszty związane z zatrudnieniem składają się wynagrodzenia i składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców.

Na **wynagrodzenia** składają się:
- wynagrodzenia zasadnicze,
- wynagrodzenia w naturze,
- premie i nagrody,
- dodatki (np. za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, za staż pracy, za pełnienie funkcji specjalnych bądź kierowniczych itp.),
- wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych,
- wynagrodzenia za czas urlopów,
- wynagrodzenia za czas płatnych przestojów,
- prowizje i napiwki,
- odprawy emerytalne, nagrody jubileuszowe, odprawy wypłacane przy zwolnieniach grupowych,
- dochody z tytułu pracy nierejestrowanej,
- od 1999 r. wartość ustawowych składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne płaconych przez pracowników.

Składki na ubezpieczenia społeczne obejmują faktyczne składki stanowiące wartość ustawowych składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców powiększone o składki na Fundusz Pracy oraz składki przypisane umownie, które związane są w rachunkach narodowych głównie z imputacją składek dla pracowników służb mundurowych.

2.3.2. Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem

Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem obejmują:

– **podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów**

Transakcja ta prezentowana jest tylko na poziomie gospodarki narodowej ogółem. Tworzą ją:
- podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i zagranicznych),
- podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym),
- pozostałe podatki od produktów (podatek akcyzowy od produktów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier losowych i zakładów wzajemnych oraz do 2010 r. zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób autobusami zarejestrowanymi zagranicą),
- opłata paliwowa,
- opłata przejściowa,
- opłata skarbowa od osób prawnych, podatek od czynności cywilno-prawnych, opłata komunikacyjna,
- dotacje do produktów (dotyczą m.in. płatności cukrowej, oddzielnych płatności z tytułu owoców miękkich, owoców i warzyw itp., wsparcia specjalnego na rynku mleka).

– **pozostałe podatki związane z produkcją pomniejszone o dotacje związane z produkcją**

Transakcja ta występuje w sektorach instytucjonalnych. Tworzą ją:
- pozostałe podatki związane z produkcją (m.in. podatek od środków transportu i nieruchomości wykorzystywanych na cele działalności gospodarczej, wpłaty zakładów pracy na PFRON, opłaty za zezwolenia na sprzedaż alkoholu, opłaty na Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na abonament radiowo-telewizyjny, podatek bankowy, obowiązkowe wpłaty instytucji finansowych do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, przychody ze sprzedaży uprawnień do emisji gazów cieplarnianych),
- pozostałe dotacje związane z produkcją (dotyczą m.in. wypłat z tytułu Jednolitej Płatności Obszarowej, w ramach funduszy z Unii Europejskiej).

Sumą bilansującą rachunku tworzenia dochodów jest **nadwyżka operacyjna brutto/dochód mieszany brutto.** W przypadku przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej w sektorze gospodarstw domowych, pozycja bilansująca rachunku tworzenia dochodów zawiera ukryty element odpowiadający wynagrodzeniu za pracę wykonywaną przez właściciela lub członków jego rodziny. Dochód z pracy na własny rachunek ma cechy wynagrodzeń oraz cechy zysku z tytułu pracy wykonywanej w charakterze przedsiębiorcy. Dochód ten, niebędący w ścisłym sensie ani wyłącznie wynagrodzeniem, ani wyłącznie zyskiem, określa się jako „dochód mieszany".

Nadwyżkę operacyjną brutto stanowi wartość dodana brutto wytworzona przez jednostki krajowe rynkowe i nierynkowe pomniejszona o koszty związane z zatrudnieniem i pozostałe podatki związane z produkcją i powiększona o otrzymane pozostałe dotacje dla producentów.

2.4. Transakcje rachunku podziału pierwotnego i wtórnego dochodów

2.4.1. Transakcje podziału pierwotnego dochodów

Transakcje tworzące rachunek podziału pierwotnego dochodów, poza dochodami z tytułu własności, zostały omówione w punkcie 2.3.

Na **dochody z tytułu własności** składają się:
– odsetki otrzymane oraz zapłacone,
– dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych, tj.:
- dywidendy, tj. wypłaty z zysku, dywidendy z funduszu założycielskiego płacone przez przedsiębiorstwa publiczne do budżetu państwa, dochody właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, dywidendy akcjonariuszy; wpłaty z zysku NBP do budżetu państwa. Dywidendy te poddawane są tzw. testowi superdywidendy. W tym celu dokonuje się porównania dochodu danego przedsiębiorstwa z wypłaconą dywidendą na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych. W przypadku, gdy kwota wypłaconej dywidendy jest równa lub mniejsza od dochodu przedsiębiorcy rejestrowana jest jako

dochód z tytułu własności z wpływem na wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych. Natomiast każdą kwotę, która przekracza dochód przedsiębiorcy, rejestruje się jako wycofanie kapitału bez wpływu na wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych. Analogiczny test przeprowadzany jest także dla wypłat zysku z NBP.
  - dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo, to kwoty, które jednostki wycofują do wykorzystania na własne cele z zysków zarobionych przez przedsiębiorstwo.
- reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich,
- inne ddochody z inwestycji tj. dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (uwzględniono tu również zyski z inwestowania składek OFE), dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych, dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania,
- renty, w tym przychody ze sprzedaży częstotliwości.

Suma bilansująca rachunku podziału pierwotnego dochodów wszystkich sektorów instytucjonalnych równa jest **dochodowi narodowemu brutto.**

2.4.2. Transakcje podziału wtórnego dochodów

Elementami rachunku podziału wtórnego dochodów są podatki bieżące od dochodów, składki na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze oraz pozostałe transfery bieżące.

Na **podatki od dochodów i majątku składają się:**
- podatek dochodowy,
- podatek rolny i podatek leśny,
- wpływy z opłaty uzdrowiskowej pobieranej w gminach posiadających status gminy uzdrowiskowej,
- opłata od posiadania psów,
- podatek od nieruchomości i środków transportu niezwiązanych z wykonywaniem działalności gospodarczej,
- opłaty skarbowe, paszportowe, komunikacyjne, miejscowe, itp.

Składki netto na ubezpieczenia społeczne są faktycznymi lub przypisanymi umownie składkami płaconymi przez gospodarstwa domowe do systemów ubezpieczeń społecznych, aby zapewnić środki na wypłatę świadczeń społecznych.

Składki netto na ubezpieczenia społeczne obejmują:
- faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców,
- przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców,
- faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe,
- uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe,
- opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych.

Składki (obowiązkowe i dobrowolne) wymienione powyżej obejmują składki na fundusz emerytalny i rentowy, ubezpieczenia chorobowe i wypadkowe, Fundusz Pracy oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składki te, z wyjątkiem części stanowiącej odpis na rzecz OFE oraz PPE, PPK i IKE, są dochodem sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Ustawowe składki do OFE oraz dobrowolne składki na PPE, PPK i IKE rejestrowane są jako dochód sektora instytucji finansowych.

Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze obejmują świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne i pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych.

Na **świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne** składają się:
- emerytury i renty płacone z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- emerytury i renty płacone z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- zasiłki, świadczenia rehabilitacyjne,
- jednorazowe odszkodowania powypadkowe z tytułu ubezpieczenia społecznego.

Na **pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych** składają się:
- świadczenia rodzinne od 1 V 2004 r., które obejmują zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia wychowawcze „Rodzina 500+" od 1 kwietnia 2016 r.,
- świadczenie pielęgnacyjne oraz zasiłek pielęgnacyjny (do 30 IV 2004 r. – zasiłki rodzinne, wychowawcze i pielęgnacyjny),
- świadczenia z Funduszu Pracy (zasiłki dla bezrobotnych, dodatki szkoleniowe, stypendia dla absolwentów odbywających szkolenie lub staż u pracodawcy oraz do 31 VII 2004 r. – zasiłki i świadczenia przedemerytalne, które od 1 VIII 2004 r. finansowane są z budżetu państwa),
- stypendia dla uczniów, studentów i absolwentów szkół wyższych (bez stypendiów pracowniczych i fundowanych wypłacanych ze środków zakładów pracy),
- nagrody dla studentów i absolwentów szkół wyższych,
- od 1 X 2008 r. – świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego (do 30 IX 2008 r. – zaliczka alimentacyjna, do 30 IV 2004 r. – wypłaty z Funduszu Alimentacyjnego),
- renty socjalne,
- jednorazowe zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka wypłacana od 9 II 2006 r.,
- pozostałe świadczenia społeczne realizowane na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Pozostałe transfery bieżące obejmują:
- składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (poza systemem ubezpieczeń społecznych),
- wypłacone odszkodowania ubezpieczeniowe w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych (poza systemem ubezpieczeń społecznych),
- bieżącą współpracę międzynarodową obejmującą od 2004 r. wartość wykorzystanych przez ostatecznego beneficjenta funduszy z Unii Europejskiej zakwalifikowanych jako transfery bieżące,
- przekazywane na rzecz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych dotacje i darowizny oraz składki członkowskie,
- transfery bieżące (pieniężne i w naturze) pomiędzy gospodarstwami domowymi rezydentów i nierezydentów,
- rabat brytyjski od 2005 r.,
- Vat MOSS od 2015 r.,
- opłaty administracyjne, tj. grzywny i kary nakładane na jednostki instytucjonalne,
- pozostałe transfery, nie ujęte gdzie indziej.

W ramach **zasobów własnych UE z tytułu VAT i DNB** rejestruje się trzecią część zasobów własnych UE z tytułu VAT oraz składkę członkowską do UE liczoną na podstawie dochodu narodowego brutto (tzw. czwarta część zasobów własnych UE).

Sumą bilansującą rachunku podziału wtórnego dochodów są **dochody do dyspozycji brutto.**

2.5. Transakcje rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji

2.5.1. Spożycie

Spożycie produktów stanowi wartość produktów (wyrobów i usług) zużytych na zaspokojenie potrzeb ludności i obejmuje:

a) **spożycie prywatne,** w tym:
- spożycie w sektorze gospodarstw domowych (popyt konsumpcyjny), stanowiące wydatki poniesione przez ludność na:
  - zakup wyrobów i usług, wycenianych w cenach płaconych przez konsumentów (w tym wydatki na zakupy w szarej gospodarce),
  - wartość oszustw na podatku od towarów i usług (tzw. VAT fraud),
  - spożycie naturalne produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji – wycenianych w cenach skupu surowych (nieprzetworzonych) produktów,

ponadto:
- wartość czynszów umownych, w odniesieniu do mieszkań użytkowanych przez właścicieli i najemców, szacowanych przy wykorzystaniu metody kosztów użytkownika,

– wartość czynszów najmu dla mieszkań w budynkach czynszowych (towarzystw budownictwa społecznego i wynajętych w celu osiągnięcia zysku) – w wycenie tych usług bierze się pod uwagę m.in. koszty utrzymania i remontów bieżących, amortyzację i zysk z tytułu najmu,
– opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych,
– wartość usług związanych z korzystaniem z samochodów służbowych do celów prywatnych,
– wartość używanych samochodów osobowych importowanych z UE,
– wydatki na wyroby i usługi związane z działalnością nielegalną.

Spożycie sektora gospodarstw domowych nie obejmuje m.in.: zakupu ziemi, domów i mieszkań, kosztów podróży służbowych, wydatków na cele dobroczynne, opłat sądowych, celnych i paszportowych, składek na rzecz organizacji politycznych i społecznych, kar i mandatów, podatków od spadków i darowizn, itp.

- spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych przyjęte na poziomie produkcji globalnej nierynkowej pomniejszonej o odpłatność ludności i powiększonej o transfery socjalne w naturze. Zgodnie z metodologią ESA 2010 wartość wytworzonych usług nierynkowych w tym sektorze jest w całości przekazywana nieodpłatnie gospodarstwom domowym jako transfery socjalne w naturze.

W wartości spożycia sektora gospodarstw domowych w praktyce często wyodrębniana jest kategoria spożycia skorygowanego. Stanowi ono sumę spożycia w sektorze gospodarstw domowych i spożycia indywidualnego (w postaci transferów socjalnych w naturze) w sektorach: instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

b) **spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych,** stanowi wartość produkcji globalnej tego sektora pomniejszoną o produkcję rynkową oraz o odpłatność ludności za świadczone usługi nierynkowe, a powiększoną o wartość transferów socjalnych w naturze przekazanych gospodarstwom domowym za pośrednictwem producentów rynkowych.

Spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych obejmuje:
– spożycie indywidualne, które stanowi wartość wyrobów i usług nierynkowych przekazanych nieodpłatnie na rzecz gospodarstw domowych. Obejmuje ono usługi: oświaty i wychowania, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury fizycznej, sportu, turystyki.
– spożycie ogólnospołeczne, tj. spożycie wyrobów i usług nierynkowych, które nie posiadają konkretnych indywidualnych odbiorców. W kategorii tej uwzględniono głównie koszty poniesione na administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości, obronę narodową, bezpieczeństwo publiczne, działalność naukowo-badawczą itp.

2.5.2. Korekta z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych

Korekta z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych dotyczy zmian w rezerwach ubezpieczeniowych, do których gospodarstwa domowe mają określone roszczenia. Taka pozycja korygująca jest niezbędna w celu uzgodnienia oszczędności gospodarstw domowych ze zmianami udziałów netto tych gospodarstw w rezerwach funduszy emerytalnych rejestrowanych na rachunku finansowym. Korekta jest rejestrowana zgodnie z przepływami, które się na nią składają.

W prezentowanych rachunkach korekta równa się pełnej wartości składek na ubezpieczenia społeczne, w odniesieniu do płatności emerytalnych, wpłaconych do kapitałowych systemów ubezpieczeń społecznych pomniejszonej o pełną wartość emerytur wypłaconych w formie świadczeń oraz wartość opłat za usługi ubezpieczeniowe i powiększonej o pełną wartość uzupełnień do składek płaconych od dochodów z tytułu własności przypisanych posiadaczom polis ubezpieczeniowych.

Sumą bilansującą rachunek wykorzystania dochodów są **oszczędności.** Oszczędności stanowią tę część dochodów do dyspozycji, która nie jest wydatkowana na konsumpcję. Są one przeznaczone na nabycie aktywów lub spłatę zobowiązań.

2.6. Transakcje rachunku kapitałowego

2.6.1. **Akumulacja brutto** obejmuje:

- **Nakłady brutto na środki trwałe (popyt inwestycyjny)**, tj. nakłady, które zwiększają wartość majątku trwałego, bez nakładów będących pierwszym wyposażeniem inwestycji oraz odsetek od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

W rachunku uwzględnia się również:
- nakłady ponoszone na systemy uzbrojenia (np. czołgi, pojazdy opancerzone, okręty wojenne, łodzie podwodne) oraz małe narzędzia, które są wykorzystywane w procesie produkcji dłużej niż jeden rok bez względu na ich wartość,
- wydatki na produkty własności intelektualnej, przeznaczone do użytkowania przez okres dłuższy niż jeden rok, które obejmują w szczególności wydatki na prace badawczo-rozwojowe i wydatki na oprogramowanie komputerowe (zakupione i wytworzone na własne potrzeby.

- **Przyrost rzeczowych środków obrotowych** obejmuje wartość przyrostu:
  - zapasów, materiałów i surowców, półfabrykatów obcej produkcji, paliw (o ile nie stanowią składnika wyposażenia), części zapasowych maszyn i urządzeń (o ile nie stanowią wartości środka trwałego), materiałów biurowych i druków,
  - produktów gotowych, tj. gotowych wyrobów i usług własnej produkcji, prac naukowo-badawczych, projektowych i geodezyjno-kartograficznych, zakończonych robót, inwentarza żywego hodowlanego oraz produkcji roślinnej i zwierzęcej,
  - produkcji niezakończonej obejmującej roboty i usługi w toku oraz półfabrykaty własnej produkcji,
  - towarów handlowych obcej produkcji zakupionych przez daną jednostkę gospodarczą w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym,
  - rezerw państwowych.

Zmiany rzeczowych środków obrotowych liczone są jako różnica między wartością na koniec i na początek okresu sprawozdawczego w cenach średniorocznych. Szacunki przyrostu rzeczowych środków obrotowych prowadzone są według rodzajów zapasów i według sektorów instytucjonalnych.

- **Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości**, tj.: wartość kamieni i metali szlachetnych, antyków i dzieł sztuki, biżuterii z kamieni i metali szlachetnych, pozycji kolekcjonerskich, które są nabywane jako lokata kapitału.

2.6.2. Transfery kapitałowe

Są to **transfery kapitałowe pieniężne** (w postaci kwot pieniężnych uzyskanych przez jednostkę dokonującą transferu poprzez rozdysponowanie innych aktywów, z wyjątkiem rzeczowych środków obrotowych, lub w postaci kwot pieniężnych na nabycie określonych aktywów, z wyjątkiem rzeczowych środków obrotowych, przez otrzymującego transfer) zgodnie z celem wskazanym przez dokonującego transfer oraz **transfery kapitałowe w naturze** (w postaci przekazania prawa własności aktywów innych niż rzeczowe środki obrotowe i gotówka lub w postaci umorzenia zobowiązania otrzymującego transfer wobec dokonującego transfer).

Transfery kapitałowe obejmują:
- podatki od kapitału,
- dotacje na inwestycje,
- pozostałe transfery kapitałowe.

Transfery kapitałowe mogą mieć różne formy, np.:
- podatków od spadku i darowizn za życia,
- podatków od wzrostu wartości gruntów rolnych z tytułu zmiany charakteru ich wykorzystania (np. pod budynki mieszkalne),
- wpłat dokonanych przez instytucje rządowe i samorządowe lub przez zagranicę na pokrycie strat związanych m.in. z klęskami żywiołowymi,
- odszkodowań za zniszczenie mienia lub obrażenia ciała nie objętych polisami ubezpieczeniowymi,

– transferów z instytucji rządowych i samorządowych do jednostek publicznych na pokrycie części lub wszystkich kosztów nakładów inwestycyjnych lub wysokich deficytów powstałych w ciągu dwóch lub więcej lat,
– umorzeń długu.

Transfer kapitału w prezentowanych rachunkach obejmuje dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw, odszkodowania wypłacone w przypadkach klęsk żywiołowych, umorzenia zobowiązań w stosunku do zagranicy oraz podatki od spadków i darowizn. Od 2004 r. obejmuje również wartość wykorzystanych przez ostatecznego beneficjenta funduszy z Unii Europejskiej zakwalifikowanych jako transfery kapitałowe.

W pozycji tej dokonano również rozliczenia składek na ubezpieczenia społeczne, które prawdopodobnie nigdy nie zostaną zebrane. Transfery te skierowane są z sektora instytucji rządowych i samorządowych do pozostałych sektorów instytucjonalnych gospodarki narodowej.

Sumą bilansującą rachunek kapitałowy są **wierzytelności netto/zadłużenie netto**, które stanowią sumę wierzytelności netto lub zadłużenia netto sektorów instytucjonalnych. Reprezentują przychody netto, które gospodarka ogółem udostępnia zagranicy (jeśli są dodatnie) lub otrzymuje od zagranicy (jeśli są ujemne).

III. Methodological notes

1. European System of National and Regional Accounts (ESA2010) and Polish national accounts

Data presented in the publication were compiled according to the European System of National and Regional Accounts in European Union (ESA 2010), introduced by the Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013.

The national accounts system is an internationally framework compatible with consistent, logical and integrated macroeconomic accounts, balances and tables developed according to the actual standards and statistical rules.

ESA 2010 is a system based on international concepts, definitions, classifications and accounting policies. It is created by a set of related accounts made in a specific order. Each of them shows a different type of economic affairs, made by subject from different institutional sectors and conducting economic affairs in successive periods of time.

In the system of national account are:
- current accounts,
- accumulation accounts,
- balance sheets (state accounts).

The **current accounts** contain:
- production account,
- generation of income account,
- primary distribution of income account,
- use of disposable income account,
- use of adjusted disposable income account.

Accumlation accounts contain transactions and other changes affecting the differences between the values in the opening balance and the closing balance.

Accumulation accounts contain:
- capital account, which presents how saving are financed by investments related to various types of non-financial assets,
- financial account, which presents the acquisition and disposal of financial assets and liabilities,
- changes in the volume of assets account, which include all other changes that took place in the opening and closing balance sheet and were not recognized as transactions in the above mentioned accounts,
- revaluation account, which includes property gains / losses related to the level and structure of prices.

Balance sheet includes:
- opening balance sheet,
- changes in balance sheet,
- closing balance sheet.

In the national accounts system, the national economy is described by the activities of national institutional units. The total economy is described by domestic units and foreign units.

National unit is an institutional unit involved (or intending to be involved) in economic affairs or transactions with a significant economic scale for a minimum of one year in the economic territory of the country.

The presented national accounts include the results of activity of national units (residents) and **foreign entities** (non-residents) but only in the scope of transactions with resident institutional units.

Economic transactions in the accounts, developed in a determined way, make doing observations, analyzing and evaluating of the national economy, with a view to providing the recipients with a systematic and complete picture of the national economy.

National accounts are compiled in the high level of aggregation, i.e. for the entire national economy and at lower aggregation levels, i.e. by institutional sectors and by kind of activity. Transactions by kind of activity are compiled for the production account and for the generation of income account, however the transactions by institutional sectors are compiled for the whole sequence of national accounts.

For developing transactions in national accounts was used information filled in REGON register and budget classifications applicable in individual years, NACE Rev. 2 and balance of payments based on the transactions.

In the ESA 2010 national accounts system, in the disaggregation of the national economy into institutional sectors, the classification unit is the institutional unit, i.e. the entity conducting production activity, having decision autonomy within its scope of operations and running a full set of accounts.

Institutional unit is:
- a national economy entity which produced goods and non-financial market services and keeps acco unting books,
- a national economy entity which working in financial intermediation, ancillary financial activity and insurance activity,
- a national economy entity working under the rules set out in budgetary law and an entity whose financial system has been defined by separate laws, the main source of being subsidies from the state budget,
- non-profit institution (social organizations, political parties, trade union organizations, associations and foundations, units of religious organizations),
- an individual.

In the national accounts, national economy by the type of activity the enterprise is the classification entity, i.e. entity as described above. In practice most production entities lead different activities. The sum of the activities of individual entities creates the socio-economic activity of the national economy. The presented accounts are compiled according to the **prevailing type of activity.**

Entities whose function is to produce products and services on the market are called **market units.** Their behavior depends on the market – they sell and buy goods at prices shaped by demand and supply. A characteristic feature of these entities is the employment of hired force, the separation of the organizational unit from the physical person of the owner and the keeping of accounting books.

Non-market units (non-profit) are producers providing to other entities all or most of their production for free of charge or at economically unjustified prices. Economically justified prices are prices that have a significant impact on the quantity of goods that producers are ready to deliver, and on the amount of goods that buyers want to buy.

Economic entities named as non-profit entities are established for manufacturing goods and services, but their statutes do not allow the transfer of income, profits or other elements of surplus production to the entities that created them, or which control or finance them. If non-market units sell their production by prices which are economically justified (significant), they should be treated as market units and included either in the sector of non-financial corporations or in the sector of financial corporations, depending on the type of their activity.

Non-market units can be financed and controlled also by enterprises. Examples are chambers of commerce, institutions involved in the promotion of goods and services, research centers, etc. Such units have been included in the sector of non-financial enterprises or in the sector of financial corporations.

Other non-profit institutions serving households by providing them products or services. The source of their financing are mainly membership fees or household donations. These units may also receive subsidies from the general government sector, transfers from the non-financial corporations sector and financial corporations as well as donations both from the country and from the rest of the world. The economic

entities, which mentioned, were defined as non-profit institutions serving households conducting non--market activities.

Groups of national institutional units characterized by a common function performed in the production process, the economic objective and type of kind of activity are defined as institutional sectors.

The system of national accounts identified five national **institutional sectors** set up by characteristic institutional units:

- non-financial corporations sector, which includes the business entities produce goods and non-financial market services and keeping accounting books,
- the financial corporations sector, which includes economic entities making the financial intermediation, auxiliary financial activities and insurance activities,
- the general government sector, which includes non-market producer units, whose production is intended for individual and collective find consumption expenditure, financed from obligatory payments made by units belonging to other sectors, as well as units whose main activity is the redistribution of income and national wealth and units controlled by the sector which, in accordance with the ESA 2010 methodology, comply the criteria for being included in the sector,
- the household sector, which includes own-account workers in private farms in agriculture as well as natural persons working outside private farms in agriculture, employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books, as well as natural persons obtaining income from hired work and non--earned sources,
- the non-profit institutions serving households, which includes social organizations, political parties, trade union organizations, associations, foundations and religious organizations.

Besides of the national institutional sectors, the national accounts system creates the rest of the world sector, which includes business entities owned by foreign units.

Detailed rules for classifying institutional units to institutional sectors are presented in Annex 1.

In the presented accounts, the groups of entities with the predominant kind of activity are presented in the following sections of NACE Rev. 2:

A. Agriculture, forestry and fishing
B. Mining and quarrying
C. Manufacturing
D. Electricity, gas, steam and air conditioning supply
E. Water supply; sewerage, waste management and remediation activities
F. Construction
G. Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
H. Transportation and storage
I. Accommodation and food service activities
J. Information and communication
K. Financial and insurance activities
L. Real estate activities
M. Professional, scientific and technical activities
N. Administrative and support service activities
O. Public administration and defence; compulsory social security
P. Education
Q. Human health and social work activities
R. Arts, entertainment and recreation
S. Other service activities
T. Activities of households as employers; undifferentiated goods- and services-producing activities of households for own use
U. Activities of extraterritorial organizations and bodies.

For practical purposes, in the tables the section names have been shortened in relation to the current classification.

2. Accounts and transactions in national accounts by institutional sectors

2.1. Transactions in the production account

The production account includes transactions related to the production of gross domestic product in the national economy (gross value added in institutional sectors).

2.1.1. Output

Output – total products (goods and services) produced during the accounting period, equal to the sum of the products of all national institutional sectors or the sum of the products of all activities.

Activities, that are included in the output, are:
- individual and collective production of products and services that are delivered (or to be delivered) to entities other than their producers, including the production of products and services used in the production process of specific products,
- production on own use of all products that remain with producers and constitute products for final consumption expenditure and gross capital formation, if only their value is significant,
- production for own use of services provided by owners of flats (so-called imputed rents) and services provided by paid domestic help.

According to the European System of National and Regional Accounts (ESA 2010), the group of establishments and individuals that avoid statistical observation and control of the authorities (including hidden economy and illegal activity) should be included in the production in national accounts.

The scope and methodology used to estimate the hidden economy and illegal activity are presented in Annex 3.

The production is understood as an activity carried out under the control and responsibility of an economic unit that uses the work contribution, capital and purchased materials, resources and services to produce new products. Natural growth processes are not treated as production. In theory, the production also includes services produced within households. Services generated by households for their own use, such as laundry, cleaning and cooking are also excluded from the national accounts.

In **the non-financial corporations sector,** output is composed of production which has been sold er otherwise reached the market, or is intended for sale.

The total output is the sum of the following items:
- general vvalue of products and non-financial services sold,
- margin realized on the sale of goods purchased for resale,
- the general value of products or services provided as part a barter of products,
- general value of products or services in the form of settlements in kind,
- changes in inventories of finished goods and work in progress,
- the value of goods or services intended to increase the value of own fixed assets.

The output of small and medium units included in the sub-sector national private corporations (excluding cooperatives) is increased by resources from the hidden economy, i.e. the undervaluation of economic entities registered.

Output of **the financial corporations sector** is estimated as follows:
- for banks total revenues from commissions and fees from operating activities, margins on trading financial assets (from 2020) and financial intermediation services indirectly measured (FISIM),
- cooperative savings and credit unions – revenues from commissions,
- for the central bank – sum of costs incurred by the Narodowy Bank Polski,
- for insurance companies – balance of insurance premiums collected and claims paid, increased by premium supplements and decreased by changes in technical provisions; this output is divided into life and non-life insurance, as well as direct activity and reinsurance,

– for brokerage houses – revenues from brokerage activities and revenues from financial instruments held for trading and revenues from financial instruments available for sale and other operating activities,
– for financial intermediaries and financial auxiliaries – revenues from services related to, inter alia, granting such loans outside the bank system, from leasing and factoring activities, running currency exchange offices, pawnshop activities financial and insurance consulting,
– for investment funds' management companies – revenues from operations related to the management of investment funds,
– for pension societies – revenues from activities related to the management of open and voluntary pension funds,
– for employees pension funds management companies – revenues resulting from the management of employee pension funds,
– for pension funds – sum of costs incurred by pension funds,
– for holding companies and head offices – sum of costs incurred by entities.

FISIM is calculated and allocated based on a reference rate defined as a "clean" interest rate that does not include a risk premium. Calculations are based exclusively on loans granted and deposits accepted by financial intermediaries (the central bank is not included in the FISIM estimates).

Apart from banks, institutional units conducting financial leasing activities and cooperative savings and credit unions are incorporated into FISIM producers.

The total output in **the general government** is calculated as a sum of operating costs, i.e.:
– intermediate consumption,
– compensation of employees (wages and salaries as well as employers' social contributions),
– other taxes on production,
– consumption of fixed capital.

The non-market output is calculated as the difference between the total output and market output, output for own final use and payments for non-market output.

In **the households sector** output is equal to:
– revenues from the sale of products and services manufactured by natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and keeping simplified accounting books, as well as taking into account production designated for own investments and changes in inventories of finished goods and work in progress,
– the value of production of private farms in agriculture (including the value of products designed for own consumption), increased by subsidies from EU funds as intervention subsidies from Agricultural Market Agency[9] and European Agricultural Guarantee Fund and subsidies from country budget as a part of Rural Development Program,
– the value of trade margin on the sale of foodstuff articles at marketplaces,
– the value of the sale of timber originating from forests owned by natural persons and forest undergrowth,
– the value of revenues from renting and leasing,
– the value of tips for services rendered,
– the value of services rendered by persons employed to perform housework in households,
– the value of imputed rents referring to the dwellings occupied by householders (owners and others) estimated by the user cost method. According to this method the value of dwelling services constitutes appropriate costs borne on maintenance and repairs, including consumption of fixed capital and revenue of user of dwellings,
– the estimates of hidden economy and illegal activities,
– the value of services connected with the private use of company cars.

[9] On the basis of the Act of 10 February 2017 on the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. 2017 poz. 623) and the Act of 10 February 2017 Introductory Provisions of the Act on the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624), the Agriculture Market Agency was merged with the Agricultural Property Agency on 1 September 2017 and transformed into the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. The only EU paying agency in Poland from now on is the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

Gross output of the non-profit institutions serving household is calculated as a sum of the estimated current costs for non-market producers, i.e.:
- intermediate consumption,
- compensation of employees,
- other taxes on production less other subsidies on products,
- consumption of fixed capital.

2.1.2. Intermediate consumption

Intermediate consumption consumption includes the value of net materials used (after deducting the value of utility waste), raw materials (including packaging), fuels, energy, technical gases, external services (external processing, transport services, rental of equipment, telecommunications and computing services, commissions paid for services banking), financial intermediation services indirectly measured (FISIM), business travel costs (without diets), other costs (for example: costs of advertising, representation, lease and rental), business tickets costs, lump sum costs for using own vehicles for business purposes, fees exchange and fees for participation in the National Depository of Securities. Intermediate consumption includes goods and services that are transformed or used in the production process.

The balancing value of the production account is **gross value added**, and after taking into account taxes on products less subsidies on products – **gross domestic product.**

Gross domestic product (GDP) – represents the final result of activity of all entities of the national economy. GDP is the sum of gross value added of all national institutional sectors or all sections of the national economy increased by various components depending on the prices at which the gross value added is calculated. GDP is defined and measured in the following three ways:

a) production approach: GDP is the sum of gross value added of the various institutional sectors or the various industries plus taxes and less subsidies on products;

b) expenditure approach: GDP is the sum of final uses of goods and services by resident institutional units (final consumption and gross capital formation), plus exports and minus imports of goods and services;

c) income approach: GDP is the sum of uses in the total economy generation of income account i.e. compensation of employees, taxes on production and imports less subsidies, gross operating surplus and mixed income of the total economy.

2.2. Generation of the value of GDP at producer's and basic prices

Gross value added is the difference between output and intermediate consumption.

Gross domestic product is calculated at market prices regardless of the adopted value added valuation principle.

Gross domestic product illustrates the final result of the operation of all the national economy entities. GDP is the sum of the gross value added of all national institutional sectors or all sections of the national economy, increased by different components, depending on the prices at which the gross value added is calculated.

At producer's prices conditions: the total gross value added of the national economy is increased by customs duties and other import charges as well as goods and services tax – VAT (on domestic products and on imports).

At basic prices conditions: gross value added of the total gross national economy is increased by taxes on products, i.e. taxes paid per unit of any product or service: goods and services tax – VAT (on domestic products and on imports), taxes and duties from import (including excise duty), excise duty on domestic products and taxes on certain types of services (e.g. from numerical games and lotteries, lump sum tax on goods and services on occasional passenger transport) and reduced by subsidies on products; in the category of subsidies to products.

The producer price is defined as the amount of money received by the producer (including the trading unit) from the buyer per unit of product (product or service), less the due tax on goods and services – VAT in the case of the taxpayer and any discounts and rebates.

The basic price is is defined as the amount of money received by the producer (including the trade unit) from the buyer per unit of product (product or service), less taxes on the product and any discounts and rebates, plus subsidies on product.

2.3. Transactions of the generation of income account

The generation of income account includes transactions directly related to the production process and the process of generating income.

2.3.1. Compensations of employees

The Compensations of employees consist of: wages and salaries and employers' social contributions.

The **wages and salaries** consist of:
- wages and salaries in cash,
- wages and salaries in kind,
- bonuses and prizes,
- bonuses (for example for work in harmful conditions, for seniority, for performing special or managerial functions, etc.),
- payments for overtime work,
- holiday pay,
- remuneration paid for the time of downtime,
- commissions and tips,
- retirement benefits, jubilee bonuses, severance pay paid on group dismissals,
- income from undeclared work,
- since 1999, the value of employers' social contributions and health insurance contributions paid by employees.

Employers' social contributions include the actual contributions being the value of constituting the value of employers' actual social contributions, increased by contributions to the Employee Benefits Fund and imputed social contributions, which are mainly related to the imputation in national accounts of contributions for uniformed services employees.

2.3.2. Taxes on production less subsidies and import

Taxes less subsides on production and import include:

- **taxes less subsidies on products**

This transaction is presented only at the level of the total national economy, which consists of:
- value added taxes – VAT (from domestic and foreign products),
- taxes and duties on imports (including excise duty),
- other taxes on products (excise duty on domestic products and taxes on certain types of services (e.g. from games of chance and mutual wagering and until 2010 a flat-rate tax on goods and services on occasional passenger transport by buses registered abroad),
- fuel fee,
- temporarty payment,
- stamp duty, taxes on civil-law transactions, transportation levy,
- subsidies on products (it concerns sugar payment, separate payments for soft fruit, fruit and vegetables, etc., special support in the milk market).

- **other taxes on production less other subsidies on production**

This transaction occurs in the institutional sectors. It consist of:
- other taxes on production (including tax on means of transport and industry used for business purposes, payment of workplaces for PFRON, fees for licenses for the sale of alcohol, fees for the Fund for Environmental Protection and Water Management, radio-television license, bank tax, mandatory payment of financial institutions to the Bank Guarantee Fund),
- other subsidies on production (this applies to i.e. payments under the Single Area Payment as part of funds from the European Union).

The balancing item of the generation of income account is the **operating surplus, gross/mixed income, gross.** In the case of enterprises without legal personality in the household sector, the balancing item of the generation of income account contains a hidden element corresponding to the for work by the owner or members of his family. Income from self-employment the work is in the form of wages and salaries and features of profit from work performed as an employer. This income, which is not in the strict sense a salary, or only a profit, is referred to as "mixed income".

The operating surplus is the gross value added generated by domestic market and non-market units less wages and salaries and other taxes on production and increased by the other subsidies to the producers.

2.4. Transactions of the primary and secondary distribution of income account

2.4.1. Primary distribution of income transactions

Transactions forming the primary distribution of income account, except property income, were discussed in section 2.3.

The **property income** consists of:
- interest received and paid,
- distributed income of nonfinancial and financial corporations, i.a:
  - dividends, i.e. withdrawals from profit, dividends from the initial fund paid by public corporations to the state budget, income of owners of private corporations, dividends of shareholders; NBP payments to the state budget. These dividends are subject to the so-called the super-dividend test. For this purpose, comparison of the corporations' income with the dividend paid to the general government sector is made. If the amount of dividend paid is equal or less than the entrepreneur's income, it is registered as property income without impact on the general government sector. By contrast, any amount that exceeds the entrepreneur's income is recorded as a withdrawal of capital and does not affect the general government. A similar test is also carried out for the payment of profit from the NBP,
  - withdrawals from income of quasi-corporations, the amounts that units withdraw for use for their own purposes from the profits earned by the corporations,
- reinvested earnings on foreign direct investment,
- other investment income, i.e. investment income attributable to insurance policy holders (here also included profits from investing OFE contributions), investment income payable on pension entitlements, investment income attributable to collective investment fund shareholders,
- rents, including revenues from the sale of frequencies.

The balancing item of the primary distribution of income of all institutional sectors equals **gross national income**.

2.4.2. Secondary distribution of income transactions

The components of the secondary distribution of income account are current taxes on income, wealth, net social benefits other than social transfers in kind and other current transfers.

Current **taxes on income, wealth** consist of:
- taxes on income,
- agricultural tax and forest tax,

– income from the spa fee collected from the spa commune,
– fee for having dogs,
– tax on real estate and means of transport not related to the business activity,
– stamp duty, passport, communication, local fees, etc.

Net social contributions are the actual or imputed contributions made by households to social insurance schemes to make provision for social benefits to be paid.

Net social contributions include:
– employers' actual social contributions,
– employers' imputed social contributions,
– households' actual, social contributions,
– households' social contributions supplements,
– social insurance scheme service charges.

The contributions (mandatory and voluntary) mentioned above include contributions to the pension and disability fund, sickness and accident insurance, the Labor Fund and health insurance contributions. These contributions, with the exception of the part constituting deduction for Open Pension Funds (OPF), Occupational Pensions (OP), Employee Capital Plans and Individual Retirement Account (IRA), are income of the general government sector.

Statutory contributions to OPF and voluntary contributions to OP, Employee Capital Plans and IRA are recorded as income of the financial corporations sector.

Social benefits other than social transfers in kind include social security benefits in cash and other social insurance benefits.

The **social security benefits in** cash consist of:
– pension contributions and pension receipts paid out from the Social Insurance Fund,
– pension contributions and pension receipts paid out from The Agricultural Social Insurance Fund,
– social benefits, rehabilitation benefits,
– one-off post-accident damages for social insurance.

The **other social insurance benefits** consist of:
– family benefits from May 1, 2004, which include family allowance and supplements to the family allowance,
– child-raising benefit "Family 500+" since 1 April 2016,
– attendance benefit and attendance allowance (up to 30 IV 2004 – family, child-raising and attendance allowance),
– benefits from the Labor Fund (unemployment benefits, training allowances, scholarships for graduates undergoing training or internship with an employer, and until 31 VII 2004 – pre-retirement allowances and benefits, which from 1 VIII 2004 are financed from the state budget),
– scholarships for pupils, students and graduates of higher education institutions (without employee and funded scholarships paid from the means of workplace),
– awards for students and graduates of higher education institutions,
– since October 1, 2008 – benefits from the Alimony Fund (until October 30, 2008 – alimony advance, until April 30, 2004 – payments from the Alimony Fund),
– social pensions,
– one-off childbirth grants paid from February 9, 2006,
– other social benefits implemented on the basis of the Social Assistance Act.

The **other current transfers** include:
– net non-life insurance premiums (except for the social security system),
– paid non-life insurance claims (except for the social security system),
– current international cooperation covering from 2004 the value of funds from the European Union used by the final beneficiary qualified as current transfers,
– donations and donations and membership fees paid to non-profit institutions serving households (NPISH),

– current transfers (in cash and in kind) between resident and non-resident households,
– Vat MOSS since 2015,
– UK correction from 2005,
– administrative fees i.e. fine and penalties imposed on institutional units,
– other transfers not included elsewhere.

Within **the VAT- and GNI- based EU own resources** are recorded as the VAT-based third EU own resource and the EU membership contribution calculated on the basis of gross national income (so-called GNI- based fourth part of EU own resources.

Gross disposable income is the balancing item of the secondary distribution of income account.

2.5. Use of disposable income account transaction

2.5.1. Final consumption expenditure

Final consumption expenditure is the value of products (goods and services) used to meet peopleneeds.

The item includes:

a) **Private consumption expenditure** of which:
- households' final consumption expenditure (consumer demand) constituting expenditures incurred by households on:
  – purchases of goods and services valued at prices paid by consumers (including expenditure on the purchases of products in hidden economy),
  – value of VAT fraud,
  – own-account consumption of agricultural products produced by people for themselves – valued at procurement prices of unprocessed products,

moreover, it includes:
  – the value of imputed rents occupied by households (owners and others), estimated by the user cost method,
  – the value of actual rents for the dwellings in rental buildings (public building societies and dwellings rented for profit); valuation of these services concerns among other costs of maintenance and repair including the depreciation and appropriate profit on rental,
  – social insurance scheme services charges,
  – the value of benefits from the private use of company cars,
  – the value of used cars imported from the EU,
  – expenditure on goods and services related to illegal activities.

Households' final consumption expenditure does not include the following items: expenditures on land, houses and flats, costs of business trips, expenditures on charity purposes, customs duties, court fees, charges for visas, contributions to political and social organisation, fines, penalties, inheritance and donation taxes etc.

- Final cconsumption expenditure of non-profit institutions serving households is at the level of gross output lessened by payments made by population and increased by social transfer in kind. According to the methodology of ESA 2010 the value of non-market services and goods produced by NPISHs sector is supplied free of charge to the households as a social transfer in kind.

In the value of households' final consumption expenditure, in practice, a category of actual individual consumption, is often calculated. It consists of households' final consumption expenditures and individual final consumption expenditures (in the form of social transfers in kind) in sectors: general government sector and non-profit institutions serving households sector.

b) **Final consumption expenditure in the general government sector** is equal to the total output less market output and payments made by households for non-market output plus social transfers in kind provided to individual households via market producers.

Final consumption expenditure in the general government sector consists of:
- individual consumption expenditure, the value of goods and services provided to households without fees. It includes following services: education, culture and protection of national heritage, health care and social protection, physical culture, sport, tourism.
- collective consumption expenditure i.e. consumption of goods and services, which do not have specific individual recipients. This category includes mainly costs incurred for public administration, justice system, national defence, public safety, research and development, etc.

2.5.2. The adjustment for the change in pension entitlements

The adjustment for change in pension entitlements refers to changes in insurance reserves to which households have specified claims. Such corrective position is necessary in order to reconcile household savings with changes in net equity of these households in the reserves of pension funds registered in financial accounts. Adjustment is recorded according to the flows which compose it.

In the presented accounts, the adjustment equals to the full value of social security contributions, in relation to pension payments, paid into the social insurance capital schemes reduced by the full value of pensions paid in the form of benefits and the value of payments for insurance services plus the full value of supplements paid from property income attributed to insurance policy holders.

Saving is the balancing item of use of income account. Savings is the part of disposable income that is not spent on consumption. They are used for the acquisition of assets or for paying off liabilities.

2.6. Capital account transactions

2.6.1. Gross capital formation includes:

- **Gross fixed capital formation (investment demand)**, i.e. investments that increase the value of fixed assets without investments being the first equipment investment and interest on loans and investment loans for the period of the investment.

The capital account also includes:
- investments incurred on weapon systems (e.g. tanks, armoured vehicles, warships, submarines) and small tools that are used in the production process for more than one year regardless of their price,
- expenditure on intellectual property products for use over a period of more than one year, which include in particular expenditure on research and development and expenditure on computer software (purchased and manufactured for own needs).

- **Changes in inventories** includes the value of:
  - inventories, materials and raw materials, semi-finished foreign products, fuels (if they are not part of the equipment), some of the machines and equipment (unless they constitute the value of a fixed asset), office supplies and prints,
  - finished products, i.e. finished products and services of own production, scientific and research works, design and geodetic-cartographic works, finished works, livestock, as well as crop and animal production,
  - work in progress, including works and services in progress, and semi-finished products of own production,
  - commercial goods from foreign production purchased by a given economic unit for the purpose of resale in the unprocessed state,
  - state reserves.

Changes in inventories of current assets are calculated as the difference between the value at the end and the beginning of the reporting period in average annual prices. Estimates of the increase in inventories of current assets are carried out according to types of inventories and by institutional sectors.

- **Acquisitions less disposals of non-produced assets**, i.e. value of precious stones and metals, antiques and works of art, jewelry from gemstones and precious metals, collector items, which are acquired as a capital investment.

2.6.2. Capital transfers

These are **capital transfers in cash** (in the form of monetary amounts obtained by the transfer unit by disposing of other assets, excluding inventories, or in the form of cash amounts for the acquisition of certain assets, except inventories, by the transfer recipient) in accordance with the purpose indicated by the transferor and **capital transfers in kind** (in the form of transfer of ownership of assets other than inventories and cash or in the form of redemption of the obligation of the recipient of the transfer to the transferor).

Capital transfers include:
- capital taxes,
- investment grants,
- other capital transfer.

Capital transfers have various forms, e.g.:
- inheritance and on gifts taxes between persons levied,
- taxes on the increase in the value of agricultural land due to a change in the nature of their use (e.g. for residential buildings),
- payments made by general government or rest of the world to cover losses related to, among others with natural disasters,
- compensation for damage to property or personal injury not covered by insurance policies,
- transfers from general government to public units to cover part or all the costs of investment outlays or high deficits arising within two or more years,
- debt cancellation.

Capital transfers in the presented accounts includes investment grants for enterprises, compensation paid in cases of natural disasters, cancellation of liabilities in relation to the rest of the world, as well as inheritance and on gifts taxes. Since 2004, it also includes the value of funds from the European Union used by the final beneficiary, classified as capital transfers.

This item also includes the settlement of social security contributions, which will be probably never collected. These transfers are directed from the general government sector to other institutional sectors of the national economy.

The balancing total of the capital account is **net lending/net borrowing** which are the sum of net lending or net borrowing by institutional sectors. They represent net revenue that the total economy makes available to or receives from abroad (if positive) or from abroad (if negative).

IV. Źródła danych i ich wykorzystanie

Głównymi źródłami danych, wykorzystywanymi do sporządzania rachunków narodowych są sprawozdania GUS oraz źródła administracyjne dotyczące:
- działalności gospodarczej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- działalności instytucji finansowych i ubezpieczeniowych,
- działalności budżetu państwa, budżetów jednostek samorządów terytorialnych, państwowych funduszy celowych, agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz samorządowych zakładów budżetowych,
- działalności szkół wyższych,
- działalności instytucji kultury,
- działalności inwestycyjnej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- działalności rolniczej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- obrotów z zagranicą.

Dane dla **sektora przedsiębiorstw niefinansowych** pochodzą głównie z rocznych ankiet przedsiębiorstw o symbolach SP i SP-3 oraz z kwartalnych sprawozdań finansowych przedsiębiorstw o przychodach, kosztach i wyniku finansowym na formularzach o symbolu F-01/I-01, a także sprawozdania SOF-1 i SOF-4 w zakresie instytucji niekomercyjnych zaliczanych do sektora przedsiębiorstw niefinansowych.

W szacunkach produkcji globalnej wykorzystano informacje o:
- przychodzie ze sprzedaży wyrobów i usług,
- marży handlowej,
- wartości wyrobów i usług przekazanych na własne cele finalne jednostki,
- zmianie stanów zapasów wyrobów gotowych,
- zmianie stanów zapasów produkcji niezakończonej.

W szacunkach wielkości ekonomicznych tworzących koszty przedsiębiorstw wykorzystano informacje o kosztach działalności ogółem, w tym:
- amortyzacji,
- zużyciu materiałów,
- zużyciu energii,
- usługach obcych,
- wynagrodzeniach brutto,
- ubezpieczeniach społecznych,
- podatkach i opłatach,
- odpisach na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych,
- podróżach służbowych,
- pozostałych kosztach, w tym ubezpieczeniach majątkowych.

Elementy kosztów ujęto w następujące transakcje:
- zużycie pośrednie, sumując zużycie materiałów, energii, usługi obce, podróże służbowe, pozostałe zużycie pośrednie, saldo składek i odszkodowań z tytułu ubezpieczeń majątkowych,
- wynagrodzenia brutto,
- składki na ubezpieczenia społeczne (powiększone o składki na Fundusz Pracy),
- pozostałe podatki od producentów,
- ubezpieczenia majątkowe netto.

Ponadto ze sprawozdań przedsiębiorstw wykorzystano informacje o: podatkach, dotacjach przedmiotowych i innych zwiększeniach, odsetkach od kredytów i pożyczek otrzymanych i zapłaconych, wypłatach z zysku, zmianach stanu zapasów, nagrodach i premiach wypłacanych z zysku.

Dane dla sektora **instytucji finansowych** pochodzą głównie ze źródeł administracyjnych w zakresie podmiotów objętych nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego: instytucji ubezpieczeniowych, w tym krajowych oddziałów zakładów ubezpieczeń działających za granicą, powszechnych i pracowniczych towarzystw emerytalnych, funduszy emerytalnych (otwartych/pracowniczych/dobrowolnych), domów maklerskich, funduszy inwestycyjnych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych).

Dane o działalności podmiotów finansowych z sekcji K wg PKD 2007 zbierane są w oparciu o sprawozdania statystyczne: sprawozdanie SP – dla jednostek dużych i średnich oraz sprawozdanie SP-3 dla jednostek małych (m.in. kantorów, lombardów); sprawozdanie TFI w zakresie wyników finansowych towarzystw funduszy inwestycyjnych; sprawozdanie SFU-OZ od zagranicznych oddziałów zakładów ubezpieczeń działających w Polsce na podstawie prawa do zakładania przedsiębiorstw; sprawozdanie SOF-1 i SOF-4 w zakresie instytucji niekomercyjnych zaliczanych do sektora finansowego.

Dane dla holdingów finansowych oraz centrali, które są zaklasyfikowane do sektora instytucji finansowych, pochodzą ze sprawozdań finansowych publikowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Dane dla banków pochodzą z informatycznego systemu NBP. Banki przekazują do NBP dane w zakresie określonym w załącznikach do Uchwały nr 71/2016 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego (Dz. Urz. NBP 2017, Nr 1, poz. 1, z późn. zm.). Z NBP pochodzą również dane dotyczące usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM), tj. różnicy pomiędzy faktycznymi odsetkami do zapłacenia lub do otrzymania, a tzw. stopą odniesienia, i ich alokacji na sektory instytucjonalne.

Źródłem danych do obliczenia FISIM dla firm leasingowych jest sprawozdanie FDF w zakresie działalności przedsiębiorstw finansowych – część P-LS dotycząca działalności leasingowej.

Transakcje dla jednostek sektora instytucji finansowych są zestawiane w szczególności na podstawie rachunków zysków i strat. Przykładowo, informacje z zakresu przychodów i kosztów dotyczących banków posłużyły do obliczenia:
- produkcji globalnej, będącej różnicą między rzeczywistą składką zarobioną a odszkodowaniami i świadczeniami, powiększonymi o uzupełnienia składek oraz z uwzględnieniem zmiany pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- transakcji wchodzących w skład kosztów instytucji ubezpieczeniowych, a więc: zużycia pośredniego, wynagrodzeń brutto, ubezpieczeń społecznych i innych kosztów pracowniczych oraz podatków związanych z produkcją.

Informacje o przychodach i kosztach dotyczących instytucji ubezpieczeniowych posłużyły do obliczenia:
- produkcji globalnej, będącej sumą przychodów z prowizji z działalności operacyjnych banków i usług bankowych mierzonych pośrednio (FISIM), tj. różnicy pomiędzy faktycznymi odsetkami do zapłacenia lub do otrzymania, a tzw. stopą odniesienia,
- transakcji wchodzących w skład kosztów banków, a więc: zużycia pośredniego, wynagrodzeń brutto, ubezpieczeń społecznych i innych kosztów pracowniczych, różnych podatków związanych z produkcją.

Dane dla jednostek zaklasyfikowanych do **sektora instytucji rządowych i samorządowych** pochodzą głównie ze sprawozdań Ministerstwa Finansów o symbolu Rb obejmujących dochody i wydatki tych jednostek. Objęte nimi są wszystkie formy organizacyjno-prawne jednostek działających w budżecie państwa i w budżetach jednostek samorządu terytorialnego.

W budżecie stosowany jest określony system grupowania dochodów i wydatków budżetowych. Dochody i wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego klasyfikowane są według działów, rozdziałów i paragrafów. Paragraf odpowiada źródłom dochodów i rodzajom wydatków budżetowych. Rozdział odpowiada jednostkom organizacyjnym lub rodzajom działalności grupującym dochody i wydatki w układzie podstawowym (paragrafowym). Dział obejmuje kilka lub kilkanaście rozdziałów. Dochody i wydatki budżetu państwa klasyfikowane są dodatkowo według części. Ujmuje się w nich dochody i wydatki poszczególnych organów władzy państwowej, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej, a także organów wymiaru sprawiedliwości oraz innych jednostek wyodrębnionych w budżecie.

Dane o gospodarce finansowej publicznych szkół wyższych oraz instytucji kultury pozyskiwane są ze sprawozdań statystycznych o symbolu odpowiednio F-01/s i F-02/dk.

Informacje o samodzielnych publicznych zakładach opieki zdrowotnej oraz instytutów badawczych prowadzących działalność leczniczą pochodzą ze sprawozdań MZ-03 z Ministerstwa Zdrowia, a także z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Obrony Narodowej.

Sprawozdania Krajowego Funduszu Drogowego oraz pozostałych funduszy zarządzanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego wchodzących w skład sektora instytucji rządowych i samorządowych otrzymywane są z BGK.

Dane dotyczące gospodarki finansowej agencji rządowych, Polskiej Akademii Nauk, Narodowego Funduszu Zdrowia, KRUS i ZUS oraz innych podmiotów zaliczanych do sektora instytucji rządowych i samorządowych pozyskiwane są bezpośrednio ze sprawozdań finansowych tych jednostek lub ze Sprawozdania z wykonania budżetu państwa.

Dane dla przedsiębiorstw publicznych oraz szpitali publicznych działających w formie spółek kapitałowych pochodzą ze sprawozdań SP lub F01/I-01.

Dla pozostałych jednostek nie ujętych w sprawozdawczości budżetowej bądź statystycznej wykorzystywane są dane pochodzące z rachunku zysków i strat.

Jednostki wchodzące w skład sektora instytucji rządowych i samorządowych świadczą usługi rynkowe oraz usługi nierynkowe, których wartość liczona jest na poziomie kosztów bieżącej działalności poniesionych w danym roku. Elementy kosztów pogrupowano w następujące transakcje: zużycie pośrednie, wynagrodzenia brutto, składki na ubezpieczenie społeczne, inne koszty związane z zatrudnieniem oraz amortyzacja środków trwałych.

Rozmiary spożycia indywidualnego i ogólnospołecznego w tym sektorze oszacowano na poziomie wartości usług nierynkowych, tj. usług oświaty, kultury, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwa, obrony narodowej itp. powiększonych o wartość transferów socjalnych w naturze przekazywanych ludności za pośrednictwem producentów rynkowych.

Informacje dla sektora gospodarstw domowych pochodzą głównie ze sprawozdań statystycznych o symbolach SP-3, R i H.

Kategorie ekonomiczne dla grupy gospodarstw domowych prowadzących działalność gospodarczą pozarolniczą oszacowano według metody przyjętej w rachunkach sektora przedsiębiorstw niefinansowych. Grupa ta obejmuje jednostki osób fizycznych, zatrudniające do 9 pracowników. Podstawą szacunków były wyniki badania reprezentacyjnego na formularzu o symbolu SP-3.

Podstawą do opracowania transakcji dla indywidualnych gospodarstw rolnych były:
- sprawozdania o symbolu R,
- źródłowe badania reprezentacyjne zbiorów i plonów w połączeniu z finalnymi ocenami i ekspertyzami rzeczoznawców GUS ds. produkcji rolniczej,
- uogólnione wyniki reprezentacyjnych badań produkcji zwierzęcej,
- badania budżetów gospodarstw domowych GUS,
- dane z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB,
- informacje z Agencji Rynku Rolnego[10] oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o wypłatach środków finansowych dla rolnictwa z funduszy Unii Europejskiej.

W oparciu o uzyskane informacje sporządzono rozliczenie bilansowe dla poszczególnych produktów rolnych w podziale na kierunki rozdysponowania produkcji od strony producenta, które to rozliczenie posłużyło do oszacowania transakcji dla indywidualnych gospodarstw rolnych.

Dane o podatkach od producentów oraz podatkach od dochodów i majątku pozyskano z informacji o dochodach budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych i innych transferów socjalnych określa się na podstawie danych ZUS, KRUS oraz informacji z Ministerstwa Finansów o świadczeniach wypłacanych z budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

[10] Na podstawie ustawy z dnia 10 lutego 2017 o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. 2017 poz. 623) i ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624), Agencja Rynku Rolnego została połączona z Agencją Nieruchomości Rolnych 1 września 2017 r. i przekształcona w Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Jedyną agencją płatniczą UE w Polsce od tego momentu jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Rachunki sektora **instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych** zestawiane są w oparciu o dane pozyskiwane ze sprawozdań typu SOF:

- SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych,
- SOF-2 Sprawozdanie z działalności związków zawodowych,
- SOF-3 Sprawozdanie z działalności partii politycznych,
- SOF-4 Sprawozdanie z działalności samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców,
- w zakresie usług religijnych wykorzystywane są dane pochodzące z badania GUS dotyczące obrządków Kościoła Katolickiego oraz dokonywane są szacunki w oparciu o raporty „Finanse Kościoła Katolickiego w Polsce", opublikowany przez Katolicką Agencję Informacyjną oraz „Koszty działalności Kościoła Katolickiego w Polsce" opublikowany przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego.

Dla sektora **zagranica** głównym źródłem danych był Bilans Płatniczy, dokumenty EXTRASTAT, dokumenty INTRASTAT oraz wyniki badań: Uczestnictwo mieszkańców Polski (rezydentów) w podróżach oraz Podróże nierezydentów do Polski. Ruch pojazdów i osób na granicy z krajami Unii Europejskiej. Transakcje dotyczące akumulacji we wszystkich krajowych sektorach instytucjonalnych ustalono głównie w oparciu o roczne sprawozdania statystyczne przedsiębiorstw o symbolach SP, SP-3 i F-03, sprawozdawczość budżetową oraz doszacowania własne (doszacowania konceptualne oraz doszacowania do kompletności danych).

Transakcje dotyczące akumulacji we wszystkich krajowych sektorach instytucjonalnych ustalono głównie w oparciu o roczne sprawozdania statystyczne przedsiębiorstw o symbolach SP, SP-3 i F-03, sprawozdawczość budżetową oraz doszacowania własne (doszacowania konceptualne oraz doszacowania do kompletności danych).

Sektory instytucjonalne					
Przedsiębiorstwa niefinansowe	Instytucje finansowe	Instytucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Zagranica
CBSG/01 F-01/s F-01/I-01 F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SP SP-3 Z-02 Z-06	F-01/I-01 F-03 PNT-01 SFU-OZ SOF-1 SOF-4 SP SP-3 TFI Z-02 Sprawozdawczość finansowa NBP (NBP) Sprawozdawczość finansowa banków (NBP) Sprawozdawczość finansowa spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (KNF) Sprawozdawczość finansowa zakładów ubezpieczeń/reasekuracji (KNF) Sprawozdawczość finansowa polskich oddziałów zakładów ubezpieczeń za granicą (KNF) Sprawozdawczość finansowa funduszy inwestycyjnych (KNF) Sprawozdawczość finansowa domów maklerskich (KNF) Sprawozdawczość finansowa towarzystw emerytalnych – powszechnych, pracowniczych (KNF) Sprawozdawczość finansowa funduszy emerytalnych – otwartych, pracowniczych, dobrowolnych (KNF) Sprawozdawczość finansowa holdingów finansowych i centrali Sprawozdawczość finansowa Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (UFG) Sprawozdawczość finansowa Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (PBUK) Sprawozdawczość finansowa Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (KNF)	Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa, dane księgowe Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Polskiej Akademii Nauk, Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego, dane z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi o wojewódzkich jednostkach doradztwa rolniczego, dane z Banku Gospodarstwa Krajowego o Krajowym Funduszu Drogowym, Funduszu Kolejowym, Funduszu Strefowym, Funduszu Termomodernizacji i Remontów, Funduszu Pożyczek i Kredytów Studenckich, Funduszu Dopłat, Funduszu Żeglugi Śródlądowej, Funduszu Wsparcia Kredytobiorców, Krajowym Funduszu Gwarancyjnym, Funduszu Polskiej Nauki, Krajowym Funduszu Kapitałowym, Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, Funduszu Gwarancji Płynnościowych, Ekologicznym Funduszu Poręczeń I Gwarancji, Funduszu Dopłat do Oprocentowania i Turystycznym Funduszu Zwrotów, dane o opłacie przejściowej oraz wypłatach od Zarządcy Rozliczeń, dane o melioracjach pod stawowych, dane o drogach i mostach publicznych, raport Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, F-01/o, F-01/s, F-01/I-01, F-02/dk, F-03, Mz-03, Oś- 4w/n, Oś-4g, Oś-4p, PNT-01, PNT-01a, PNT-01/s, Rb-27, Rb-27S, Rb-27UE, Rb-28UE, Rb-28, Rb-28S, Rb-30S, Rb-33, Rb-34S, Rb-34Pl, Rb-35, Rb-40, Rf-02, SG-01 cz.4, SP, Z-06, Z-12, rachunki zysków i strat pozo stałych jednostek	BAEL BBGD CBSG/01 C-02 F-01/I-01 H-01a H-01g H-01s KNF-02 M-01 PNT-01 R-05Sz R-06 R-08 R-09 R-09U R-09W R-10S R-ZW-B R-ZW-S SP-3	F-01/s F-03 KNF-02 PNT-01 PNT-01/s SOF-1 SOF-2 SOF-3 SOF-4 Badanie ISKK (Instytut Statystyczny Kościoła Katolickiego) Badanie KAI (Katolicka Agencja Informacyjna)	Bilans Płatniczy, INTRASTAT, EKSTRSTAT, badanie ruchu granicznego, badanie podróży zagranicznych, systemy informacyjne: MR, ARiMR, MRiRW DNU-K DNU-R

IV. Sources and use of data

The main data sources used to compile national accounts are statistical reports and administrative sources concerning:
- business activities of legal and natural persons,
- activities of financial and insurance institutions,
- activities of the state budget, budgets of local self-government entities, state earmarked funds, executive agencies, institutions of the budgetary economy and self-government budgetary establishments,
- activities of universities,
- activities of cultural institutions,
- investment activities of legal and natural persons,
- agricultural activities of legal and natural persons,
- turnover with the rest of the world.

Data for **the non-financial corporations sector** comes mainly from annual reports of enterprises with SP symbols (SP, SP-3) and quarterly financial reports of enterprises concerning revenues, costs and financial results on F-01/I-01 report as well as SOF-1 and SOF-4 reports on non-profit institutions included in the non-financial corporations sector.

The following information in the estimates of output was used:
- revenue from the sale of products and services,
- trade margin,
- value of goods and services for own final use,
- change in inventories of finished goods,
- change in inventories of work in progress.

In the estimates of economic figures creating the costs of enterprises, the following information on the total operating costs was used, of which:
- consumption of fixed capital,
- costs of used materials,
- costs of used energy,
- costs of used other services,
- wages and salaries,
- employers' social contributions
- taxes and fees,
- write-offs for the company social benefits fund,
- business trips,
- other costs, of which non-life insurance.

The elements of cost are included in the following transactions:
- intermediate cconsumption, summing up costs of used materials, costs of used energy, costs of used other services, business trips, other intermediate consumption, balance of premiums and non-life insurance compensation,
- wages and salaries,
- employers' social contributions (increased by contributions to the Labor Fund)
- other taxes on production,
- net non-life insurance.

Moreover, the following information based on reports of enterprise was used: taxes, subject subsidies and other increases, interest on credits and loans received and paid, distributions from profit, changes in inventories, prizes and premiums paid out of profit.

Data for **the financial corporations sector** derives mainly from administrative sources in the scope of entities supervised by the Polish Financial Supervision Authority: insurance corporations, including insurance branches of the Polish insurance companies operating abroad, pension societies and employees'

pension funds management companies, pension funds (open/employees/voluntary), brokerage houses, investment funds and cooperative savings and credit unions.

Data on the activities of financial entities from section K according to PKD 2007 are collected on the basis of statistical reports: SP report – for large and medium-sized entities and SP-3 report for small entities (including foreign exchange offices, pawnshops); TFI report on the financial results of investment fund management companies; SFU-OZ report of the branches of insurance companies operating in Poland on the basis of the right to establish enterprises; SOF-1 and SOF-4 statistical surveys on non-profit institutions activity included in the financial corporations sector.

Data for holding companies and head offices, that are classified in the financial corporations sector, come from the financial statements published in the National Court Register.

Data for banks is sourced from the NBP IT system. Banks provide data to the NBP in the scope specified in the Annexes to Resolution No. 71/2016 of the Management Board of Narodowy Bank Polski dated December 22, 2016 on the mode and detailed rules for banks to submit data necessary for monetary policy and periodic assessment of the financial condition of the state as well as of the financial condition of banks and banking sector risk (Journal of the NBP 2017, No. 1, item 1, as amended). The NBP also provides data on financial intermediation services indirectly measured (FISIM), i.e. the difference between the actual interest payable or receivable, and the so-called the benchmark rate and their allocation to institutional sectors.

The source of the data for the calculation of FISIM for leasing companies is the FDF report on the activities of financial companies – part of the P-LS on leasing activities.

Transactions for entities of the financial corporation sector are compiled particularly on the basis of the profit and loss accounts. For example, information on income and expenses related to banks was used to calculate:
- output, being the sum of commission and fees income from operating activities of banks and margins on trading financial assets (from 2020),
- transactions included in the costs of banks, and namely: intermediate consumption, gross wages, social insurance and other employee costs and other taxes related to production.

Information on revenues and costs of insurance companies was used to calculate:
- output being the difference between the actual earned premium and claims and benefits, plus supplements to premiums and taking into account the change in other technical provisions,
- transactions resulting from the costs of insurance corporations, i.e.: intermediate consumption, gross wages and salaries, social insurance and other employee costs and other taxes related to production.

Data for entities classified into the **general government sector** comes mainly from Ministry of Finance's reports with the symbol Rb, which contain revenues and expenditure of these units. They include all organizational and legal forms of units operated in the state budget and in the local budget.

There is used a specific system of grouping revenues and expenditures in the budget. Revenues and expenditures are classified according to titles, chapters and paragraphs. Paragraph corresponds to sources of revenues and types of budget expenditures. The chapter corresponds to organizational units or types of activity, grouping revenue and expenditure in the basic (paragraph) layout. The title includes several or over a dozen chapters. Revenues and expenses of the state budget are additionally classified according to parts. They include revenues and expenditure of individual state authorities, supreme and central state administration units as well as judicial authorities and other units separated in the state budget.

Data on finances of public universities and public institutions of culture are obtained from statistical reports with symbols, respectively F-01/s and F-02/dk.

Data for public health care institutions and research institutes conducting health care activities are obtained from MZ-03 reports from the Ministry of Health. Data from the Ministry of the Interior and Administration and the Ministry of National Defense are also used.

Reports of the National Road Fund and other funds managed by Bank Gospodarstwa Krajowego, which are part of the general government sector, are obtained from BGK.

Data on finances of government agencies, Polish Academy of Sciences, National Health Fund, Agricultural Social Insurance Fund, Social Insurance Institution and other entities included in the general government sector are obtained directly from the financial statements of these entities or from the Report on the implementation of the state budget.

Data for public corporations and public hospitals with status of capital companies come from reports SP or F-01/I-01.

For other entities, which are included neither in budgetary nor statistical reports, data are obtained from financial statement.

Units included in the general government sector provide market services and non-market services, of which value is calculated as a sum of operating costs incurred in a given year. Cost elements are grouped into the following transactions: intermediate consumption, gross wages and salaries, social contributions, other costs related with employment and consumption of fixed capital.

Individual and collective final consumption expenditure in this sector are estimated at the level of non-market services, i.e. education, culture, health care, justice system, public safety, national defense etc., increased by the value of social transfers in kind provided to individual households via market producers.

Information for the households sector mainly comes from surveys with symbols SP-3, R and H.

Economic categories for households conducting economic activity outside agriculture is estimated according to methodology accepted in accounts of nonfinancial corporations sector. This group includes units of natural persons hiring up to 9 persons. The basis for the estimation was the outcome of a representative statistical survey SP-3.

The basis for transactions of private farms in agriculture are:
- surveys with symbol R,
- representative source surveys on harvests and yields combined with final recommendations and expertise of Statistics Poland experts on agricultural output,
- generalized results of representative surveys on animal output,
- Statistics Poland household budget survey,
- data from Institute of Agricultural and Food Economics – NRI,
- information from Agriculture Market Agency[11] and The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture regarding payments of financial resources for agriculture from European Union funds.

Based on obtained information the balancing settlement was done for each agricultural product divided on direction of disposals of production from manufacturer side, which was used to estimate transactions for private farms in agriculture.

Data about taxes on production and taxes on income and wealth came from state budget and local government units budgets.

The value of social security benefits and other social benefits is calculated on the basis of data from Social Security, Agricultural Social Insurance Fund and information from Ministry of Finance about benefits paid from state budget and local government units budgets.

The non-profit institutions serving households sector account is compiled on the base of SOF statistical forms, i.e.:
- SOF-1 Report on activities of foundations, associations and similar organisations,
- SOF-2 Report on trade unions,
- SOF-3 Report on activities of political parties,

[11] On the basis of the Act of 10 February 2017 on the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. 2017 poz. 623) and the Act of 10 February 2017 Introductory Provisions of the Act on the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624), the Agriculture Market Agency was merged with the Agricultural Property Agency on 1 September 2017 and transformed into the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. The only EU paying agency in Poland from now on is the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

– SOF-4 Report on activities of business, professional and employers' organizations,
– in the area of religious services, data from the Statistics Poland survey on the rites of the Catholic Church are used and estimates are made based on the reports 'Finance of the Catholic Church in Poland', which is published by the Catholic Information Agency and 'Costs of the Catholic Church's activities in Poland' by the Institute for Catholic Church Statistics.

For **the rest of the world sector** the main source of data was the Balance of Payments, EXTRASTAT and INTRASTAT documents and border traffic surveys: 'Participation of Polish citizens (residents) in trips' and 'Trips made by non-residents to Poland. The movement of vehicles and persons at the Polish border with the countries of the European Union'.

Transactions concerning accumulation in all domestic institutional sectors were determined mainly based on annual statistical surveys of enterprises with the SP, SP-3 and F-03 symbols, budgetary reporting, and self-estimates (conceptual adjustments and exhaustiveness adjustments).

Institutional sectors					
Non--financial corpora-tions	Financial corporations	General government	House-holds	Non-profit institutions serving house-holds	Rest of the world
CBSG/01 F-01/s F-01/I-01 F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SP SP-3 Z-02 Z-06	F-01/I-01 SP F-03 PNT-01 SFU-OZ SOF-1 SOF-4 SP SP-3 TFI Z-02 Financial reporting of the NBP (NBP) Financial reporting of banks (NBP) Financial reporting of cooperative savings and credit unions (KNF) Financial reporting of insurance/reinsurance companies (KNF) Financial reporting of Polish branches of insurance companies abroad (KNF) Financial reporting of investment funds (KNF) Financial reporting of brokerage houses (KNF) Financial reporting of pension funds – general and employee (KNF) Financial reporting of pension funds – open, employee, voluntary (KNF) Financial reporting of holding companies and head offices Financial reporting of the Insurance Guarantee Fund (UFG) Financial reporting of the Polish Motor Insurers' Bureau (PBUK) Financial reporting of the National Association of Cooperative Savings and Cred it Unions (KNF)	Report of the realization of the State budget, accounting data from Agricultural Social Insurance Fund, National Health Fund, Social Insurance Institution, Polish Academy of Science, National School of Public Administration, National School Of Judiciary And Public Prosecution, Bank Guarantee Fund, Touristic Guarantee Fund, voivodship road traffic centers, data from Ministry of Agriculture and Rural Development on agricultural advisory units, data from Bank Gospodarstwa Krajowego on National Road Fund, Railway Fund, Zone Fund, Thermo and Maintenance Fund, Student Loans and Credits Fund, Subsidy Fund, Fund for Inland Waterway Transport, Borrowers Support Fund, Borrowers Support Fund, National Guarantee Fund, Polish Science Fund, National Capital Fund, Counteracting Fund COVID-19, Liquidity Guarantee Fund, Interest Subsidy Fund, Tourist Return Fund, data on temporary payments and payments from made by Zarządca Rozliczeń, data on data on basic meliorations, on roads and public bridges, report of The National Broadcasting Council's Office, F-01/o, F-01/s, F-01/I-01 F-02/dk, F-03, Mz-03, Oś-4w/n, Oś-4g, Oś-4p, PNT-01, PNT-01a, PNT-01/s, Rb-27, Rb-27S, Rb-27UE, Rb-28UE, Rb-28, Rb-28S, Rb-30S, Rb-33, Rb-34S, Rb-34Pl, Rb-35, Rb-40, Rf-02, SG-01 cz.4, SP, Z-06, Z-12	BAEL BBGD CBSG/01 C-02 F-01/I-01 H-01a H-01g H-01s KNF-02 M-01 PNT-01 R-05Sz R-06 R-08 R-09 R-09U R-09W R-10 S R-ZW-B R-ZW-S SP-3	F-01/s F-03 KNF-02 PNT-01 PNT-01/ /s SOF-1 SOF-2 SOF-3 SOF-4 Survey conducted by ISKK (Institute for Catholic Church Statistics) Survey CAI (Catholic Information Agency)	Balance of Payments INTRASTAT EKSTRSTAT Non-residents' travels to Poland. Movement of vehicles and people across the Polish – European Union countries border, Information systems: MR, ARiMR, MRiRW DNU-K DNU-R

Aneks 1

Zakres podmiotowy sektorów instytucjonalnych rachunkach narodowych

Rachunki narodowe opracowano według następujących sektorów instytucjonalnych:
- sektor przedsiębiorstw niefinansowych,
- sektor instytucji finansowych,
- sektor instytucji rządowych i samorządowych,
- sektor gospodarstw domowych,
- sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych,
- sektor zagranica.

1. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych

Do sektora przedsiębiorstw niefinansowych zaliczono:
a) jednostki osób prawnych (niezależnie od liczby pracujących) prowadzące działalność gospodarczą, m.in. przedsiębiorstwa państwowe, przedsiębiorstwa komunalne, spółki (akcyjne i z o.o.), spółdzielnie, przedsiębiorstwa zagraniczne drobnej wytwórczości;
b) jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej (niezależnie od liczby pracujących):
   - państwowe jednostki organizacyjne, spółki jawne, komandytowe i cywilne,
   - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych.

Jednostki instytucjonalne zaliczane do sektora przedsiębiorstw niefinansowych grupowane są w następujące podsektory instytucjonalne:
- przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne,
- przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe,
- przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną.

Podsektor przedsiębiorstw publicznych składa się z jednostek instytucjonalnych, które są kontrolowane przez instytucje rządowe i samorządowe. Obejmuje jednostki własności państwowej, samorządu terytorialnego, mieszanej z przewagą kapitału podmiotów własności państwowej lub samorządu terytorialnego.

Podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych składa się z jednostek instytucjonalnych, które są kontrolowane przez jednostki inne niż jednostki rządowe i samorządowe oraz inne niż jednostki instytucjonalne – nierezydentów. Obejmuje jednostki własności prywatnej krajowej (m.in. spółdzielnie) i własności mieszanej z przewagą kapitału podmiotów własności prywatnej krajowej.

Podsektor przedsiębiorstw zagranicznych składa się z jednostek instytucjonalnych, które kontrolowane są przez jednostki instytucjonalne – nierezydentów. Obejmuje jednostki prywatne kapitału zagranicznego oraz własności mieszanej z przewagą kapitału podmiotów zagranicznych.

Podział jednostek sektora przedsiębiorstw na podsektory instytucjonalne dokonywany jest w oparciu o rodzaj formy własności lub współwłasności jednostek instytucjonalnych (wyróżnik FW w Bazie Jednostek Statystycznych).

Wyróżnia się następujące formy własności lub współwłasności (w nawiasie podano symbol FW):
- państwowa (111, 112, 121, 122),
- samorządu terytorialnego (113, 123),
- mieszana publiczna (127, 131, 132, 133, 137),
- prywatna krajowa (214, 215, 224, 225),
- zagraniczna (216, 226),
- mieszana prywatna (227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237).

Według tych form własności sektor przedsiębiorstw niefinansowych dzielony jest na następujące podsektory instytucjonalne:
- podsektor przedsiębiorstw publicznych (FW = 111, 112, 121, 122, 113, 123, 127, 131, 132, 133, 137),
- podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych (FW = 214, 215, 224, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237),
- podsektor przedsiębiorstw zagranicznych (FW = 216, 226).

2. Sektor instytucji finansowych

Do **sektora instytucji finansowych** zaliczono jednostki instytucjonalne zaangażowane w pośrednictwo finansowe lub pomocniczą działalność finansową ściśle związaną z pośrednictwem finansowym. Są one klasyfikowane według podstawowego rodzaju działalności zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007 do sekcji K (działy 64, 65, 66).

W sektorze instytucji finansowych wyróżnia się podsektory jednostek instytucjonalnych pogrupowane wg poniższego schematu:

- **monetarne instytucje finansowe**, z tego:
  - Bank Centralny – Narodowy Bank Polski,
  - pozostałe monetarne instytucje finansowe (instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego oraz fundusze rynku pieniężnego);

- **instytucje finansowe z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych**, z tego:
  - fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego,
  - pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji, ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych,
  - pomocnicze instytucje finansowe,
  - instytucje finansowe typu captive i udzielające pożyczek;

- **instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe**, z tego:
  - instytucje ubezpieczeniowe,
  - fundusze emerytalno-rentowe.

Każdy z wymienionych podsektorów, poza podsektorem banku centralnego, dzielony jest na:
- instytucje finansowe publiczne,
- instytucje finansowe prywatne krajowe,
- instytucje finansowe pod kontrolą zagraniczną.

3. Sektor instytucji rządowych i samorządowych

Do **sektora instytucji rządowych i samorządowych** zaliczono podmioty gospodarki narodowej:
- działające na zasadach określonych w ustawie o „finansach publicznych" (jednostki budżetowe, fundusze celowe, samorządowe zakłady budżetowe, agencje wykonawcze i instytucje gospodarki budżetowej),
- jednostki, których system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa (np. publiczne szkoły wyższe, agencje rządowe, Polska Akademia Nauk),
- fundusze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego,
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych,
- instytuty badawcze, które prowadzą działalność leczniczą,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury,
- fundusze mające osobowość prawną, które są powiązane z budżetem państwa lub budżetami jednostek samorządu terytorialnego,

– instytucje obsługujące fundusze ubezpieczeń społecznych (ZUS, KRUS), Fundusz Pracy oraz Narodowy Fundusz Zdrowia,
– Bankowy Fundusz Gwarancyjny,
– jednostki niekomercyjne kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, w tym fundacje Skarbu Państwa,
– inne podmioty realizujące zadania z zakresu polityki państwa oraz przedsiębiorstwa publiczne, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

W polskich rachunkach narodowych rozróżnia się następujące podsektory sektora instytucji rzadowych i samorządowych:
- instytucje rządowe na szczeblu centralnym,
- instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym,
- fundusze zabezpieczenia społecznego.

Podsektor instytucji rządowych na szczeblu centralnym obejmuje wszystkie centralne organy władzy i administracji państwowej, agencje wykonawcze, instytucje gospodarki budżetowej oraz państwowe fundusze celowe z wyjątkiem funduszy ubezpieczeń społecznych.

Do podsektora instytucji rządowych zaliczono również samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej na szczeblu centralnym, państwowe instytucje kultury oraz jednostki, których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa (m.in. publiczne szkoły wyższe, agencje rządowe, PAN), Bankowy Fundusz Gwarancyjny, szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych, fundusze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego, jednostki doradztwa rolniczego, instytuty badawcze, które prowadzą działalność leczniczą, przedsiębiorstwa publiczne i fundacje Skarbu Państwa, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz inne podmioty realizujące zadania z zakresu polityki państwa.

Podsektor instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym obejmuje samorząd terytorialny oraz jednostki powołane bądź nadzorowane przez organy samorządu terytorialnego, samorządowe zakłady budżetowe, samorządowe samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, samorządowe instytucje kultury, wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego, szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych i przedsiębiorstwa publiczne, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Podsektor funduszy zabezpieczenia społecznego obejmuje państwowe fundusze ubezpieczeń społecznych z gwarantowaną prawnie opieką socjalną oraz instytucje obsługujące fundusze ubezpieczeń społecznych. W skład funduszy ubezpieczeń społecznych wchodzą Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz zarządzane przez nie fundusze, a także Fundusz Pracy i Narodowy Fundusz Zdrowia, tj. fundusze obowiązkowe prowadzone przez państwo. W rachunkach narodowych wyżej wymienione fundusze traktowane są łącznie i występują pod nazwą funduszy zabezpieczenia społecznego.

4. Sektor gospodarstw domowych

Sektor gospodarstw domowych obejmuje osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz osoby fizyczne pracujące poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową, a także osoby fizyczne uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł.

Sektor gospodarstw domowych obejmuje:
– osoby lub grupy osób, uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł, których podstawową funkcją jest konsumpcja,
– osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie,
– osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową,

– osoby przebywające na stałe w instytucjach, posiadające niewielką autonomię działania czy podejmowania decyzji w kwestiach ekonomicznych lub nieposiadające jej wcale (np. członkowie wspólnot religijnych żyjący w zakonach i klasztorach, pacjenci przebywający przez długi okres czasu w szpitalach, więźniowie odbywający długotrwałe kary więzienia, osoby w podeszłym wieku mieszkające na stałe w domach opieki)
– osoby lub grupy osób które produkują wyroby i niefinansowe usługi wyłącznie na własne cele finalne (właściciele mieszkań produkujący usługi mieszkaniowe na własne cele finalne oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników do prac domowych).

W sektorze gospodarstw domowych wyróżnia się podsektory jednostek instytucjonalnych pogrupowane wg źródła dochodów:

- pracodawcy i pracujący na własny rachunek
  – w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie,
  – poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie.

- osoby fizyczne
  – pracujące najemnie,
  – otrzymujące emeryturę i rentę,
  – utrzymujące się z niezarobkowych źródeł dochodów,
  – pozostałe osoby.

Podsektor gospodarstw domowych pracodawców i pracujących na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód uzyskiwany z użytkowanego gospodarstwa rolnego.

Zgodnie z definicją, do gospodarstw indywidualnych w rolnictwie zaliczono:
– gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych,
– gospodarstwa o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (w tym nieposiadające użytków rolnych) prowadzące produkcję rolną (roślinną i zwierzęcą) o znaczącej (określonej odpowiednimi progami) skali, w tym działy specjalne produkcji rolnej.

Podsektor gospodarstw domowych pracodawców i pracujących na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie stanowią gospodarstwa domowe osób fizycznych, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub z pracy na własny rachunek.

Podsektor gospodarstw domowych osób fizycznych pracujących najemnie stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej.

Podsektor gospodarstw domowych otrzymujących emeryturę i rentę stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem dochodu jest emerytura i renta.

Podsektor gospodarstw domowych osób fizycznych posiadających niezarobkowe źródło dochodów inne niż emerytura i renta stanowią gospodarstwa domowe, w których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód uzyskiwany z tytułu własności lub świadczeń z pomocy społecznej.

Podsektor gospodarstw domowych pozostałych osób fizycznych stanowią gospodarstwa domowe osób fizycznych przebywających stale w instytucjach zbiorowego zamieszkania, bez względu na rodzaj dochodu.

5. Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmuje instytucje niekomercyjne posiadające osobowość prawną, działające na rzecz gospodarstw domowych i będące prywatnymi producentami nierynkowych wyrobów i usług. Do sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych zaliczono: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, towarzystwa i stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych (Kościół Katolicki i inne kościoły oraz związki wyznaniowe), kluby społeczne, kulturalne i sportowe.

W sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych nie wyróżnia się podsektorów.

6. Sektor zagranica

Do **sektora zagranica** zaliczono podmioty gospodarcze, bez charakterystycznych funkcji i przychodów, będące własnością jednostek zagranicznych i współpracujące z jednostkami krajowymi. Zagranica pełni zatem rolę podobną do sektora instytucjonalnego, z tym że jednostki będące nierezydentami włączone są do systemu tylko wtedy, gdy zaangażowane są w transakcje z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

Zgodnie z systemem ESA 2010, do sektora zagranica nie są zaliczane tzw. umowne jednostki będące rezydentami, tj:

a. te części jednostek będących nierezydentami, które posiadają centrum głównych interesów ekonomicznych na terytorium ekonomicznym danego kraju;
b. jednostki będące nierezydentami, które są właścicielami gruntów lub budynków na terytorium ekonomicznym danego kraju, ale jedynie w zakresie transakcji odnoszących się do tych gruntów lub budynków.

Podstawowy podział sektora zagranica wyróżnia następujące podsektory:

- państwa członkowskie oraz instytucje i organy Unii Europejskiej,
- państwa niebędące członkami Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej.

Aneks 2

Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej

Przedmiotem porównań międzynarodowych jest produkt krajowy brutto określony od strony rozdysponowania jako suma końcowego wykorzystania wyrobów i usług przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami (spożycie i akumulacja brutto), powiększonego o eksport i pomniejszonego o import towarów i usług. Dla celów porównań międzynarodowych prowadzonych w ramach wspólnego programu Eurostatu i OECD (Eurostat-OECD PPP Programme) PKB oraz jego poszczególne agregaty są wyrażone w jednolitej walucie, której jednostką umowną jest Standard Siły Nabywczej (Purchasing Power Standard), w skrócie PPS.

Do przeliczeń PKB na wspólną umowną walutę PPS stosuje się parytety siły nabywczej walut (Purchasing Power Parities – PPP). Przeliczenia PKB na wspólną umowną walutę PPS umożliwiają nie tylko ocenę realnych różnic w poziomie PKB oraz porównanie siły nabywczej walut i poziomu cen między poszczególnymi krajami, ale również analizę różnic w wewnętrznej strukturze cen każdego z krajów.

1. Definicje

Parytety siły nabywczej (PPPs) – są to przeliczniki walutowe odzwierciedlające realną siłę nabywczą waluty krajowej na rynku danego kraju w relacji do jednostki umownej waluty porównywanych krajów (1 PPS). Wskaźnik parytetu siły nabywczej (PPP) dla danego kraju jest definiowany jako liczba jednostek waluty tego kraju, niezbędna do zakupienia w tym kraju takiej samej ilości towarów i usług, jaką można zakupić w pozostałych krajach za jedną jednostkę wspólnej umownej waluty (1 PPS).

PKB obliczony wg parytetu siły nabywczej (w PPS) – określany jako „realny PKB", ponieważ przeliczenie wartości PKB z waluty krajowej na wspólną umowną walutę (PPS) eliminuje różnice cen pomiędzy krajami, co umożliwia bezpośrednie porównanie wolumenów PKB badanych krajów.

Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) – umożliwiają przeliczenie wybranych składowych PKB (spożycie, akumulacja brutto) na wspólną umowną walutę (PPS), nie zapewniają jednak addytywności wyników. Oznacza to, że suma składowych PKB wyrażonych w PPS nie musi być zgodna z wartością PKB ogółem w PPS. Z tego też powodu wyniki porównań PKB ogółem oraz jego kategorii składowych, wyrażonych we wspólnej umownej walucie (PPS), należy analizować oddzielnie na każdym poziomie agregacji.

2. Podstawa prawna

Parytety siły nabywczej są obliczane zgodnie z Rozporządzeniem Nr 1445/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r. ustanawiającym wspólne zasady dostarczania podstawowych informacji w sprawie parytetów siły nabywczej oraz ich wyliczenia i rozpowszechniania. Wszystkie kraje Unii Europejskiej (UE) są obowiązane do corocznego udziału w międzynarodowych porównaniach Eurostat-OECD PPP Programme oraz dostarczania danych niezbędnych dla obliczeń PPP.

Od 1 września 2014 r. dane wykorzystywane w badaniach PPP są opracowywane zgodnie z aktualnie obowiązującym Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010).

3. Zasady metodologiczne

Zasady prowadzenia międzynarodowych porównań Eurostat-OECD PPP Programme są szczegółowo opisane w podręczniku „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities"[12]. Dodatkowe informacje na temat metodologii badań PPP znajdują się w publikacjach i artykułach zamieszczonych na stronach Eurostatu[13].

Parytety siły nabywczej dla rynkowych wyrobów i usług są obliczane przez Eurostat według zharmonizowanej metodologii badań PPP oraz zgodnie z zasadami zestawiania rachunków narodowych w krajach UE.

Parytety siły nabywczej dla rynkowych wyrobów i usług są obliczane przez Eurostat według zharmonizowanej metodologii badań PPP oraz zgodnie z zasadami zestawiania rachunków narodowych w krajach członkowskich UE.

Podstawą wyliczeń wskaźników PPP są notowania cen (wybranych reprezentantów na rynku krajowym), prowadzone jednocześnie we wszystkich uczestniczących krajach, dla jednakowej próby produktów. W badaniu dąży się przy tym do zachowania warunków porównywalności (cechy fizyczne, parametry techniczne, użyteczność, jakość) oraz reprezentatywności badanych towarów (dostępność na rynku oraz znaczący udział w strukturze wydatków PKB). W przypadku usług nierynkowych stosuje się metody kosztowe, tj. oparte na kosztach jednostkowych (quasi-ceny).

Badania cen są prowadzone dla następujących kategorii/grup wydatków PKB:
- spożycie indywidualne w sektorze gospodarstw domowych (dla 224 podstawowych grup wydatków),
- nakłady brutto na środki trwałe (wyroby, maszyny i urządzenia inwestycyjne, obiekty budowlane i prace inżynierskie).

Eurostat, we współpracy z krajami uczestniczącymi w badaniu, opracowuje szczegółowe wytyczne i instrukcje dla każdego badania cen, a następnie prowadzi wnikliwą weryfikację wyników badania.

Do przeliczeń obrotów handlu zagranicznego stosuje się oficjalne kursy walut. Wyniki PPP obliczone na poziomie grupy produktów agregowane są do poziomu PKB ogółem. Do agregacji jako wagi, wykorzystywane są struktury wydatków odpowiednich dla danej grupy produktów. Zagregowane PPP stosowane są do obliczeń PKB i jego agregatów w ujęciu realnym oraz przestrzennych indeksów wolumenu.

4. Wyniki PPP – tablice i podsumowanie

Za koordynację dostarczania podstawowych informacji, wyliczenie i publikację wyników odpowiada Eurostat. Publikowane są następujące dane:
- wskaźniki PPP na poziomie: produktu krajowego brutto, spożycia gospodarstw domowych oraz spożycia indywidualnego skorygowanego – w jednostkach waluty krajowej za 1 PPS,
- produkt krajowy brutto, spożycie gospodarstw domowych oraz spożycie indywidualne skorygowane – w PPS, ogółem i na 1 mieszkańca,
- wskaźniki poziomu cen w relacji do średniej krajów Unii Europejskiej.

Pełne wyniki PPP są udostępniane dwa razy w roku: w czerwcu i grudniu, przy czym dla roku t-3 są to wyniki ostateczne, a za lata t-1 i t-2 wyniki wstępne. Ponadto począwszy od 2022 r. Eurostat publikuje w marcu wybrane dane na temat PPP w ramach tzw. „szybkiego szacunku". Prezentowane w tym czasie dane wynikowe w zakresie PKB dla roku t-1 obliczone są na podstawie wstępnych danych cenowych. Z kolei wyniki dla lat t-2 i t-3 przeliczane są na podstawie najnowszych, zaktualizowanych danych. W ramach „szybkiego szacunku" nie są udostępniane dane dotyczące spożycia gospodarstw domowych, spożycia indywidualnego skorygowanego oraz poziomów cen.

[12] „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities", Eurostat Methodologies and Working papers, 2012; podręcznik jest dostępny na stronie internetowej: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5923225/KS-RA-12-023-EN.PD

[13] Patrz: https://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities

Począwszy od 2020 r., w związku z wystąpieniem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej z dniem 31 stycznia 2020 r., Eurostat udostępnia wyniki porównań międzynarodowych w odniesieniu do Unii Europejskiej obejmującej 27 krajów. Dla zapewnienia porównywalności danych Eurostat przeliczył wyniki z lat poprzedzających Brexit, przyjmując jako bazę porównawczą dane dla 27 państw członkowskich. Dane wynikowe odnoszące się do Unii Europejskiej składającej się z 28 krajów dostępne są wyłącznie do 2019 r. Przedstawione w niniejszej publikacji wyniki międzynarodowych porównań PKB zostały zaprezentowane zgodnie z aktualnym w danym okresie składem Unii Europejskiej: UE-28 dla lat 2017–2018 oraz UE-27 dla 2020 r. Dla 2019 r. jako ostatniego roku członkostwa Wielkiej Brytanii w strukturach europejskich, zaprezentowano podwójny zestaw danych umożliwiający ocenę wpływu wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej na wyniki międzynarodowych porównań PKB

Tablica 14. Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) w zakresie PKB w krajach UE

Wyszczególnienie		2017	2018	2019	2019	2020
		UE-28			UE-27	
Kraj	Waluta	Liczba jednostek waluty krajowej za 1 PPS				
Unia Europejska (UE-28)	PPS	1,0000	1,0000	1,0000	1,0209	–
Unia Europejska (UE-27)	PPS	0,9816	0,9804	0,9795	1,0000	1,0000
Austria	EUR	1,1078	1,1064	1,1099	1,1331	1,1433
Belgia	EUR	1,1087	1,1079	1,1042	1,1273	1,1157
Bułgaria	BGN	0,9667	0,9831	1,0144	1,0356	1,0540
Chorwacja	HRK	4,7523	4,7864	4,7802	4,8801	4,8607
Cypr	EUR	0,8793	0,8853	0,8873	0,9058	0,9161
Czechy	CZK	17,7603	17,8840	18,2333	18,6143	19,1463
Dania	DKK	9,8224	9,7808	9,7789	9,9833	9,9266
Estonia	EUR	0,7646	0,7788	0,7951	0,8117	0,8024
Finlandia	EUR	1,2345	1,2342	1,2429	1,2689	1,2646
Francja	EUR	1,1008	1,0931	1,0636	1,0858	1,0885
Grecja	EUR	0,8220	0,8165	0,8107	0,8276	0,8273
Hiszpania	EUR	0,9017	0,9133	0,9117	0,9307	0,9390
Irlandia	EUR	1,1355	1,1452	1,1906	1,2155	1,1990
Litwa	EUR	0,6328	0,6456	0,6533	0,6669	0,6818
Luksemburg	EUR	1,2126	1,2271	1,2410	1,2669	1,2937
Łotwa	EUR	0,6926	0,7082	0,7232	0,7383	0,7382
Malta	EUR	0,8382	0,8482	0,8461	0,8638	0,8771
Niderlandy	EUR	1,1180	1,1228	1,1439	1,1678	1,1584
Niemcy	EUR	1,0646	1,0632	1,0815	1,1041	1,1050
Polska	PLN	2,4913	2,5275	2,5733	2,6271	2,6797
Portugalia	EUR	0,8229	0,8258	0,8296	0,8469	0,8509
Rumunia	RON	2,3064	2,4077	2,4700	2,5216	2,5556
Słowacja	EUR	0,7382	0,7604	0,7767	0,7929	0,8051
Słowenia	EUR	0,8150	0,8205	0,8204	0,8376	0,8407
Szwecja	SEK	12,6534	12,8163	12,9554	13,2261	13,0922
Węgry	HUF	194,4510	201,0690	208,9830	213,3500	222,7020
Wielka Brytania	GBP	0,9786	0,9941	0,9907	1,0114	–
Włochy	EUR	0,9861	0,9848	0,9760	0,9964	0,9935

Źródło: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [dostęp: 5.07.2022 r.].

Zaprezentowane wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) obliczone na poziomie PKB ogółem, oznaczają liczbę jednostek waluty krajowej niezbędną do zakupienia w danym kraju takiej samej ilości produktów, jaką można zakupić na rynkach innych krajów za 1 PPS. Ponieważ wskaźniki parytetu (PPP) obliczane są na podstawie rynkowych cen bieżących, siła nabywcza jednostki wspólnej umownej waluty (PPS) nie jest stała. Parytety siły nabywczej ulegają zmianom w zależności od poziomu cen na rynkach krajowych oraz od struktury wydatków PKB w poszczególnych krajach. Dlatego też możliwość wykorzystania wyników badań PPP jest ograniczona do porównań przestrzennych i tylko w niewielkim stopniu mogą być one wykorzystane w porównaniach czasowych.

Tablica 15. Produkt krajowy brutto w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	UE-28			UE-27	
	w mln PPS				
Unia Europejska (UE-28)	15 435 822	15 989 269	16 586 506	16 247 008	–
Unia Europejska (UE-27)	13 321 759	13 802 086	14 310 077	14 017 174	13 415 654
Niemcy	3 068 928	3 167 817	3 211 666	3 145 928	3 047 485
Francja	2 086 895	2 162 025	2 291 926	2 245 014	2 122 603
Wielka Brytania	2 114 063	2 187 183	2 276 430	2 229 835	–
Włochy	1 761 006	1 798 812	1 840 832	1 803 153	1 667 865
Hiszpania	1 288 497	1 317 464	1 364 915	1 336 977	1 194 874
Polska	798 722	839 392	891 159	872 918	872 859
Niderlandy	660 234	689 306	710 776	696 228	690 694
Rumunia	371 957	395 278	428 737	419 961	414 357
Belgia	401 419	415 282	433 098	424 233	409 360
Szwecja	365 521	376 730	389 769	381 791	384 849
Austria	333 420	348 343	358 168	350 837	331 778
Irlandia	261 488	284 701	299 446	293 316	310 977
Czechy	287 762	302 486	317 570	311 070	297 415
Portugalia	238 121	248 481	258 410	253 121	235 146
Dania	223 261	230 382	237 045	232 193	234 679
Węgry	202 012	215 808	227 437	222 782	216 775
Grecja	215 220	219 899	226 040	221 413	199 828
Finlandia	183 312	189 172	192 973	189 024	188 197
Słowacja	114 392	117 613	121 088	118 610	114 371
Bułgaria	106 283	111 850	118 685	116 255	113 810
Chorwacja	78 353	81 660	86 237	84 471	77 836
Litwa	66 806	70 497	74 790	73 260	72 608
Słowenia	52 776	55 896	58 989	57 782	55 805
Luksemburg	47 971	49 191	50 527	49 493	49 640
Łotwa	38 961	41 164	42 378	41 511	39 904
Estonia	31 171	33 150	34 881	34 167	33 441
Cypr	23 023	24 412	25 934	25 403	23 598
Malta	14 245	15 274	16 602	16 262	14 897

[a] Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB wyrażonego w PPS w 2020 r.

Źródło: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [dostęp: 5.07.2022 r.].

Zgodnie ze wstępnymi wynikami opublikowanymi przez Eurostat w czerwcu 2022 r., w całym analizowanym okresie Niemcy dysponowały największym realnym PKB wśród wszystkich krajów UE. W 2020 r. PKB Niemiec wyniósł ponad 3 047 mld PPS. Realny PKB Francji ukształtował się na poziomie wynoszącym 2 122 mld PPS. Wśród krajów UE, których realny PKB wyniósł powyżej 1 mld PPS znalazły się Włochy – prawie 1 668 mld PPS i Hiszpania – prawie 1 195 mld PPS. Polska zajęła piąte miejsce w UE z wynikiem 873 mld PPS. Kolejne miejsca w rankingu objęły Niderlandy z realnym PKB wynoszącym 691 mld PPS, Rumunia – 414 mld PPS oraz Belgia – 409 mld PPS. Trzy kraje: Szwecja, Austria i Irlandia dysponowały realnym PKB w wysokości ponad 300 mld PPS. Czechy, Portugalia, Dania oraz Węgry miały realny PKB powyżej 200 mld PPS. Grecja, Finlandia, Słowacja i Bułgaria osiągnęły poziom realnego PKB wyższy niż 100 mld PPS, a Chorwacja, Litwa i Słowenia – wyższy niż 50 mld PPS. Pozostałe kraje: Luksemburg, Łotwa, Estonia, Cypr i Malta osiągnęły poziom poniżej 50 mld PPS.

W 2020 r. pięć krajów Europejskich, największych pod względem PKB (Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania i Polska), wspólnie dysponowało blisko 2/3 realnego PKB całej Unii Europejskiej. Realny PKB kolejnych siedmiu krajów (Niderlandów, Rumunii, Belgii, Szwecji, Austrii, Irlandii oraz Czech) stanowił łącznie ponad 21% realnego PKB UE. Realny PKB pozostałych 15 krajów wyniósł łącznie około 12%.

Tablica 16. Udział krajów w PKB Unii Europejskiej według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	UE-28			UE-27	
	w %				
Unia Europejska (UE-28)	100,00	100,00	100,00	–	–
Unia Europejska (UE-27)	86,30	86,32	86,28	100,00	100,00
Niemcy	19,89	19,80	19,36	22,43	22,71
Francja	13,52	13,52	13,82	16,02	15,81
Wielka Brytania	13,70	13,68	13,72	–	–
Włochy	11,41	11,25	11,10	12,86	12,43
Hiszpania	8,35	8,24	8,23	9,54	8,91
Polska	5,17	5,25	5,37	6,23	6,51
Niderlandy	4,28	4,31	4,29	4,97	5,15
Rumunia	2,41	2,47	2,58	3,00	3,09
Belgia	2,60	2,60	2,61	3,03	3,05
Szwecja	2,37	2,36	2,35	2,72	2,87
Austria	2,16	2,18	2,16	2,50	2,47
Irlandia	1,69	1,78	1,81	2,09	2,32
Czechy	1,86	1,89	1,91	2,22	2,22
Portugalia	1,54	1,55	1,56	1,81	1,75
Dania	1,45	1,44	1,43	1,66	1,75
Węgry	1,31	1,35	1,37	1,59	1,62
Grecja	1,39	1,38	1,36	1,58	1,49
Finlandia	1,19	1,18	1,16	1,35	1,40
Słowacja	0,74	0,74	0,73	0,85	0,85
Bułgaria	0,69	0,70	0,72	0,83	0,85
Chorwacja	0,51	0,51	0,52	0,60	0,58
Litwa	0,43	0,44	0,45	0,52	0,54
Słowenia	0,34	0,35	0,36	0,41	0,42
Luksemburg	0,31	0,31	0,30	0,35	0,37
Łotwa	0,25	0,26	0,26	0,30	0,30
Estonia	0,20	0,21	0,21	0,24	0,25
Cypr	0,15	0,15	0,16	0,18	0,18
Malta	0,09	0,10	0,10	0,12	0,11

[a] Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB wyrażonego w PPS w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [dostęp: 5.07.2022 r.].

Kluczowym wskaźnikiem służącym porównaniu rozwoju gospodarczego krajów Unii Europejskiej jest poziom realnego PKB na 1 mieszkańca (Tablica 17).

Tablica 17. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	UE-28			UE-27	
	w PPS				
Unia Europejska (UE-28)	30 200	31 200	32 200	31 600	–
Unia Europejska (UE-27)	29 900	30 900	32 000	31 300	29 900
Luksemburg	80 400	80 800	81 300	79 600	78 700
Irlandia	54 500	58 600	60 800	59 500	62 400
Dania	38 700	39 800	40 800	39 900	40 300
Niderlandy	38 500	40 000	41 000	40 100	39 600
Austria	37 900	39 400	40 300	39 500	37 200
Szwecja	36 300	37 000	37 900	37 100	37 200
Niemcy	37 100	38 200	38 700	37 900	36 600
Belgia	35 300	36 300	37 700	36 900	35 500
Finlandia	33 300	34 300	34 900	34 200	34 000
Francja	31 100	32 100	33 900	33 200	31 300
Wielka Brytania	32 000	32 900	34 100	33 400	–
Malta	30 400	31 500	32 900	32 200	28 900
Włochy	29 300	30 000	30 800	30 200	28 100
Czechy	27 200	28 500	29 800	29 200	27 800
Słowenia	26 800	28 100	29 400	28 800	26 500
Cypr	25 500	27 000	28 200	27 700	26 500
Litwa	23 600	25 200	26 800	26 200	26 000
Estonia	23 700	25 100	26 300	25 800	25 200
Hiszpania	27 700	28 200	29 000	28 400	25 200
Polska	20 800	21 900	23 200	22 700	22 800
Portugalia	23 100	24 200	25 100	24 600	22 800
Węgry	20 600	22 100	23 300	22 800	22 200
Rumunia	19 000	20 300	22 100	21 700	21 500
Łotwa	20 100	21 400	22 200	21 700	21 000
Słowacja	21 000	21 600	22 200	21 800	20 900
Chorwacja	19 000	20 000	21 200	20 800	19 200
Grecja	20 000	20 500	21 100	20 700	18 700
Bułgaria	15 000	15 900	17 000	16 700	16 400

[a] Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB na 1 mieszkańca wyrażonego w PPS w 2020 r.
Źródło: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [dostęp: 5.07.2022 r.].

W 2020 r. średni realny PKB na 1 mieszkańca UE wynosił 29 900 PPS. Dziesięć krajów UE osiągnęło poziom realnego PKB na 1 mieszkańca wyższy, a siedemnaście krajów niższy od średniej dla całej UE. Krajem o najwyższym realnym PKB na 1 mieszkańca był Luksemburg, a najniższym – Bułgaria.

W 2020 r. realny PKB na 1 mieszkańca w Luksemburgu przekroczył ponad 2,5-krotnie średni poziom realnego PKB w UE. Wynik ten nie odzwierciedla jednak rzeczywistej sytuacji ekonomicznej Luksemburga ze względu na liczbę osób pracujących na terenie tego kraju, znacznie przekraczającą liczbę osób faktycznie w nim zamieszkujących. W pozostałych krajach, w których realny PKB na 1 mieszkańca był wyższy od średniego

w UE w 2020 r., wskaźnik wolumenu nie przekroczył 135%, za wyjątkiem Irlandii (209%). W Danii, Niderlandach, Austrii, Szwecji i Niemczech poziom realnego PKB na 1 mieszkańca był wyższy od średniego o 20% i więcej. Wśród pozostałych krajów, których poziom realnego PKB na 1 mieszkańca był wyższy niż średnia UE, należy wymienić Belgię, Finlandię oraz Francję. Większe zróżnicowanie zaobserwowano w krajach dysponujących realnym PKB na 1 mieszkańca niższym niż średnia UE. Osiem krajów (Malta, Włochy, Czechy, Słowenia, Cypr, Litwa, Estonia i Hiszpania) dysponowało realnym PKB na 1 mieszkańca stanowiącym ponad 80% średniej unijnej. W kolejnych ośmiu krajach (w Polsce, Portugalii, Węgrzech, Rumunii, Łotwie, Słowacji, Chorwacji i Grecji) poziom realnego PKB na 1 mieszkańca znalazł się w przedziale 60–80% średniego poziomu w Unii Europejskiej. Najniższy poziom realnego PKB na 1 mieszkańca, stanowiący 55% średniego poziomu w UE, odnotowano w Bułgarii.

Tablica 18. Indeksy wolumenu produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	UE-28			UE-27	
	UE=100				
Unia Europejska (UE-28)	100	100	100	101	–
Unia Europejska (UE-27)	99	99	99	100	100
Luksemburg	267	259	252	254	263
Irlandia	181	188	188	190	209
Dania	128	128	126	127	134
Niderlandy	128	128	127	128	132
Austria	126	126	125	126	124
Szwecja	121	119	118	119	124
Niemcy	123	123	120	121	122
Belgia	117	117	117	118	118
Finlandia	110	110	108	109	114
Francja	103	103	105	106	105
Wielka Brytania	106	106	106	107	–
Malta	101	101	102	103	96
Włochy	97	96	96	96	94
Czechy	90	91	92	93	93
Słowenia	85	87	88	88	89
Cypr	89	90	91	92	88
Litwa	78	81	83	84	87
Estonia	79	81	82	82	84
Hiszpania	92	90	90	91	84
Polska	69	70	72	73	76
Portugalia	77	78	78	79	76
Węgry	68	71	72	73	74
Rumunia	63	65	69	69	72
Łotwa	67	69	69	69	70
Słowacja	70	69	69	69	70
Chorwacja	63	64	66	66	64
Grecja	66	66	65	66	62
Bułgaria	50	51	53	53	55

[a] Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB na 1 mieszkańca wyrażonego w PPS w 2020 r

Źródło: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [dostęp: 5.07.2022 r.].

Aneks 3

Szara gospodarka i działalność nielegalna w rachunkach narodowych

1. Zakres szacunków rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej

System rachunków narodowych, obowiązujący w krajach Unii Europejskiej, zapewnia kompletność danych wykorzystywanych do procesu kompilacji produktu krajowego brutto i dochodu narodowego brutto. Oznacza to, że w rachunkach narodowych, obok produkcji bezpośrednio obserwowalnej na podstawie danych z badań statystycznych i danych administracyjnych, uwzględniana jest również produkcja nieobserwowana, w tym szara gospodarka i działalność nielegalna.

Szara gospodarka obejmuje działania produkcyjne w sensie ekonomicznym, całkowicie legalne (pod względem spełniania norm i regulacji prawnych), ale ukrywane przed władzami publicznymi z następujących przyczyn:
- aby uniknąć płacenia podatku dochodowego, podatku od wartości dodanej (VAT) i pozostałych podatków,
- aby uniknąć płacenia składek na ubezpieczenie społeczne,
- aby uniknąć stosowania wymogów prawa takich jak: płaca minimalna, maksymalny czas pracy, warunki bezpieczeństwa pracy,
- aby uniknąć procedur administracyjnych takich jak wypełnianie kwestionariuszy statystycznych i innych formularzy.

Istotą szarej gospodarki jest zatem, m.in.: ukrywanie części dochodu w celu uniknięcia opodatkowania, zatrudnianie pracowników „na czarno", rejestrowanie się pracujących na własny rachunek jako bezrobotni.

Działalność nielegalna obejmuje:
- produkcję wyrobów i usług, których sprzedaż, rozprowadzanie lub posiadanie jest zabronione przez prawo,
- działalność produkcyjną, która jest zwykle legalna, lecz staje się nielegalna, gdy jest wykonywana przez producentów nie mających do tego prawa, np. praktyka medyczna bez licencji.

Dane dla lat 2017–2020 prezentowane w niniejszej publikacji uwzględniają szacunki rozmiarów szarej gospodarki dla:
- zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z liczbą pracujących do 9 osób bez względu na formę prawną oraz podmiotów sektora prywatnego bez spółdzielni z liczbą pracujących od 10 do 49 osób.

Szacunki dokonano dla:
  - zaniżonej produkcji i dochodów w informacjach przekazywanych do statystyki,
  - uchylania się od płacenia podatku od towarów i usług (tzw. VAT fraud),
- osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej, głównie w działalności usługowej, w tym działalności polegającej na świadczeniu usług seksualnych.

W ramach działalności nielegalnej ujęto szacunki dotyczące:
- działalności osób czerpiących korzyści majątkowe z tytułu świadczenia usług prostytucji przez inne osoby (działalność sutenerska),
- produkcji i handlu narkotykami,
- przemytu papierosów,
- przemytu alkoholu.

Należy zauważyć, że nie zawsze istnieje wyraźna granica pomiędzy szarą gospodarką a działalnością nielegalną. W polskich rachunkach narodowych, ze względu na specyfikę krajową, zaistniała potrzeba rozdzielenia dokonanych dla prostytucji oszacowań na część należącą do szarej strefy (do której zaliczyć należy dochody bezpośrednio uzyskiwane przez osoby świadczące usługi seksualne) i do działalności nielegalnej (zabronione przez prawo sutenerstwo).

2. Metody przyjęte do szacunków rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej

2.1. W szacunkach rozmiarów szarej gospodarki wykorzystano:

– metodę bezpośrednią,
– badanie pracy nierejestrowanej poprzez badania rynku pracy (badanie aktywności ekonomicznej ludności oraz badanie modułowe pracy nierejestrowanej),
– szacunki działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych.

Metoda bezpośrednia posłużyła do oszacowania produkcji ukrytej w zarejestrowanych podmiotach gospodarczych. Badaniami objęto podmioty gospodarcze z liczbą pracujących do 9 osób bez względu na szczególną formę organizacyjną oraz podmioty sektora prywatnego (bez spółdzielni) z liczbą pracujących od 10 do 49 osób. Metoda bezpośrednia szacunku polega na oszacowaniu normatywów przeciętnej wydajności pracy i przeciętnego wynagrodzenia na jednego pracującego. Normatywy te następnie wykorzystano do wyszacowania przeciętnych przychodów na jednego pracującego, które z kolei stanowiły podstawę do oszacowania produkcji globalnej, zużycia pośredniego i wartości dodanej brutto.

Oszacowania normatywów dokonano w podziale na:
– sekcje według Polskiej Klasyfikacji Działalności,
– rodzaje miejscowości (gminy, miasta–gminy, miasta),
– liczbę pracujących (1–2 osoby, 3–4 osoby, 5 osób, powyżej 5 osób).

Badania rynku pracy wykorzystano do oszacowania rozmiarów szarej gospodarki w zakresie działalności osób fizycznych wykonujących pracę nierejestrowaną, głównie działalność usługową.

W badaniu tym zostały wykorzystane:
– oficjalne statystyki dotyczące wynagrodzeń, liczby pracujących i zarejestrowanych bezrobotnych,
– wyniki reprezentacyjnego badania i aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) prowadzonego przez Departamenty GUS: Badań Demograficznych oraz Rynku Pracy,
– badanie modułowe pracy nierejestrowanej za rok 2014, 2017.

W oparciu o wyniki powyższych badań oszacowano liczbę pracujących w szarej gospodarce ogółem oraz w podziale na sekcje PKD 2007.

Do oszacowania produkcji oraz kosztów jej wytworzenia przez osoby fizyczne wykonujące pracę nierejestrowaną wykorzystano, obliczone na podstawie danych wynikowych z badania SP-3 (dotyczącego zarejestrowanych jednostek małych zatrudniających do 9 osób), przeciętne wynagrodzenia oraz odpowiednio wyliczone wskaźniki relacji. Produkcję globalną obliczono jako iloczyn oszacowanej liczby pracujących, przeciętnych wynagrodzeń oraz wskaźnika relacji wynagrodzeń do produkcji globalnej dla małych podmiotów zarejestrowanych. Koszty wytworzenia tej produkcji (zużycie pośrednie), obliczono z wykorzystaniem wskaźnika relacji zużycia pośredniego do produkcji globalnej w małych podmiotach zarejestrowanych.

Szacunki działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych

Dochody z tytułu działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych obliczono dla trzech ustalonych kategorii tych usług – działalności agencji, usług świadczonych przez osoby pracujące w prywatnych lokalach (własnych lub wynajętych) oraz usług seksualnych świadczonych przy drogach.

Wartość tych przychodów równa jest iloczynowi liczby osób świadczących usługi seksualne, liczbie kontaktów w ciągu roku oraz średniej cenie usług. W szacunku uwzględniono także udział nierezydentów, który charakterystyczny jest dla usług seksualnych świadczonych przy drogach. Wartość usług świadczonych przez cudzoziemców, a także wartość kosztów, jakie ponoszą w związku z przekazywaniem części swojego zysku sutenerom, wpływają także na poziom salda handlu zagranicznego.

2.2. Szacunki działalności nielegalnej

Do szacunków działalności nielegalnej wykorzystano dane ze źródeł administracyjnych i pozastatystycznych, w tym wyniki badań specjalistycznych instytucji i ośrodków naukowo-badawczych oraz raporty policyjne.

Szacunki działalności nielegalnej dotyczą następujących obszarów:

– **działalność sutenerska**

Działalność sutenerska jest zabroniona przez polskie prawo i polega na czerpaniu zysków ze świadczenia usług seksualnych przez inne osoby.

– **produkcja i handel narkotykami**

W działalności związanej z produkcją i handlem narkotykami uwzględniono te grupy narkotyków, które mają największe znaczenie na polskim rynku. Są to: marihuana i haszysz, amfetamina, kokaina i crack, heroina, ekstazy, LSD i halucynogeny oraz polska heroina. Szacunki wartości przychodów z tytułu działalności związanej z produkcją i handlem narkotykami dokonywane są od strony podaży i od strony popytu.

– **przemyt papierosów**

Zjawiska, które poddano dokładnej analizie dotyczą przemytu papierosów ze wschodu na rynek krajowy i ich nielegalnej sprzedaży w handlu, głównie bazarowym, a także zjawiska wywozu do krajów Europy Zachodniej legalnie wyprodukowanych w Polsce papierosów i tam wprowadzenie ich na rynek bez obowiązujących znaków akcyzy. Ponadto została uwzględniona nielegalna produkcja papierosów na skalę przemysłową – podrabianie znanych marek. Część dochodów związaną z legalnie wyprodukowanymi papierosami zaliczono do szarej gospodarki, natomiast część wynikającą z nielegalnej produkcji oraz przemytu na rynek polski, do gospodarki nielegalnej.

– **przemyt alkoholu**

Nielegalny rynek wyrobów alkoholowych w Polsce dotyczy głównie wyrobów spirytusowych wysokoprocentowych. Opierając się na ustaleniach Służb Celnych oraz dostępnych raportach przyjęto, że spośród segmentów nielegalnego rynku najistotniejsze elementy to odkażanie alkoholu skażonego i obrót odkażonym alkoholem.

3. Wpływ szacunków szarej gospodarki i działalności nielegalnej na poziom PKB

W latach 2017–2020 udział gospodarki nieobserwowanej w tworzeniu produktu krajowego brutto (łącznie z szarą gospodarką i działalnością nielegalną) kształtował się w 2017 roku na poziomie 12,5%, natomiast w latach 2019–2020 spadł do poziomu 11,0–10,0%. Udział szarej gospodarki w latach 2017–2020 wyniósł odpowiednio 12,5%, 12,1%, 11,1% oraz 10,4%, natomiast udział działalności nielegalnej w latach 2017–2020 nie uległ zmianie i wynosił 0,4% produktu krajowego brutto. Niezmiennie największy udział w szarej gospodarce mają jednostki prowadzące działalność handlową, budowlaną oraz obsługę rynku nieruchomości. Natomiast największy udział w tworzeniu dochodów osiąganych z tytułu działalności nielegalnej ma działalność związana z produkcją i handlem narkotykami.

Wytworzona, w wyniku działalności w szarej gospodarce i działalności nielegalnej, wartość dodana brutto przeznaczona była głównie na spożycie w sektorze gospodarstw domowych (produkcja nieobserwowana uwzględniająca szarą strefę i działalność nielegalną) oraz na powiększenie nakładów brutto na środki trwałe (produkcja nieobserwowana w zakresie szarej strefy).

Tablica 19. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w tworzeniu PKB (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
	w mln zł			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	w odsetkach			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	100,0	100,0	100,0	100,0
Ogółem gospodarka nieobserwowana	12,5	12,1	11,1	10,4
Szara gospodarka	12,1	11,7	10,7	10,0
w jednostkach zarejestrowanych	10,2	10,0	9,0	8,5
z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej	1,9	1,7	1,7	1,5
Działalność nielegalna	0,4	0,4	0,4	0,4
sutenerstwo	0,04	0,04	0,04	0,04
narkotyki	0,29	0,31	0,34	0,32
przemyt papierosów	0,02	0,02	0,01	0,01
Szara gospodarka wg grup sekcji PKD:				
Przemysł	1,4	0,7	1,0	0,9
Budownictwo	1,7	1,7	1,8	1,7
Handel i naprawa pojazdów samochodowych zakwaterowanie i gastronomia	4,8	4,7	4,4	4,0
Transport i gospodarka magazynowa	1,1	1,2	0,9	0,9
Obsługa rynku nieruchomości	1,7	2,0	1,5	1,3
Pozostałe sekcje	1,4	1,4	1,1	1,2

Tablica 20. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w PKB od strony rozdysponowania (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
	w mln zł			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	w %			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	100,0	100,0	100,0	100,0
Spożycie w sektorze gospodarstw domowych	57,9	57,5	56,7	55,7
Produkcja nieobserwowana	2,0	1,7	1,7	1,8
Nakłady brutto na środki trwałe	17,5	18,2	18,3	17,2
Szara gospodarka	2,6	2,0	2,2	1,9

Annex 1

Subjective scope of institutional sectors in the national accounts

National accounts have been developed by to the following institutional sectors:
- non-financial corporations,
- financial corporations,
- general government,
- households,
- non-profit institutions serving households,
- rest of the world.

1. Non-financial corporations sector

Non-financial corporations sector includes:
a) legal entities (regardless of number of persons employed) which they are established, inter alia, state enterprises, undertakings, companies (public limited and limited liability), cooperatives, foreign enterprises;
b) organisational units without legal personality (regardless of number of persons employed):
   - national organisational units, partnerships, limited partnerships and civil companies,
   - natural persons who are engaged in economic activity, in which number of persons employed exceed 9, excluding individual farms.

Institutional units belonging to the non-financial corporations sector are grouped into the following institutional sub-sectors:
- public corporations,
- national private corporations,
- foreign corporations

Public corporations consist of institutional units, which are controlled by general government. They include state property units, regional or local authorities, mixed with an advantage of capital of state or regional property units.

National private corporations consist of institutional units, which are controlled by units different from general government units and different from institutional units – non-residents. They include private property units (interalia, cooperatives) and mixed with an advantage of capital of private property units.

Foreign corporations consist of institutional units, which are controlled by institutional units – non--residents. They include private units with foreign capital and mixed with an advantage of capital of foreign units. Division non-financial corporation sector's units into sub-sectors is made based on type of ownership or join ownership of institutional units (distinguishing sign of the form of ownership in Statistical Units Base).

Distinction is made between following form of ownership (the symbol of the form of ownership is in bracket):
- state property (111, 112, 121, 122),
- regional or local authorities (113, 123),
- public mixed (127, 131, 132, 133, 137),
- private (214, 215, 224, 225),
- foreign (216, 226),
- private mixed (227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237).

According to these ownerships non-financial corporations sector is divided into following institutional units:
- subsector public corporations (FW = 111, 112, 121, 122, 113, 123, 127, 131, 132, 133, 137),
- subsector national private corporations (FW = 214, 215, 224, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237),
- subsector foreign corporations (FW = 216, 226).

2. Financial corporations sector

The financial corporations sector includes institutional units involved in financial intermediation or auxiliary financial activities related to financial intermediation. They are classified according to the basic type of activity in accordance with the Polish Classification of Activities 2007 to section K (divisions 64, 65, 66).

The subsectors of institutional units in the financial corporation sector are grouped according to the following scheme:

- **monetary financial institutions,** of which:
  - central bank – Narodowy Bank Polski,
  - other monetary financial institutions (deposit-taking corporations except the central bank and money market funds);
- **financial corporations, except monetary financial institutions and insurance corporations and pension funds,** of which:
  - investment funds that are not money market funds,
  - other financial intermediaries, except insurance corporations and pension funds,
  - financial auxiliaries,
  - captive financial institutions and money lenders;
- **insurance corporations and pension funds,** of which:
  - insurance corporations,
  - pension funds.

Each of the subsectors mentioned above, apart from the central bank sub-sector, is divided into:
- public financial corporations,
- national private financial corporations,
- foreign controlled financial corporations.

3. General government sector

In **the general government sector** there are classified following entities:
- units operating on the terms set out in the Public Finance Act (budgetary units, special purpose funds, local budgetary establishments, executive agencies, budget institutions),
- entities, for which financial system has been defined by other legal acts and which main source of financing are transfers from the state budget (public universities, government agencies, Polish Academy of Science),
- funds managed by Bank Gospodarstwa Krajowego,
- public health care institutions,
- public hospitals with status of capital companies,
- research institutes conducting health care activities,
- central and local institutions of culture,
- funds with legal personality which are connected with the state budget or local government,
- units servicing social security funds (Social Insurance Institution, Agricultural Social Insurance Fund), Labour Fund and National Health Fund),
- Bank Guarantee Fund,
- Non-profit institutions controlled by the general government sector, including The State Treasury foundations,
- Other units realizing public tasks and public companies, which are classified into general government sector, according to ESA 2010 methodology.

In the Polish National Accounts, the following sub-sectors of general government are distinguished:
- central government,
- local government,
- social security funds.

The central government subsector encloses all central government authorities and administration bodies, executive agencies, budget institutions and special purpose funds excluding social security funds.

The central government subsector also includes central health care institutions, central institutions of culture and units for which transfers from the state budget are their main source of financing (i.e. public universities, government agencies, Polish Academy of Science), Bank Guarantee Fund, hospitals with status of capital companies, agricultural advisory units, research institutes that operate medical activities, public corporations and The State Treasury foundations, which according to ESA 2010 methodology, are classified into general government sector.

The local government subsector includes local government and units established or supervised by local government bodies, local budgetary establishments, local health care institutions, local institutions of culture, voivodship road traffic centres, hospitals with status of capital companies and public corporations which according to ESA 2010 methodology, are classified into general government sector.

The subsector of social security funds includes state social security funds with legally guaranteed social care and units servicing social security funds. The social security funds include the Social Insurance Institution, Agricultural Social Insurance Fund and funds managed by them as well as Labor Fund and National Health Fund, i.e. obligatory funds running by the state. All above mentioned funds, in national accounts are treated jointly and are named as social security funds.

4. Households sector

The households sector includes natural persons working, at own account, on private farms in agriculture and natural persons working, at own account, outside private farms in agriculture employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books as well as natural persons obtaining income from employment and other sources.

The households sector includes:
- individuals or groups of individuals, with income from employment and other sources, whose principal function is consumption,
- natural persons working at own account on private farms in agriculture,
- natural persons working at own account employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books,
- persons living permanently in institutions who have little or no autonomy of action or decision in economic matters (e.g. members of religious orders living in monasteries, long-term patients in hospitals, prisoners serving long sentences, elderly persons living permanently in retirement homes),
- non-profit institutions serving households, which do not have independent legal status, or those which do but which are of only minor importance,
- individuals or groups of individuals whose principal function is consumption and that produce goods and non-financial services for exclusively own final use (services of owner-occupied dwellings and domestic services produced by paid employees).

The sub-sectors of institutional units in the household sector are grouped according to the source of income:
- employers and own-account workers
  - in private farms in agriculture,
  - outside private farms in agiculture.
- natural persons
  - employees,
  - recipients of retirement and other pensions,
  - recipients of non-earned income sources other than retirement of other pensions,
  - others.

Subsector of employers and own-account workers in private farms in agriculture constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from the use of private farm in agriculture.

According to definition private farms in agriculture include:
- holdings with the area of 1 ha or more of agricultural land,
- holdings with the area of less than 1 ha of agricultural land (including holdings without agricultural land) conducting agricultural production (crop and animal output) of significant (determined by the appropriate threshold) scale, including special branches of agricultural activities.

Subsector of employers and own-account workers outside private farms in agriculture constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from the use of conducted economic activity or from own-account work.

Subsector of natural persons – employees constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from hired work.

Subsector of natural persons recipients of retirement and other pensions constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from retirement and other pensions.

Subsector of natural persons recipients of non-earned income sources other than retirement or other pensions constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is property income or income from other social benefits.

Subsector of other natural persons constitutes of households of persons permanently living in collective accommodation institutions, regardless of the kind of income.

5. Non-profit institutions serving households sector

The non-profit institutions serving households sector consists of non-profit institutions which are: separate legal entities, serve households and are private non-market producers. The NPISHs sector includes the following main organisations' types that provide non-market goods and services to households: charities, political parties, trade unions, professional or research societies, foundations and units of religious organisations (Catholic Church and other churches and religious associations), and social, cultural and sports clubs.

There are no sub-sectors of non-profit institutions serving households.

6. Rest of the world sector

The rest of the world includes economic entities, without characteristic functions and revenues, owned by foreign entities and cooperating with domestic entities. The role of the rest of the world is therefore similar to that of the institutional sector, but non-resident units are included in the system only if they are involved in transactions with resident institutional units.

In accordance with the ESA 2010 system, so-called 'contractual resident units' are not included to the rest of the world sector, ie:
a. those parts of non-resident units which have a centre of main economic interest in the economic territory of the country,
b. non-resident units which own land or buildings in the economic territory of the country, but only in scope of transactions relating to land or buildings.

The basic breakdown of the rest of the world sector distinguishes the following sub-sectors:
- Member States and institutions and European Union authorities,
- non-members of the EU and non-resident international organizations of the EU.

Annex 2

Gross domestic product at purchasing power parity

The object of international comparisons is gross domestic product assessed from the expenditure side as a sum of final uses of goods and services by resident institutional units (final consumption and gross capital formation), plus exports and minus imports of goods and services. For the purposes of international comparisons conducted under the joint programme of Eurostat and OECD (Eurostat-OECD PPP Programme) GDP and its aggregates are expressed in the uniform artificial currency unit – Purchasing Power Standard, in abbreviated form PPS.

To convert GDP into a common artificial currency (PPS) Purchasing Power Parities (PPP) are used. Conversion of GDP into the common artificial currency unit (PPS) enables not only the assessment of real differences in GDP level and a comparison of purchasing power of currencies and price levels between individual countries, but also an analysis of disparities in the internal structure of prices of each of the countries.

1. Definitions

Purchasing power parities (PPPs) – are currency conversion rates that reflect real purchasing power of the national currency unit on the domestic market in relation to the unit of artificial currency of compared countries (1 PPS). The purchasing power parity index (PPP) for the given country is defined as the number of national currency units needed to buy in this country the same volume of goods and services which can be purchased in other surveyed countries for one unit of common artificial currency (1 PPS).

GDP calculated at the purchasing power parity (in PPS) – is defined as "real GDP", because conversion of GDP value from the national currency into the artificial common currency unit (PPS) eliminates the effect of price level differences across countries what allows direct comparison of GDP volumes of the investigated countries.

Purchasing power parity indices (PPP) – enable the conversion of selected GDP components (final consumption expenditure, gross capital formation) into the artificial common currency (PPS), however, do not ensure additivity of the results. This mean that the sum of GDP components expressed in PPS does not have to be consistent with the value of total GDP in PPS. For this reason, the results of the comparison of total GDP and its components, expressed in common artificial currency (PPS), should be analysed separately at each level of aggregation.

2. Legal basis

Purchasing power parities are calculated under the Regulation (EC) No 1445/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2007 establishing common rules for the provision of basic information on Purchasing Power Parities and for their calculation and dissemination. All European Union (EU) countries are obliged to participate annually in the international comparison Eurostat-OECD PPP Programme and to provide data necessary for the calculations of PPP.

Since 1st September 2014, data used in PPP surveys is elaborated in accordance with the current Regulation (EU) no 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on the European system of national and regional accounts in the European Union (ESA 2010).

3. Methodological rules

The rules for conducting international comparisons of Eurostat-OECD PPP Programme are described in detail in the 'Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities'.[14] Additional explanations on the methodology can be found in the publications as well as press releases published on the Eurostat websites.[15]

Purchasing power parities for market goods and services are calculated by Eurostat according to the harmonized PPP methodology and in line with rules of compilation of national accounts in the EU countries.

The basis for the calculation of PPP indicators are price quotations of selected products on the domestic market, which are conducted at once in all participating countries for the same product sample. The aim is to preserve the conditions of comparability (physical characteristics, technical parameters, usefulness, quality) and the representativity of the goods covered in the surveys (availability on the market and a significant share in the structure of GDP expenditures). In the case of non-market services, cost methods are used, i.e. based on unit costs (quasi-prices).

Price surveys are conducted for the following categories/groups of GDP expenditures:
- individual consumption expenditures of households (for 224 basic groups of expenditures),
- gross fixed capital formation (equipment goods, buildings and civil engineering works).

Eurostat in cooperation with participating countries elaborates detailed guidelines and instructions for each price survey and then conducts detailed verification of the results of the survey.

To convert balance of exports and imports official exchange rates are used. PPP results calculated at the level of product groups are aggregated to the total GDP level. For this purpose, expenditure weights proper for a given group of products are used. Aggregated PPP are applied for calculation of real GDP and its elements, as well as spatial volume indices.

4. PPP Results (tables and summary)

The coordination of provision of basic information on PPP and calculation and dissemination of the results for individual UE countries are within the Eurostat's responsibilities. The following data is published:
- PPP indices at the level of: gross domestic product, household final consumption expenditure and actual individual consumption,
- gross domestic product, household final consumption expenditure and actual individual consumption – in PPS, total and per capita,
- price level indices in relation to an average of 28 countries of European Union.

Full set of the PPP results is disseminated twice a year: in June and December. The results relating to year t-3 are final and results regarding years t-1and t-2 are preliminary. Since 2022, Eurostat additionally publishes selected data on PPPs in March in the frame of so-called 'flash estimate'. The results on GDP for year t-1 presented at that time are calculated on the basis of preliminary price data. The results for years t-2 and t-3 are calculated on the basis of the latest updated data. The 'flash estimate' does not provide data on household final consumption expenditure, actual individual consumption and price levels.

Starting from 2020, due to the withdrawal of the United Kingdom from the European Union on 31st January 2020, Eurostat publishes the results of international comparisons for the European Union comprising of 27 countries. For the purpose of comparisons, Eurostat calculated also the results from the years preceding Brexit, taking data of the 27 Member States as a comparative base. The results relating to the European Union of 28 countries are available up to 2019. In this publication, the results of international comparisons of GDP are presented in accordance with the current composition of the European Union in a given period:

[14] „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities", Eurostat Methodologies and Working papers, 2012; the manual is available on the website: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5923225/KS-RA-12-023-EN.PD
[15] See: https://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities.

EU-28 for 2017-2018 and EU-27 for 2020. For 2019, as the last year of the United Kingdom's membership in the European structures, a double data set is presented allowing assessment of the impact of the United Kingdom's withdrawal from the European Union on the results of international comparisons of GDP.

Table 14. Indices of Purchasing Power Parity (PPP) for GDP in EU countries

Specification		2017	2018	2019	2019	2020
		EU-28			EU-27	
Country	Currency	National currency units for 1 PPS				
European Union (EU-28)	PPS	1.0000	1.0000	1.0000	1.0209	–
European Union (EU-27)	PPS	0.9816	0.9804	0.9795	1.0000	1.0000
Austria	EUR	1.1078	1.1064	1.1099	1.1331	1.1433
Belgium	EUR	1.1087	1.1079	1.1042	1.1273	1.1157
Bulgaria	BGN	0.9667	0.9831	1.0144	1.0356	1.0540
Croatia	HRK	4.7523	4.7864	4.7802	4.8801	4.8607
Cyprus	EUR	0.8793	0.8853	0.8873	0.9058	0.9161
Czechia	CZK	17.7603	17.8840	18.2333	18.6143	19.1463
Denmark	DKK	9.8224	9.7808	9.7789	9.9833	9.9266
Estonia	EUR	0.7646	0.7788	0.7951	0.8117	0.8024
Finland	EUR	1.2345	1.2342	1.2429	1.2689	1.2646
France	EUR	1.1008	1.0931	1.0636	1.0858	1.0885
Greece	EUR	0.8220	0.8165	0.8107	0.8276	0.8273
Spain	EUR	0.9017	0.9133	0.9117	0.9307	0.9390
Ireland	EUR	1.1355	1.1452	1.1906	1.2155	1.1990
Lithuania	EUR	0.6328	0.6456	0.6533	0.6669	0.6818
Luxembourg	EUR	1.2126	1.2271	1.2410	1.2669	1.2937
Latvia	EUR	0.6926	0.7082	0.7232	0.7383	0.7382
Malta	EUR	0.8382	0.8482	0.8461	0.8638	0.8771
Netherlands	EUR	1.1180	1.1228	1.1439	1.1678	1.1584
Germany	EUR	1.0646	1.0632	1.0815	1.1041	1.1050
Poland	PLN	2.4913	2.5275	2.5733	2.6271	2.6797
Portugal	EUR	0.8229	0.8258	0.8296	0.8469	0.8509
Romania	RON	2.3064	2.4077	2.4700	2.5216	2.5556
Slovakia	EUR	0.7382	0.7604	0.7767	0.7929	0.8051
Slovenia	EUR	0.8150	0.8205	0.8204	0.8376	0.8407
Sweden	SEK	12.6534	12.8163	12.9554	13.2261	13.0922
Hungary	HUF	194.4510	201.0690	208.9830	213.3500	222.7020
United Kingdom	GBP	0.9786	0.9941	0.9907	1.0114	–
Italy	EUR	0.9861	0.9848	0.9760	0.9964	0.9935

Source: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [accessed: 05.07.2022].

The Purchasing Power Parities (PPP) indices presented, calculated for the total GDP, represent the number of national currency units necessary to purchase in the given country the same volume of goods and services which can be purchased on the market of other EU countries for 1 PPS. Because the indices of PPP are calculated on the basis of current market prices, purchasing power of the common artificial currency unit (PPS) is not constant. Purchasing power parities fluctuate depending on the level of prices and structure

of GDP expenditures in the individual countries. Therefore, possibility of using PPP results is limited to the spatial comparisons and only to a small extent can be used for comparisons over time.

Table 15. Gross domestic product of EU countries at purchasing power parity

Specification[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	EU-28			EU-27	
	in million PPS				
European Union (EU-28)	15 435 822	15 989 269	16 586 506	16 247 008	–
European Union (EU-27)	13 321 759	13 802 086	14 310 077	14 017 174	13 415 654
Germany	3 068 928	3 167 817	3 211 666	3 145 928	3 047 485
France	2 086 895	2 162 025	2 291 926	2 245 014	2 122 603
United Kingdom	2 114 063	2 187 183	2 276 430	2 229 835	–
Italy	1 761 006	1 798 812	1 840 832	1 803 153	1 667 865
Spain	1 288 497	1 317 464	1 364 915	1 336 977	1 194 874
Poland	798 722	839 392	891 159	872 918	872 859
Netherlands	660 234	689 306	710 776	696 228	690 694
Romania	371 957	395 278	428 737	419 961	414 357
Belgium	401 419	415 282	433 098	424 233	409 360
Sweden	365 521	376 730	389 769	381 791	384 849
Austria	333 420	348 343	358 168	350 837	331 778
Ireland	261 488	284 701	299 446	293 316	310 977
Czechia	287 762	302 486	317 570	311 070	297 415
Portugal	238 121	248 481	258 410	253 121	235 146
Denmark	223 261	230 382	237 045	232 193	234 679
Hungary	202 012	215 808	227 437	222 782	216 775
Greece	215 220	219 899	226 040	221 413	199 828
Finland	183 312	189 172	192 973	189 024	188 197
Slovakia	114 392	117 613	121 088	118 610	114 371
Bulgaria	106 283	111 850	118 685	116 255	113 810
Croatia	78 353	81 660	86 237	84 471	77 836
Lithuania	66 806	70 497	74 790	73 260	72 608
Slovenia	52 776	55 896	58 989	57 782	55 805
Luxembourg	47 971	49 191	50 527	49 493	49 640
Latvia	38 961	41 164	42 378	41 511	39 904
Estonia	31 171	33 150	34 881	34 167	33 441
Cyprus	23 023	24 412	25 934	25 403	23 598
Malta	14 245	15 274	16 602	16 262	14 897

[a] The order according to the ranking of GDP in PPS in 2020.

Source: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [accessed: 05.07.2022].

According to Eurostat's preliminary data published in June 2022, Germany had the largest real GDP among all 27 EU countries in the whole analysed period. In 2020 the GDP of Germany amounted to over 3 047 bn PPS. The real GDP of France reached the level of 2 122 bn PPS. Among EU countries whose real GDP was higher than 1 billion PPS were Italy – almost 1 668 bn PPS and Spain – nearly 1 195 bn PPS. Poland held the fifth place in the EU at the level of 873 bn PPS. The next positions in the ranking were taken by the Netherlands with real GDP of 690 bn PPS, Romania – 414 bn PPS and Belgium – 409 bn PPS. The real GDP of three countries: Sweden, Austria and Ireland counted above 300 bn PPS. The real GDP of Czechia, Portugal, Denmark and Hungary exceeded 200 bn PPS. Greece, Finland, Slovakia and Bulgaria reached

the level of real GDP higher than 100 bn PPS, whereas Croatia, Lithuania and Slovenia – higher than 50 bn PPS. Other countries: Luxembourg, Latvia, Estonia, Cyprus and Malta had the level lower than 50 bn PPS.

In 2020, five the largest countries of Europe in terms of GDP (Germany, France, Italy, Spain and Poland) jointly had nearly 2/3 of the real GDP of the total EU. The real GDP of next seven countries (the Netherlands, Romania, Belgium, Sweden, Austria, Ireland and Czechia) represented in total more than 21% of the real GDP of the EU. The real GDP of the remaining 15 countries jointly amounted to approximately 12%.

Table 16. Share of countries in GDP of European Union at purchasing power parity

Specification[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	EU-28			EU-27	
	in %				
European Union (EU-28)	100.00	100.00	100.00	–	–
European Union (EU-27)	86.30	86.32	86.28	100.00	100.00
Germany	19.89	19.80	19.36	22.43	22.71
France	13.52	13.52	13.82	16.02	15.81
United Kingdom	13.70	13.68	13.72	–	–
Italy	11.41	11.25	11.10	12.86	12.43
Spain	8.35	8.24	8.23	9.54	8.91
Poland	5.17	5.25	5.37	6.23	6.51
Netherlands	4.28	4.31	4.29	4.97	5.15
Romania	2.41	2.47	2.58	3.00	3.09
Belgium	2.60	2.6	2.61	3.03	3.05
Sweden	2.37	2.36	2.35	2.72	2.87
Austria	2.16	2.18	2.16	2.50	2.47
Ireland	1.69	1.78	1.81	2.09	2.32
Czechia	1.86	1.89	1.91	2.22	2.22
Portugal	1.54	1.55	1.56	1.81	1.75
Denmark	1.45	1.44	1.43	1.66	1.75
Hungary	1.31	1.35	1.37	1.59	1.62
Greece	1.39	1.38	1.36	1.58	1.49
Finland	1.19	1.18	1.16	1.35	1.40
Slovakia	0.74	0.74	0.73	0.85	0.85
Bulgaria	0.69	0.70	0.72	0.83	0.85
Croatia	0.51	0.51	0.52	0.60	0.58
Lithuania	0.43	0.44	0.45	0.52	0.54
Slovenia	0.34	0.35	0.36	0.41	0.42
Luxembourg	0.31	0.31	0.30	0.35	0.37
Latvia	0.25	0.26	0.26	0.30	0.30
Estonia	0.20	0.21	0.21	0.24	0.25
Cyprus	0.15	0.15	0.16	0.18	0.18
Malta	0.09	0.10	0.10	0.12	0.11

[a] The order according to the ranking of GDP in PPS in 2020

Source: Based on: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [accessed: 05.07.2022].

The key indicator used for the comparison of economic development of the European Union countries is the level of real GDP per capita (Table 17).

Table 17. Gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity

Specification[a]	2017	2018	2019	2019	20209
	EU-28			EU-27	
	in PPS				
European Union (EU-28)	30 200	31 200	32 200	31 600	–
European Union (EU-27)	29 900	30 900	32 000	31 300	29 900
Luxembourg	80 400	80 800	81 300	79 600	78 700
Ireland	54 500	58 600	60 800	59 500	62 400
Denmark	38 700	39 800	40 800	39 900	40 300
Netherlands	38 500	40 000	41 000	40 100	39 600
Austria	37 900	39 400	40 300	39 500	37 200
Sweden	36 300	37 000	37 900	37 100	37 200
Germany	37 100	38 200	38 700	37 900	36 600
Belgium	35 300	36 300	37 700	36 900	35 500
Finland	33 300	34 300	34 900	34 200	34 000
France	31 100	32 100	33 900	33 200	31 300
United Kingdom	32 000	32 900	34 100	33 400	–
Malta	30 400	31 500	32 900	32 200	28 900
Italy	29 300	30 000	30 800	30 200	28 100
Czechia	27 200	28 500	29 800	29 200	27 800
Slovenia	26 800	28 100	29 400	28 800	26 500
Cyprus	25 500	27 000	28 200	27 700	26 500
Lithuania	23 600	25 200	26 800	26 200	26 000
Estonia	23 700	25 100	26 300	25 800	25 200
Spain	27 700	28 200	29 000	28 400	25 200
Poland	20 800	21 900	23 200	22 700	22 800
Portugal	23 100	24 200	25 100	24 600	22 800
Hungary	20 600	22 100	23 300	22 800	22 200
Romania	19 000	20 300	22 100	21 700	21 500
Latvia	20 100	21 400	22 200	21 700	21 000
Slovakia	21 000	21 600	22 200	21 800	20 900
Croatia	19 000	20 000	21 200	20 800	19 200
Greece	20 000	20 500	21 100	20 700	18 700
Bulgaria	15 000	15 900	17 000	16 700	16 400

[a] The order according to the ranking of GDP per capita in PPS in 2020.

Source: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [accessed: 05.07.2022].

In 2020, the average real GDP per capita in the EU was 29 900 PPS. Ten countries of EU reached the level of real GDP per capita higher and seventeen countries lower than the average for the total EU. The country with the highest GDP per capita was Luxembourg and the lowest – Bulgaria.

In 2020, real GDP per capita in Luxembourg exceeded more than 2.5 times the average level of real GDP in EU. This result however, does not show the actual economic situation of Luxembourg due to the number of people working in this country significantly exceeding the number of people actually living there. In other countries with real GDP per capita higher than the EU average, the volume index in 2020 did not go

beyond 135%, except for Ireland (209%). In Denmark, the Netherlands, Austria, Sweden and Germany the level of real GDP per capita was 20% higher than the average and more. Other countries of real GDP per capita higher than the EU average included Belgium, Finland and France. Greater disparity can be observed in countries with real GDP per capita lower than the EU average. The real GDP per capita of eight countries (Malta, Italy, Czechia, Slovenia, Cyprus, Lithuania, Estonia and Spain) reached the level of more than 80% of the European average. In the next eight countries (Poland, Portugal, Hungary, Romania, Latvia, Slovakia, Croatia and Greece) the level of real GDP per capita was in the range 60–80% of the average level in the European Union. The lowest level of real GDP per capita representing 55% of the average level in the EU was observed in Bulgaria.

Table 18. Volume indices of gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity

Specification[a]	2017	2018	2019	2019	2020
	EU-28			EU-27	
	EU=100				
European Union (EU-28)	100	100	100	101	–
European Union (EU-27)	99	99	99	100	100
Luxembourg	267	259	252	254	263
Ireland	181	188	188	190	209
Denmark	128	128	126	127	134
Netherlands	128	128	127	128	132
Austria	126	126	125	126	124
Sweden	121	119	118	119	124
Germany	123	123	120	121	122
Belgium	117	117	117	118	118
Finland	110	110	108	109	114
France	103	103	105	106	105
United Kingdom	106	106	106	107	–
Malta	101	101	102	103	96
Italy	97	96	96	96	94
Czechia	90	91	92	93	93
Slovenia	85	87	88	88	89
Cyprus	89	90	91	92	88
Lithuania	78	81	83	84	87
Estonia	79	81	82	82	84
Spain	92	90	90	91	84
Poland	69	70	72	73	76
Portugal	77	78	78	79	76
Hungary	68	71	72	73	74
Romania	63	65	69	69	72
Latvia	67	69	69	69	70
Slovakia	70	69	69	69	70
Croatia	63	64	66	66	64
Greece	66	66	65	66	62
Bulgaria	50	51	53	53	55

[a] The order according to the ranking of GDP per capita in PPS in 2020

Source: „Eurostat's Database", Internet: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database [accessed: 05.07.2022].

Annex 3

Hidden and illegal economy in national accounts

1. The scope of the size of the hidden economy and illegal activity

The system of national accounts in force in the European Union countries ensures the completeness of data used in the process of compilation of gross domestic product and gross national income. This means that, in addition to production that is directly observable on the basis of statistical survey and administrative data, national accounts also include unobserved production, including the gray economy and illegal activities.

The hidden economy includes includes production activities in an economic sense, completely legal (in terms of meeting standards and regulations), but hidden from public authorities for the following reasons:

- to avoid paying income tax, value added tax (VAT) and other taxes,
- to avoid paying social security contributions,
- to avoid legal requirements such as: minimum wage, maximum working time, safety at work,
- to avoid administrative procedures such as filling out statistical reports and other questionnaires.

A key issue of the hidden economy is, among others: concealing (hiding) part of the income in order to avoid taxation, employing workers at the black market, registering self-employed as unemployed.

Illegal activities include:

- production of goods and services, whose sale, distribution and possession are prohibited by law,
- production activity, which is usually legal, but it becomes illegal, when it is performed by producers who do not have the legal right to carry it out, e.g. medical practice without a license.

Data for 2017–2020 presented in this publication includes estimates for the hidden economy for:

- registered economic entities of private sector employing up to 9 persons (irrespective of the legal form) as well as employing from 10 to 49 persons (excluding cooperatives)

Estimates have been made for:

  - concealed (hidden) production and income information transferred for statistical purposes,
  - tax evasion of goods and services (so-called VAT fraud)

- natural persons who performed non-registered work, mainly in services (including persons providing prostitution services).

Within the scope of illegal activities, the following estimations have been included:

- activity of persons, who gain financial benefits from prostitution services providing by others (so called pimps services),
- production and sale of drugs,
- smuggling of tobacco products
- smuggling of alcohol

It should be noted that, there is not always a clear division between hidden economy and illegal activity. Polish national accounts, due to country specificity there was a need to divide estimations made for prostitution between a part belonging to hidden economy (which includes income earned directly through individuals performing sexual services) and an illegal activity (prohibited by law pimps services).

2. Methods adopted for estimates of the size of the hidden economy and illegal activity

2.1. In the estimates of hidden economy, the following methods were used:

– direct method,
– survey on unregistered employment through labor market research (Labour Force Survey – LFS and special modular survey on unregistered employment),
– estimates of activities related to sexual services.

The direct method was used to estimate the hidden production of registered operators. The research covered business entities with the number of employees up to 9 people regardless of the specific organizational form and private sector entities (without cooperatives) with the number of employees from 10 to 49 people. The direct method consists of estimating the average productivity and the average wages per 1 employed person. These estimations are used to calculate average income per one employed person, which are used for the calculation of output, intermediate consumption and gross value added.

Estimates were done with distinction of:
– sections according to NACE Rev. 2,
– kinds of locality (communes, towns-communes, towns),
– number of persons employed (1–2 persons, 3–4 persons, 5 persons, more than 5 persons).

Studies of the labour market have been used to estimate the size of the activity in hidden economy by natural persons performing unregistered employment, mainly service activities.

The study used:
– official statistics regarding wages, number of workers and registered unemployed,
– results of representative study on unregistered employment (LFS), led by Departments of Statistics Poland: Demographic Surveys and Labour Market,
– modular survey on unregistered employment for year 2014, 2017.

Supported by the above studies the number of people working in the hidden economy was estimated in total and with distinction on NACE Rev. 2 sections.

To calculate output and costs of creating it by natural persons who perform unregistered employment, average wages has been used and adequate indicators of relations have been calculated, both on the basis of results of SP-3 survey (which concerns registered small enterprises employing up to 9 persons). Output has been calculated as a multiplication of estimated number of employees, average wages and relation indicator of wages for output of small registered enterprises. Costs of this production (intermediate consumption) has been calculated, with the use of relation indicator for intermediate consumption of output in small registered enterprises.

Estimation of activity concerning sexual services

Profit gained from activity related to sexual services has been calculated for three established categories of these services: activities of agencies, individuals working on private premises (owned or rented) and sexualized services provided by the roads.

The value of this profit is equal to the multiplication of number of people providing sexual services, the number of contacts within a year and the average price of services. In the estimation the number of non-residents has been included, as it is mostly characteristic for sexualized services provided by the roads. The value of services provided by foreigners, as well as costs, which they have regarding transferring part of the profits to the pimps, affects also the level of foreign trade balance.

2.2. Estimation of illegal activities

To estimate illegal activities both data from administrative and non-statistical sources have been used, including the results of studies performed by specialized institutions and research and science centers as well as police reports.

The estimates of illegal activity concern following areas:

– **pimps activities**

Pimps activities are prohibited by the Polish law and are connected with deriving a benefit from other persons who practice prostitution,

– **production and trade of drugs**

In activities related to production and sale of illegal drugs, the groups of drugs have been taken into account, which are significant to the Polish market. These are: marihuana and hashish, amphetamine, cocaine and crack cocaine, heroin, ecstasy, LSC, hallucinogens and polish heroin. The estimation of profit from activities regarding production and sale of drugs is made from supply and demand side,

– **smuggling of tobacco products**

Phenomena, which have been carefully analyzed concerns the smuggling of cigarettes from the East on to the domestic market and illegal sale mainly in on-street markets trade, as well as events of transport to countries of Western Europe legally produced in Poland cigarettes and there introducing them to the market without excise duties. Moreover, the illegal production of counterfeit cigarettes on industrial scale has been included. The part of the profit of legally produced cigarettes has been included in the hidden economy, whereas the part of illegal production and smuggling onto the polish market, has been incorporated into illegal economy.

– **smuggling of alcohol**

The illegal market for alcohol products in Poland relates mainly to spirits. Based on the findings of the Customs Service and available reports, it was assumed that among the illegal market segments the most important spheres were decontamination of denatured alcohol and trade in decontaminated alcohol.

3. The impact of the estimates of hidden economy and illegal activity on the level of GDP

In the years 2017–2020, the share of the non-observed economy in creating GDP (including the hidden economy and illegal activity) in 2017 was on the level on 12.5%, while in the years 2019–2020 it has fallen down to 11.0–10.0%. The share of the hidden economy in the years 2017–2020 was as follows: 12.5%, 12.1%,11.1% and 10.4%, while the share of illegal activity in the years 2017–2020 has not been changed and was 0.4% of GDP. Consistently the largest share in the hidden economy had units conducting trade, construction and real estate activities. While, the largest share in the creation of revenues from illegal activities is related to drug production and trafficking.

Gross value added as a result of the activity in the hidden economy and illegal activity was intended mainly for final consumption expenditure in households sector (non-observed production including hidden economy and illegal activities) for increasing gross fixed capital formation (non-observed production in the scope of hidden economy).

Table 19. The estimates of the size of hidden economy in creating GDP (current prices)

Specification	2017	2018	2019	2020
	in million PLN			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	in percent			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	100.0	100.0	100.0	100.0
Non-observed economy in total	12.5	12.1	11.1	10.4
Hidden economy	12.1	11.7	10.7	10.0
In registered economic entities	10.2	10.0	9.0	8.5
Due to non-registered work	1.9	1.7	1.7	1.5
Illegal activity	0.4	0.4	0.4	0.4
Pimps services	0.04	0.04	0.04	0.04
Drugs	0.29	0.31	0.34	0.32
Smuggling of tobacco products	0.02	0.02	0.01	0.01
Hidden economy according to group of NACE sections:				
Industry	1.4	0.7	1.0	0.9
Construction	1.7	1.7	1.8	1.7
Trade, repair of motor vehicles, accommodation and catering	4.8	4.7	4.4	4.0
Transport i gospodarka magazynowa	1.1	1.2	0.9	0.9
Real estate activities	1.7	2.0	1.5	1.3
Other sections	1.4	1.4	1.1	1.2

Table 20. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach

Specification	2017	2018	2019	2020
	in million PLN			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	in %			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	100.0	100.0	100.0	100.0
Final consumption expenditure in households sector	57.9	57.5	56.7	55.7
Non-observed economy	2.0	1.7	1.7	1.8
Gross fixed capital formation	17.5	18.2	18.3	17.2
Non-observed economy	2.6	2.0	2.2	1.9